

Vidar Myge Mauseth

Migrasjon i norsk toppfotball - forskjellen på å ville og å måtte lykkes?

En tverrsnittstudie av sammenhenger mellom idrettspsykologiske egenskaper og den geografiske og kulturelle bakgrunnen til spillere i norsk toppfotball

Masteroppgave i idrettsvitenskap

Seksjon for coaching og psykologi
Norges idrettshøgskole, 2013

Sammendrag

Denne tverrsnittstudien ser nærmere på mulige sammenhenger mellom faktorer knyttet til målbevissthet og spillere i norsk toppfotball sin geografiske og kulturelle bakgrunn.

Det ble antatt at utenlandske spillere, afrikanske spillere, spillere fra fattige land og spillere med innvandrerbakgrunn har høyere målsettinger, større vilje til å lykkes, bedre evne til selvkontroll, selvregulering, større bevissthet rundt hva som kreves av en profesjonell spiller og større følelse av hybris. Videre ble det antatt at spillere fra maskuline eller kollektivistiske kulturer har høyere målsettinger, større vilje til å lykkes og bedre evne til selvregulering enn spillere fra feminine eller individualistiske samfunn. Spillere fra maskuline samfunn ble også antatt å ha større bevissthet rundt hva som kreves av en profesjonell spiller, mens spillere fra kollektivistiske samfunn ble antatt å ha bedre evne til selvkontroll, mer følelse av skam og mindre følelse av skyld. Stor maktdistanse ble satt i sammenheng med bedre evne til selvkontroll.

Deltakerne i studien var 643 mannlige fotballspillere i alderen 15-38 år ($M = 23,61$; $SD = 4,85$) fra norsk Tippetipps- og Adeccoliga. De ble målt i målsetting, selvkontroll (Brief SCS), selvregulering, skam og skyld (TOSCA) og overgang til profesjonell fotball. Gruppeforskjeller ble analysert med Pearson's Chi Square Test, One-way ANOVA's og effektstørrelsen ble beregnet med Cohen's d .

Resultatene gir støtte til de antatte sammenhengene knyttet til fattigdom, utenlandske og afrikanske spillere, med unntak for selvkontroll hos de utenlandske. Norske spillere med utenlandske foreldre har høyere målsettinger enn norske spillere. Resultatene støttet sammenhengene knyttet til maskuline og kollektivistiske samfunn, men her var de noe mer sprikende for maskuline og målsetting, samt at man ikke så klare sammenhenger mellom kollektivism, selvkontroll, skam og skyld. Man fant ingen sammenheng mellom maktdistanse og selvkontroll. Det er gjort mange interessante funn som også gir grunnlag for videre forskning på området. Samtidig er det viktig å være klar over at årsakene til sammenhengene er vanskelige, eller umulige, å isolere.

Nøkkelord: Migrasjon, kultur, fattigdom, målsetting, selvregulering, selvkontroll, hybris, skam, skyld, ekspertise, fotball.

Innhold

Sammendrag.....	3
Innhold	4
Forord.....	7
1. Innledning	8
2. Teori	11
2.1 Talent- og ekspertiseutvikling i fotball og idrett	11
2.1.1 Deliberate practice	11
2.1.2 Idrettsekspertise	12
2.1.3 Fotballekspertise	13
2.1.4 En negativ trend i norsk prestasjonskultur?	15
2.2 Migrasjon og fattigdom	16
2.2.1 Migrasjon innen idrett – profesjonelle «expats».....	16
2.2.2 Migrasjon med tanke på varig opphold – første- og andregenerasjon immigranter	23
2.2.3 Fattigdom.....	30
2.3 Det styrende selvet	34
2.3.1 Målsetting	34
2.3.2 Selvkontroll og selvregulering	35
2.4.1.1 Selvregulering av læringsprosesser	36
2.4.1.2 Betydningen av traumer for læring og utvikling	37
2.4.2 Skam og skyld	38
2.4.2.1 Skam og skyld sin innvirkning på prestasjon	38
2.4.2.2 Skam og skyld i ulike kulturer	39
2.4.3 Hybris	40
2.5 Kulturelle dimensjoner – ulike verdsett	40
2.5.1 Måling av verdier.....	41
2.5.2 Maktavstand	42
2.5.3 Kollektivism versus individualisme.....	43
2.5.4 Maskulinitet versus femininitet	45
2.6 Formålet med studien.....	47
2.6.1 Problemstillinger	48
2.6.2 Hypoteser.....	48
3 Metode.....	50
3.1 Design.....	50
3.2 Deltakere.....	51
3.3 Datainnsamlingen	51
3.3.1 Rekruttering av respondenter.....	51

3.3.2	Pilottest	51
3.3.3	Gjennomføring av datainnsamlingen.....	52
3.4	Etiske overveielser	52
3.4.1	Innhenting av tillatelser	52
3.4.2	Samtykkeerklæring	53
3.4.3	Oppbevaring og behandling av data	53
3.5	Måleinstrumenter	54
3.5.1	Overgang til profesjonell fotball.....	54
3.5.2	Målsetting og vilje til å lykkes.....	54
3.5.3	Selvkontroll	54
3.5.4	Selvregulering.....	55
3.5.5	Hybris, skam og skyld	55
3.5.6	BNP per innbygger	55
3.5.7	Migrasjon innen idrett.....	56
3.5.8	Migrasjon med tanke på varig opphold	56
3.5.9	Kulturelle dimensjoner	56
3.5.9.1	Maktdistanse	56
3.5.9.2	Individualisme og kollektivism.....	57
3.5.9.3	Maskulinitet og femininitet.....	57
3.5.10	Geografi.....	57
3.6	Analyse.....	57
3.7	Reliabilitet.....	58
4.	Resultater.....	60
4.1	Geografi	60
4.2	Selvkontroll.....	63
4.3	Overgang til profesjonell fotball.....	63
4.4	Hybris, skam og skyld	65
4.5	Målsetting	66
4.6	Vilje til å lykkes (nå målet)	68
4.7	Selvregulering.....	70
5.	Diskusjon	71
5.1	Hypotese 1, 2, 4 og 6 – Afrikanske og utenlandske spillere, fattigdom og kollektivism.....	71
5.2	Hypotese 3 - innvandring	76
5.3	Hypotese 5 – maskuline og feminine kulturer	77
5.4	Hypotese 7- maktdistanse.....	78
5.5	Metodiske overveielser	78

6. Oppsummering.....	80
7. Forslag til videre forskning	81
Referanser.....	83
Tabelloversikt	94
Vedlegg 1 – Informasjonsskriv	96
Vedlegg 3 – Protokoll for datainnsamling	100
Vedlegg 4 – Instrumenter: Bakgrunn	108
Vedlegg 5 – Instrumenter: Overgang til profesjonell fotball	110
Vedlegg 6 – Instrumenter: Målsetting	112
Vedlegg 7 – Instrumenter: TOSCA	114
Vedlegg 8 – Instrumenter: Selvregulering	117

Forord

I skrivende stund nærmer det seg slutten på en omfattende og til tider svært intens prosess. Det har vært interessant og lærerikt å arbeide på en ny måte, og med spennende og store fagområder innen toppfotball, kulturforskjeller og idrettspsykologi. Den aller største utfordringen med denne studien har nettopp vært å skulle sette seg inn i flere store fagområder på en gang, og derfra måtte forene denne teorien og svært mange tall i en og samme oppgave. Nå er det bare å håpe at resultatet blir bra.

Jeg bestemte meg for å begynne på masterstudiet ved NIH i godt voksen alder. Både for å nå mine karrieremessige mål og for å oppfylle en gammel drøm om å ta del i fagmiljøet som finnes oppe ved Sognsvann. Dette har svart til forventningene. Jeg har både møtt mange hyggelige medstudenter, og lært mye fra dyktige fagfolk ved NIH.

En stor takk til min veileder, Tynke Toering, som stadig har stilt opp og hjulpet meg med sin høye kompetanse. Likeså vil jeg få takke Geir Jordet, som egentlig skulle være hovedveilederen min, men som uansett både har motivert meg med sitt store engasjement og gitt meg mye indirekte hjelp som leder for dette prosjektet.

Opgaven dediseres til min kjære far, som plutselig gikk bort et par uker før jeg begynte på dette studiet. Dette har til tider gjort det ekstra krevende å kombinere jobb og studier, og derfor er jeg nå også stolt og glad for å ha fått det til. Tusen takk til mor også. Hun og far fikk meg tidlig interessert i idrett, som skulle bli en stor del av livet mitt.

I løpet av studiet flyttet jeg til Haugesund. Dette har medført at en rekke personer har hjulpet meg med sin velvilje. Tusen takk til Favorittsvigers for kjøring, og til Erik, Ida, Øyvinn jr. og Marianne for latterlig billige rom.

Til sist, men aller mest: tusen takk til min herlige og ganske nye kone, Irene. Nå venter både bryllupsreise og større mental tilstedeværelse.

Haugesund, 29.05.13.

Vidar Myge Mauseth

1. Innledning

90-tallet (medberegnet et par år inn i det nye århundret) kan kalles norsk fotballs gullalder. "Lille Norge" lå stabilt plassert blant de 20 beste landene i verden på FIFA-rankingen. Landslaget for herrer tok seg til VM i 1994 og 1998, og EM i 2000. De norske kvinnene tok EM-gull i 1993, VM-gull i 1995 og OL-gull i 2000. Rosenborg tok seg til Champions League, og gjorde en solid innsats hvert år i mellom 1995 og 2002. I 2000 spilte 38 nordmenn utenlands i landene med de fire største europeiske ligaene (England, Spania, Italia og Tyskland). Våren 2012 var det til sammenligning 9 som kunne sies å spille i de fire største ligaene. 5-6 av disse pleide å spille fra start for sine klubber. La man til nivå 2 i disse landene kunne man øke antallet til rundt 14 norske proffspillere, og la man til den franske og nederlandske toppdivisjonen telte jeg rundt 17 mann. I mai 2013 kan vi telle 10 spillere i de fire største ligaene (England: Riise, Hangeland, Tettey og Forren. Spania: Demidov. Tyskland: Abdellaoue, Skjelbred, Kippersund Bolly, Eggen Hedenstad og Nordtveit. Italia: Ingen). Noen flere får spille fra start, og man kan generelt se en liten positiv tendens, ikke minst i form av suksessen til U21-landslaget, men fortsatt er vi langt bak den posisjonen norsk fotball hadde på 90-tallet. Tilbake til rundt år 2000 gjorde flere av proffene våre det svært godt, som f.eks. Ole Gunnar Solskjær, Ronny Johnsen, Henning Berg, Stig Inge Bjørnebye, Tore André Flo og Øyvind Leonhardsen. Norske spillere ble ofte karakterisert som målbevisste, seriøse, hardtarbeidende, mentalt sterke spillere som søkte proffutfordringer av dype personlige, sportslige, ambisjons- og utviklingsmessige årsaker fremfor økonomiske (Stead & Maguire, 1998a; 1998b; 2000). Man fikk også inntrykk av at dette var salgsargument nr. 1 når norske fotballspillere skulle markedsføres som eksportvare. Evt. mangel på sportslig suksess ble heller forklart med manglende tekniske ferdigheter eller lignende.

I en årrekke har Norge ligget i den absolutte toppen av listen over land som er best å bo i for sine innbyggere. Dette har sin forklaring i et høyt BNP per innbygger, høy sysselsetting, en velfungerende rettsstat, og trolig verdens mest utbygde velferdssamfunn som skal gi befolkningen trygghet på de fleste områder. På bakgrunn av dette, et samfunn som stadig har blitt mer individualistisk og særdeles gode økonomiske betingelser, vokser mange av dagens nordmenn opp innenfor et svært beskyttet liv der de tidlig blir vant til at interessene deres ivaretas av foreldre, lærere og

trenerne m.fl. Har denne trenden gått så langt at det er blitt en negativ faktor når våre unge håpefulle skal prøve lykken i en fotballverden hvor konkurransen er svært hard (Haugaasen & Jordet, 2012; Nesti, Littlewood, O'Halloran, Eubank & Richardson, 2012; Weedon, 2011), og hvor de f.eks. i England møter en fotballkultur som beskrives som gammeldags, røff og machopreget (Richardson, Littlewood, Nesti & Benstead, 2012)?

Norsk Tippeliga og Adeccoliga er de øverste nivåene her hjemme før spillerne evt. eksporteres til utlandet. Per 1. januar 2010 utgjorde den utenlandske andelen av befolkningen 17 %. I tillegg til (første- og andregenerasjon) innvandrere omfatter dette tallet også norskfødte med en utenlandskfødt forelder, og de som har norskfødte foreldre, men selv er født i utlandet. Andelen med to utenlandske eller to innvandrerforeldre er på 11 % av befolkningen. Disse tallene kan ses i forhold til andelen med minst en utenlandskfødt forelder på de norske landslagene. Jeg har tatt utgangspunkt i de fem siste tellende kvalifiseringskampene for A og U21, og de fem siste kampene i 2012 for yngre landslag: A-landslaget = 25 %, U21 = 29 %, U17 = 16 %, U16 = 20 % og U15 = 11 %. En såpass klart høyere andel på eldre landslag kan tyde på at spillere med utenlandsk kulturpåvirkning ser ut til å takle overgangen til å bli profesjonell bedre enn spillerne med to norske foreldre. Mine data fra undersøkelsen i Tippeligaen viser at 32,5 % av spillerne her har minst en forelder født i utlandet. Jeg så denne andelen i lys av spilleroverganger fra Norge og til større og bedre ligaer de tre siste sesongene. Jeg fant at 63,6 %, eller 21 av 33, av overgangene var med spillere med minst en utenlandsk forelder.

Er det fortsatt slik at norske spillere utmerker seg på de områdene vi fikk inntrykk av at de gjorde før? Hvor målbevisste, selvbevisste og fokuserte er norske spillere sammenlignet med utenlandske spillere i norsk toppfotball i dag? For å finne ut mer om dette vil jeg sammenligne norske og utenlandske spillere i Tippeligaen og Adeccoligaen. Jeg vil sammenligne de norske og utenlandske spillerne sine målsettinger, hvor sterkt de oppgir at de ønsker å nå disse målene, hvor bevisste de er på hva som kreves av en profesjonell fotballspiller, og i hvilken grad de viser evne til selvkontroll og selvregulering. I tillegg ønsker jeg å finne ut om det er noen større forskjeller på i hvilken grad de opplever skam og skyld, to selvbevisste emosjoner som kan ha innvirkning på prestasjoner.

Nesti et al., (2012) forteller at idrettspsykologien har hatt fokus på å skulle *måle* og *kontrollere* mentale evner og kognitive ferdigheter. Dermed har man unnlatt å gå inn i en mengde psykologiske teorier og mindre «vitenskapelige» paradigmer av f.eks. psykoanalytisk, humanistisk eller eksistensiell karakter. De skriver følgende (2012:30): *«Indeed, practitioners and researchers alike must extend their thinking to recognise and consider the wider cultural and social landscape that surrounds toplevel athletes. This means that research and applied practice in sporting organisations should endeavour to examine the individual operating within their culture, sub culture and its practices (i.e., social, anthropological, existential) if it is to be rigorously empirical and capable of capturing the real lives of the athletes»*. Jeg skal ikke kaste meg ut i noen eksistensiell tilnærming i denne studien, men benytter meg likevel av en relativt bred tilnærming. Jeg undersøker om ulike folkegrupper ser ut til å skåre forskjellig på en del psykologiske variabler, for så å teste, og foreslå mulige årsaker til en slik sammenheng. Dette gjør studien noe annerledes enn mange idrettsstudier som kun opererer innenfor et meget smalt paradigme, f.eks. begrenset til en psykologisk egenskap hos to klart adskilte kategorier respondenter. I min studie av idrettspsykologiske variabler ut ifra spillernes bakgrunn mener jeg imidlertid det er viktig å kunne klare å se ting i et helhetlig perspektiv, for eksempel i lys av geografi, kultur, sosiodemografi og erfaring.

2. Teori

I denne delen vil jeg ta for meg begreper, forskning og teori som gir et teoretisk rammeverk for min studie. Teorien kan grovt sett deles inn i fire deler: 1) talent- og ekspertiseutvikling, 2) migrasjon og fattigdom 3) målsetting og medvirkende faktorer knyttet til selvet 4) kulturelle dimensjoner. Til slutt vil jeg presentere hypotesene som hele studien er bygget rundt.

2.1 *Talent- og ekspertiseutvikling i fotball og idrett*

Denne delen beskriver hva som kjennetegner ekspertise i idrett og i fotball spesifikt, samt hva som kreves for å kunne utvikle et slikt talent. Jeg vil også kunne dra veksler fra andre prestasjonsorienterte domener. Til trekker jeg frem et par mulige nye samfunnstrender som kan ha en negativ innvirkning på norsk prestasjons- og bevegelseskultur.

2.1.1 **Deliberate practice**

Ulike teoretikere har forsøkt å forklare hvordan og hvorfor enkelte når ekspertisenivå. Tradisjonelt har teoretikerne delt seg i to retninger, der den ene retningen legger hovedvekten av forklaringen på arv(talent og natur) og den andre på miljø(trening og miljøfaktorer). I hver sin ende av skalaen vil man kunne påstå at enten talent eller trening alene er den avgjørende årsaken til hvorvidt noen når ekspertisenivå. Som innenfor en rekke andre forskningsområder er det svært få eller ingen i dag som kun forklarer ekspertise ut i fra talent/arv. Det er derimot mange som befinner seg relativt langt mot den andre siden av skalaen, og mener at ekspertise i stor grad kan oppnås av alle som er villige til, og evner, å legge ned om lag 10 år eller 10 000 timer med fokusert trening (Ericsson, Krampe & Tesch-Römer, 1993). Ericsson sin teori om Deliberate practice er ledende på feltet innen utvikling av ekspertise.

Det varierer noe når ulike utøvere når sitt toppnivå, men selv de mest talentfulle trenger rundt 10 år med intens involvering før de kan komme opp på internasjonalt nivå(Ericsson et al., 1993). De fleste trenger også vesentlig lenger tid. Nettopp slike funn som viser at det tar år og tiår med engasjement, er det mest tungtveiende beviset for betydningen av erfaring, for å bli spesielt god på et felt. Noen av de beste bevisene for viktigheten av forbedrede treningsmetoder og økte treningsmengder, kommer enkelt

til syne gjennom historiske sammenligninger. I objektivt målbare øvelser hvor det har vært lite utvikling på utstyrsfronten, som f.eks. maraton og svømming vil en av dagens seriøse amatører/mosjonister være i stand til å slå verdensrekorder fra fortida (Ericsson, 2006, 2008).

Gjennom sine studier fant Ericsson og hans kollegaer (1993) ut at de flinkeste ekspertene brukte mer tid på fokusert egentrening enn de andre ekspertene, og radikalt mye mer enn tid enn de på lavere nivåer. Denne egentreningen ble gjennomført med full konsentrasjon på bestemte ferdigheter de var gjort oppmerksomme på å utvikle av sine lærere (altså, deliberate practice). Når utøverne er kommet opp på et godt nivå fører ikke nødvendigvis flere treningstimer til forbedring av ferdigheter. Signifikante forbedringer i prestasjonen fant sted når utøverne: 1) ble gitt, eller ga seg selv, en oppgave med et tydelig definert mål, 2) var motiverte til å forbedre seg, 3) mottok raske og kontinuerlige tilbakemeldinger (feedback), og 4) fikk rikelig med muligheter til repetisjon og gradvise justeringer av ferdigheter. Fokusert innsats for å forbedre egne ferdigheter utover nåværende nivå krever full konsentrasjon. I tillegg trenger man ofte å være problemløsningsorientert og ute etter å forbedre metodene som brukes til å utføre oppgaven (Ericsson et al., 1993).

2.1.2 Idrettseksptise

Ekspertprestasjoner i idrett kan defineres som konsekvent overlegen/ førsteklasses utførelse over en lengre periode (Starkes, 1993). Janelle & Hillman (2003) karakteriserer eksperter som utøvere som utmerker seg på fire områder: fysiologisk, teknisk, kognitivt og emosjonell/psykologisk. De ulike komponentene som er nevnt vil i høyeste grad kunne påvirke hverandre. En svakhet innenfor en av komponentene vil raskt kunne svekke også andre komponenter, mens ekspertise på ett område både kan styrke og svekke ekspertisen på et annet. Den tekniske ekspertisen blir for eksempel i stor grad en forutsetning for kognitiv (taktisk og perseptuell) ekspertise, siden høyt automatiserte ferdigheter frigjør plass i hjernens arbeidsminne (Baddeley, 2003; Eysenck, Derekshan, Santos & Calvo, 2007; Masters & Maxwell, 2008). Idretten skiller seg også fra de fleste andre områder ved at utøveren blant annet må overveie fysiologiske og tekniske faktorer ved taktiske valg. Den emosjonelle/psykologiske komponenten har to underkategorier: emosjonell regulering og psykologiske ferdigheter. Emosjonell regulering handler nettopp om å kunne overvåke og kontrollere

følelser, og mestre ulike situasjoner som fremkaller forskjellige, men sterke følelser. Psykologiske ferdigheter omfatter et stort område som bl.a. inkluderer motivasjon, målsettingsstrategier, bygging av selvtillit og positive holdninger, forestillingsevne, visualisering og mental trening, mottakelighet for læring/trening og relasjonelle egenskaper. (Janelle & Hillman, 2003).

2.1.3 Fotballekspertise

Haugaasen og Jordet (2012) har gjort en oppsummering av litteratur på utvikling av ekspertise spesifikt innenfor fotball. Av omtrent 265 millioner fotballspillere, er det kun 0,04 % som spiller i en profesjonell liga. Dette forteller at det er vanskelig, og at det er stor konkurranse om, å nå ekspertisenivå som fotballspiller. Den økte globaliseringen og migrasjonen av spillere har tilspisset konkurransen i de attraktive ligaene, og ført til at dagens toppfotball stiller enda større krav til tekniske, fysiske, psykologiske, perseptuelle og taktiske ferdigheter. En av årsakene til at fotball er så populært er nok fordi man ikke trenger å ha ekstraordinære ferdigheter innenfor alle disse delene, men at det er den unike kombinasjonen av ferdigheter som kan føre frem til ekspertise. Kunnskapen rundt samspeillet mellom disse ferdighetene er ennå begrenset, og forhåpentligvis noe man kan finne ut mer om i framtida. I den sammenheng benytter Haugaasen og Jordet (2012) seg av Côté og hans kollegaer sin Developmental Model of Sport Participation(DMSP). Denne modellen forklarer to ulike karriereveier til idrettsekspertise, men er foreløpig ikke tilpasset spesifikt til fotball. Den ene veien går via tidlig spesialisering med mye deliberate practice (Ericsson et al., 1993) og lite deliberate play (Côté, 1999), mens den andre går via tidlig allsidig utprøving med mye deliberate play og senere spesialisering med stadig mer deliberate practice. Resultatene viser viktigheten av fotballspesifikk trening i tidlige utviklingsfaser, og at elitefotballspillere kun i liten grad har deltatt i andre idretter. Ved deltakelse i andre idretter vil idretter som er mest mulig like fotball mtp. regler, bevegelser, strategier og perseptuelle signaler antas å ha en større overføringsverdi. Med bakgrunn i rammeverket benyttet i studien, vil forfatterne likevel være forsiktige med å trekke noen konklusjoner i debatten rundt spesialisering versus allsidighet. Ulike fotballferdigheter ser ut til å kunne påvirkes på ulike måter med ulike typer trening, men siden fotball er en så mangfoldig idrett finnes det store variasjonsmuligheter innenfor fotballspesifikke aktiviteter som f.eks. gatefotball, futsal osv. Til tross for at fotballspillere kan se ut til å

trene færre treningstimer for å nå ekspertise enn f.eks. fiolinister, er uansett kvaliteten og dedikasjonen man legger i treningen svært viktig (Haugaasen & Jordet, 2012).

Weedon (2011) forteller også om at fotball er en verdensidrett hvor konkurransen om å lykkes er svært hard. På toppen av ferdighetshierarkiet for talentutviklingen i England finner man «Premier Academy League», et seriesystem bestående av hele 40 akademilag. Prosjektet muliggjøres på bakgrunn av den vidtrekkende kommersielle suksessen knyttet til engelsk Premier League, og tiltrekker seg spillere fra hele verden. De gangene en norsk unggutt får tilbud om en slik akademi plass fra en engelsk klubb, hører vi gjerne om det i norske nyheter. Men selv blant spillerne i akademiene vil kun noen fra de 40 lagene hvert år, lykkes på sikt i Premier League. Dette vitner om en svært tøff konkurranse.

Nesti et al. (2012) forteller at Premier League-systemet medfører en stor stressbelastning for spillerne i organisasjoner hvor alt handler om å vinne. Dette setter store krav til *flere psykologiske faktorer* hos spillerne. Trenerne ved Premier League-akademiene fremholder *mental tøffhet* som den viktigste faktoren. I tillegg må spillerne kunne takle store forandringer i forbindelse med overganger og migrasjon, men også i en rekke andre sammenhenger av personlig, profesjonell og yrkesmessig karakter. Slike forandringer, hvor vi må *konfrontere nervøsiteten* vi opplever i forbindelse med en viktig *forandring i egen identitet*, kan kalles «*kritiske øyeblikk*» (s. 25). I fotballsammenheng kan dette være å bli solgt til en annen klubb, bli satt ut av laget over lengre tid, bli valgt til å være kaptein, få en større skade, sykdom, eller problemer i forhold til partner eller familie (s. 25). Det kan være noe smått eller stort, med eller uten hensikt, påvirke selvet positivt eller negativt, mye på bakgrunn av ens subjektive opplevelse av hendelsen. Dette gir utslag på spillerens motivasjon, selvtillit, stress- og nervøsitetsnivå. Disse «*kritiske øyeblikkene*» kan få en spiller til å måtte finne mening gjennom en *revurdering* av sine verdier og dypeste ønsker. Dette kan gjøre spilleren *mer bevisst på hvem han er og hva han vil* jobbe mot i fremtiden. Nesti et al. (2012:29) mener det er viktig å utvikle en slik sterk, fleksibel og *klar oppfatning av eget selv* for å prestere under slike krevende omstendigheter. En spiller på dette nivået vil ofte kunne bli stilt overfor store valg, hvor valget i seg selv, eller de ulike konsekvensene av det, vil kunne medføre mye stress og nervøsit. Ens personlige valg vil f.eks. ha konsekvenser

for egen karriere, familiens hverdag og fremtid, treneren, klubbledelsen, media, og store pengesummer, noe man må være forberedt på å takle (Nesti et al., 2012).

2.1.4 En negativ trend i norsk prestasjonskultur?

I en pressemelding av 11. september 2012 referer Kunnskapsdepartementet til OECD sin årlige rapport om utdanning. I rapporten fra 2012 fremkommer det at kun 56,7 % av elevene i Norge fullfører videregående skole på normert tid. Gjennomsnittet i OECD-ligger på 69,8 %. Kun i Mexico, Luxembourg og på Island er det færre som fullfører. Dette resultatet gir oss en 22. plass blant 25 OECD-land. Resultatet kommer til tross for at vi er helt i toppen både i forhold til BNP per innbygger og levekårsundersøkelser, noe som kan ses på som en forsterkende faktor av det dårlige resultatet. Hvis man ser på de fire landene som kom dårligst ut er det interessante forskjeller og likheter. Som det fremkommer av FNs indeks for levekårsutvikling (2012) skiller Mexico seg ut som et av de desidert fattigste blant OECD-landene. De tre andre landene er alle land med en liten befolkning og tradisjonelt sett, svært god økonomi, til tross for den økonomiske krisen Island har vært i gjennom de siste årene. Dårlige resultater for Mexico i denne sammenhengen kan skyldes fattigdom, og dårlige muligheter for skolegang. For de andre landene sitt vedkommende kan det skyldes spredt bosetting og at bl.a. velstand over mange år har bragt med seg en lite konkurransedyktig kultur i forhold til skolegang. Et interessant lyspunkt for Norge sin del var at innvandrerne hadde høyere gjennomføringsgrad enn innvandrerne i mange andre OECD-land. Av de ni landene som hadde levert data for denne delen av undersøkelsen var norske innvandrere nummer 3, kun slått av innvandrere i Sverige og USA. Blant andregenerasjons innvandrere var det litt fler(57 %) som gjennomførte videregående skole på normert tid enn blant elevene ellers i Norge.

Ottesen (2008) har skrevet en artikkel i Dagens Næringsliv om den nye generasjonen arbeidstakere i Norge på bakgrunn av «The Universum Graduate Survey 2008», en undersøkelse blant 4572 norske studenter. I en lignende artikkel på nettstedet E24 tar Indseth (2009) for seg samme tema basert på en HSH-undersøkelse utført blant 1600 ungdommer født etter 1981. Begge artiklene tar til orde for at undersøkelsene avdekker endrede holdninger i form av at studentene er blitt kravstore, trygghetssøkende og mette. Det antas at de er vant til at foreldrene strukturerer tiden deres så de rekker skole, trening, måltider, turer og sosiale gjøremål, og at de nå derfor forventer at

arbeidsgiveren skal legge forholdene til rette for dem på samme måte. Den nye generasjonen vil ha alt: en god karriere og høy lønn, men samtidig et rikt privatliv med fritid og balanse. Det hevdes at denne generasjonen stort sett kun har opplevd oppgang, og at dette fører til at færre i undersøkelsen sier de vil bli ledere. Trolig på grunn av at dette kan medføre en travel og mer usikker hverdag.

2.2 Migrasjon og fattigdom

Migrasjon står sentralt i min oppgave siden jeg sammenligner norske fotballspillere med spillere som enten har migrert selv, eller som har foreldre som har det. Med utgangspunkt i både undersøkelsen og migrasjonslitteraturen, er det hensiktsmessig å skille mellom to ulike former for migrasjon: migrasjon innen idrett (midlertidig) og migrasjon med tanke på varig opphold. Mange av de som migrerer til andre land sitter på en helt annen erfaringsbakgrunn enn hva de fleste gjør i Norge. Ikke minst skyldes dette ulike aspekter ved fattigdom. Migrasjon og fattigdom fører med seg krevende livssituasjoner hvor mennesker virkelig prøves i å takle motstand.

2.2.1 Migrasjon innen idrett – profesjonelle «expats»

Elliott & Maguire (2008) forteller at det finnes relativt få studier som tar for seg migrasjon av arbeidskraft innen idretten, sett i forhold til den totale mengden studier for øvrig som baserer seg på erfaringer fra sport. Studiene som finnes rundt migrasjon og idrett er hovedsakelig innen fotball og de mest populære amerikanske lagspillene, og kan deles i tre grupper: migrasjon innenfor en nasjons grenser, i mellom nasjoner innenfor samme kontinent, og mellom ulike kontinenter. Undersøkelsene har vist at utøvere flytter på seg på tross av geografiske, etniske, økonomiske, politiske og kulturelle forskjeller. Innenfor idretten har det etter hvert dannet seg noen tydelige migrasjonsmønstre. Idrettsutøvere migrerer bl.a. på grunn av bedre økonomiske betingelser og styrkede rettigheter som utøver, men også på grunn av politiske, historiske, geografiske, kulturelle og personlige årsaker (Maguire & Pearton, 2000). Enkelte står til og med i liten grad ovenfor et reelt valg fordi de presses til å skrive kontrakt og reise (Magee & Sugden, 2002). Drømmen om en (idretts)karriere, mangelen på karrieremuligheter i hjemlandet, eller rett og slett behovet for å komme seg ut av fattigdom, fører til at talentfulle utøvere strømmer fra fattige til rike deler av verden. De mest lukrative betingelsene for toppidrett er i hovedsak konsentrert i Nord-Amerika og Vest-Europa (Maguire & Pearton, 2000). Dette medfører for eksempel at en sør-

amerikansk fotballklubb som er svært dyktig på talentutvikling «mister» spillerne sine så fort de begynner å vokse til, og at sør-amerikanske ligaer «tømmes for talenter» til de største fotballigaene i Europa (Andersson & Carlsson, 2011; Maguire, 2004; Maguire & Pearton, 2000). UEFA sitt regelverk de senere årene har også ført til at talentene ofte blir hentet i svært ung alder (Littlewood, et al., 2011; Richardson et al., 2012). Mange velger også å gå til en mindre europeisk liga (som for eksempel Norge) som kan være et springbrett til en av de største ligaene på sikt. De økonomiske rammebetingelsene er uansett ofte langt bedre enn i deres hjemlige ligaer i relativt fattige land (Andersson & Carlsson, 2011; Maguire & Pearton, 2000). Mange migrerer av andre årsaker enn økonomiske, bl.a. for å nå et personlig mål om å konkurrere med de beste i verden (Stead & Maguire, 2000). Det er derfor umulig å angi en motivasjonsfaktor som avgjørende for migrasjon innen idretten. Tvert i mot er dette komplekse individuelle prosesser hvor en rekke gjensidig avhengige faktorer påvirker hverandre i utøveren sin opplevelse av migrasjonen (Elliott & Maguire, 2008).

På bakgrunn av det relativt magre utvalget av studier rundt idrettsutøvere og migrasjon, mener Elliott & Maguire (2008) at vi må kunne dra vekslers fra andre arenaer. Selv om virkeligheten ikke er helt lik, mener de at migrasjon innen idrett har mye til felles med migrasjon av høyt kvalifisert arbeidskraft. I det profesjonelle arbeidsmarkedet ser man en endring i migrasjonsmønstre; fra at høyt kvalifiserte arbeidstakere tidligere kom for etablere seg for godt, til at de nå ofte har mer midlertidige perspektiver og målsettinger. Dette kan ha sin forklaring i den økende globale flyten av arbeidskraft med ekspertise, som er etterspurt blant store og internasjonale selskaper (Beaverstock, 2005). Migrasjon av arbeidskraft følger ikke nødvendigvis formelle kontaktlinjer via agenter osv. En betydelig andel skjer via nettverksbygging i uformelle kanaler, som f.eks. gjensidige bekjentskaper via andre trenere og ledere, samt utøvere og arbeidstakere som har migrert på et tidligere tidspunkt (Meyer, 2001).

Darby, Akindes & Kirwin (2007) forteller at de viktigste studiene innenfor migrasjon av afrikanske fotballspillere er enige i hovedbudskapet til FIFA-president, Sepp Blatter, at de rike landene utnytter utviklingsland i Afrika. De største og rikeste fotballklubbene og nasjonene opererer «nykolonialt» når de plukker ut, foredler og tjener enorme summer på de største, og meget unge, talentene, eller «de fineste råvarene». Tilbake sitter afrikanske klubber, lokalsamfunn og land med så og si ingenting, og uten sine beste

talenter. Prosessen er spesielt urettferdig pga. at det er de mektige fotballklubbene og nasjonene som i stor grad påvirker og bestemmer vilkårene for hvordan dette skal foregå, mens den økonomisk svake parten er avhengige av handelen. Darby et al. (2007) har kartlagt fotballakademier i Afrika, og funnet at disse står for en stor andel av spillereksporten til europeiske ligaer. Mange av de største afrikanske fotballstjernene har en fortid fra et slikt akademi. De deler akademiene inn i fire typer: 1) afrikanske akademier drevet av afrikanske klubber og forbund, ganske likt slik vi kjenner til fra Europa. 2) afro-europeiske akademier basert på et partnerskap mellom afrikanske akademier og europeiske klubber, eller at europeiske klubber tar over styringen i en afrikansk klubb og deres system for talentutvikling og akademivirksomhet. 3) akademier iverksatt og sponset av privatpersoner eller internasjonale selskaper eller foreninger, ofte basert på et solid fundament. 4) akademier opprettet på improvisert, uprofesjonelt og kortsiktig grunnlag, gjerne med dårlig kvalifisert personell og dårlige fasiliteter. Spesielt denne siste kategorien akademier forsøker å livnære seg på kortsiktig profitt ved å utnytte fattigdom og utarmere lokal afrikansk fotball. Når det gjelder de tre andre kategoriene vil akademiens trenere og ledere samt de europeiske samarbeidspartnerne hevde at disse driver profesjonell, systematisk og utviklingsorientert spillerutvikling i sunne omgivelser, slik at det forbedrer evnene og ferdighetene til unge afrikanske spillere. De vil også mene at dette hever nivået i afrikansk fotball til tross for at de beste talentene eksporteres til Europa. Den afrikanske fotballen har på bakgrunn av akademiene fått et mer internasjonalt tilsnitt, og profiterer på den fremragende teknikken spillerne har tilegnet seg her. De afrikanske landslagene profiterer ytterligere på spillerne som har ervervet seg erfaring fra verdens beste ligaer. Lønningene afrikanske spillere mottar ved suksess i utlandet gagnar ikke kun enkeltindividet, men går også tilbake til utøverne sine utvidete familier, eller investeres i forretninger, sosiale eller fotballspesifikke prosjekter i spillernes hjemland. Hovedbekymringen rundt eksplosjonen i antall akademier ligger i at de utelukkende er tenkt brukt for å utnytte det afrikanske fotballmarkedet. De skal fore mektige europeiske klubber og agenter med talenter på en måte som de vet omgår FIFA sine overgangsregler. Dette kan likevel sies å være bedre enn slik det har vært tidligere når de er blitt hentet i enda yngre alder. Nå blir de senere utsatt for de store psykologiske og kulturelle utfordringene knyttet til å skulle tilpasse seg andre kulturer, og kan dra nytte av sitt sosiale familienettverk gjennom ungdomstida. Majoriteten av spillerne i akademiene satser det meste på store mengder intensiv fotballtrening, gjerne på

bekostning av skolegang, i håp om å oppnå drømmen om å få en proffkontrakt i Europa etter fylte 18 år (Darby et al, 2007).

Klein (2009) har gjennom sine studier av dominikansk migrasjon til amerikanske Major League Baseball (MLB) funnet den samme, nykoloniale systemskjevheten, at de rike og mektige klubbene, agentene og nasjonene systematisk utnytter de fattige og små, noe som kan gå ut over fremtiden til sporten i hjemlandet (Den dominikanske republikk). I kjølvannet av dette peker Klein på at det likevel også oppstår utilsiktede, positive konsekvenser av sosial karakter. Han beskriver fattigdommen i Den dominikanske republikk og forverringene av en økonomi som var svært dårlig fra før. Fattigdommen fører i sin tur til en intensiv og desperat jakt etter de mulighetene som fortsatt måtte finnes. Baseballen representerer her en av disse positive mulighetene til å flykte vekk fra fattigdommen. I tillegg har den dominikanske suksessen i MLB blitt en slags nasjonal stolthet. I 2008 stod landet for 12 % av spillerne i MLB, desidert flest i forhold til antall innbyggere. Dette har ført med seg en betydelig industri, som gir kjærkomne økonomiske og sosiale muligheter for vanskeligstilte innbyggere. Klein beskriver prosessen som ligger bak talentutviklingen som ganske annerledes enn det publikum tenker over. De tror gjerne de ser en ung, «uerfaren fattiggutt», en «uslepen diamant», et «naturtalent rett fra gata», som nå plutselig gjør sin inntreden på de store baseballstadionene. I virkeligheten ser de egentlig en «erfaren veteran» som har gått gradene med strukturert, profesjonell trening, under oppsyn av *buscónes* (personer som opererer som agent, talentspeider, trener m.m.), blitt utsatt for tøffe utfordringer både på og utenfor banen, og mestret dem, skrevet under flere kontrakter, bl.a. med et akademi, bodd hjemmefra i årevis, jobbet utelukkende med å bli en baseballspiller på toppnivå, og gått seirende ut av en rekke kamper og utvelgelser, for så å få sin første store kontrakt (Klein, 2009). Jeg tenker at Klein sine studier er interessante og overførbare med tanke på migrasjonsmønsteret som har vokst fram i fotball (f.eks. med afrikanske spillere) (Andersson & Carlsson, 2011; Darby et al., 2007; Maguire, 2004; Maguire & Pearton, 2000).

Elliott & Weedon (2010) gjennomførte en studie av effekten av utenlandske fotballspillere i det engelske eliteakademisystemet. For å finne ut mer om dette gjennomførte de en serie intervjuer med akademidirektører, -managere og -trenere i de ulike klubbene og ledere for hele Premier League's Youth Development department.

Det hersket stor enighet om at utenlandske spillere bidro til å heve standarden, også for de lokale spillerne. Det ble fremhevet at dette ikke trengte å gå på bekostning av de lokale spillerne, men at de derimot fikk tydeliggjort hvor listen lå, og hva de måtte jobbe mot både i kamp og på trening. De mente at en spiller som skal nå Premier League-nivå i fremtiden, er avhengig av å spille med spesielt gode folk rundt seg, ikke middelmådige. Mange av trenerne og lederne var enige om at det var en fundamental forskjell på hjemlige og utenlandske spillere når det kom til spillerne sin mentalitet, i form av deres tilnærming og holdning til spillet. En av trenerne formulerte seg slik: «*The attitude of the young English player; they don't need it. A lot of them want to be players, but they don't need to be players – want and need – and these young kids coming over, they need to be players*» (Elliott & Weedon, 2010:70). Lederne mente at dette hadde sin forklaring i spillerne sin nasjonalitet og sosiale bakgrunn. De dro frem afrikanske spillere som et eksempel på spillere som viser spesielt stor dedikasjon og bestemthet for å oppnå en proffkontrakt. En del av de utenlandske spillerne kom fra en mindre privilegert bakgrunn, og viste en hardere arbeidsmoral og en mer profesjonell holdning til egen utvikling. Trenerne og lederne mente at dette førte til at de hjemlige spillerne i akademiet etter hvert begynte å ta etter, og utveksle kompetanse med de utenlandske spillerne. De utenlandske spillerne ble ansett å ha bedre tekniske ferdigheter enn de hjemlige engelske. Dette ble forklart med at de var vant til flere ukentlige fotballtreninger. De hjemlige engelske spillerne profitterte derimot på å ha god fysikk og være vant til den engelske fotballens høye tempo. Lederne mente at det skjedde en gunstig kompetanseutvikling som en følge av dette: de utenlandske spillerne måtte tilvenne teknikken til et høyere tempo og mer fysisk spill, mens de engelske spillerne måtte jobbe meget bevisst med å forbedre de tekniske ferdighetene sine. Studien konkluderer derfor med at man ikke bør være opptatt av å frykte og begrense migrasjon av utenlandske spillere til de britiske eliteakademiene, heller tvert imot (Elliott & Weedon, 2010).

Weedon (2011) har sett nærmere på ungdommer med ulik etnisk og kulturell bakgrunn sin migrasjon til Premier League-akademiene. Han har utforsket hvordan spillerne på en og samme tid opplever å være en migrant, en ungdom, og en toppidrettsutøver, som må tilpasse seg et intensivt treningsopplegg samtidig som de må håndtere møtet med et ukjent sosialt og kulturelt miljø (2011:200). I studien benytter han seg av Giulianotti & Robertson (2007) sin teori rundt «*glocalization*», eller «*glokalisering*». Denne tar til

orde for at migranter innen idrett kan redusere problemene i tilknytning til å skulle tilpasse seg et nytt samfunn (hva migrasjonslitteraturen gjerne problematiserer som motsetningene mellom det lokale og globale). Dette gjør de gjennom å tolke omverdenen på sin egen måte ut i fra sine egne spesielle behov, ønsker og mål som idrettsutøver. De tar f.eks. i bruk evner til å kombinere kulturene, relativisere (fravike), tilpasse eller forandre seg. På denne måten benytter de akkulturasjonsprosessen til å skape sin egen nye «sportskultur». Dermed bygger de opp sin egen «glokale» styrke/beskyttelse i forhold til både migrant- og vertskulturen (Weedon, 2011:202).

Idrettsmigrasjon henger nøye sammen med en kompleks samfunnsøkonomi som igjen ligger innebygget maktkampen som karakteriserer det globale idrettssystemet.

Migrasjonsprosessen for en idrettsutøver påvirkes av en rekke politiske, kulturelle, økonomiske og geografiske faktorer hvor eiere, administrasjon, agenter, myndigheter og media spiller en viktig rolle for migranten sin nye hverdag (Maguire, 2008). Man kan derfor anta at personer som migrerer innenfor ulike samfunnsøkonomier, i ulike faser av karrieren, og dermed med ulik påvirkning fra involverte parter, vil kunne ha forskjellige erfaringer med migrasjonsprosessen (Weedon, 2011). Når man studerer migrasjon innen idrett vil det derfor være naturlig å ta utgangspunkt hvilke utøvere og land som har likheter i samfunnsøkonomiske betingelser.

Weedon (2011) peker på at forskningen på idrettsmigrasjon har beskrevet negative konsekvenser av den første akkulturasjonsfasen. Utøverne må i gjennom en krevende prosess, ofte omtalt som et «kultursjokk», hvor de kan oppleve kulturell forvirring, hjemlengsel, ensomhet, språkvansker, isolasjon og tilpasningsproblemer. Weedon (2011) hevder at Bourke (2003:386) f.eks. benyttet seg av en relativt endimensjonal definisjon av akkulturasjon: «...*immigrants adopting the dominant values of the majority culture in the host country*». Denne definisjonen må fort kunne sies å fokusere på assimilasjonsprosessen av akkulturasjon, og ikke de andre «glokaliseringsstrategiene» (Giulianotti & Robertson, 2007) en migrant kan benytte seg av. Alder kan trolig også spille en stor rolle i forhold til hvordan et individ takler akkulturasjonsprosessen. Sammenlignet med en ungdom vil en som migrerer i voksen alder være mer moden til å takle en slik situasjon, og bedre i stand til å se hvor kort og skjør en fotballkarriere egentlig er (Weedon, 2011). Dette vil også kunne generere

ekstra motivasjon til å takle en migrasjonsprosess, og til å få mest mulig ut av den korte karrieren (Magee & Sugden, 2002).

Richardson et al. (2012) har gjort et lignende studie med Weedon (2009), og intervjuet 5 unge Premier League-spillere som flyttet fra hjemlandet sitt til England i alderen 16-24 år. Studien ser nærmere på utfordringer knyttet til migrasjon for unge fotballspillere, og hvilke fordeler og ulemper dette kan føre med seg for spillernes karrierer. I engelsk fotball møter spillerne hva som beskrives som en maskulin arbeiderklassekultur preget av stygg språkbruk, hierarkiske rollemønstre, hånlig machohumor og småerting. Et forsøk på å stritte i mot noe innenfor denne typen kulturer fører gjerne til ytterligere tap av status og utfrysing fra gruppen. Summen av store forandringer en utenlandsk spiller står ovenfor utgjør en vanskelig livssituasjon som kan være vanskelig å takle. Den engelske fotballkulturen kan fort gjøre situasjonen enda mer krevende (Richardson et al, 2012). Ved slike store forandringer er det viktig å oppleve støtte. Pummel, Harwood & Lavalley (2008) fant at foreldre gjerne er svært viktige bidragsytere i form av sosial og emosjonell støtte til ungdommene sine i slike vanskelige situasjoner. Dette ble bekreftet gjennom denne studien. Foreldrenes støtte opplevdes som svært viktig for alle som hadde mulighet til å få slik støtte. For fotballspillere i en migranttilværelse kan det imidlertid uansett være komplisert å få slik støtte fra nettopp foreldrene, og de må derfor gjerne også takle det på andre måter. En spiller opplevde f.eks. den gode støtten fra klubben sin talentspeider som svært viktig for ham. Dette understreker at spillere kan dra stor nytte av sosial og emosjonell støtte fra klubbens støtteapparat (talentspeidere, trenere, idrettspsykologer osv). Unge fotballspillere i en migrasjonsfase står overfor (Richardson et al, 2012) en kompleks og krevende utfordring bestående av en rekke ulike situasjoner, forhold og muligheter som vil påvirke spilleren, hvem og hva han skal støtte seg til, og viktige veivalg. Plutselig må spilleren finne seg til rette i en helt ny, og langt mindre kontrollerbar hverdag. Han er omgitt av et stort antall nye personer (talentspeidere, agenter, trenere, ledere, medspillere, media, supportere osv.), som han i større og mindre grad må forholde seg til, og som alle skal danne et nytt inntrykk av ham. Disse personene vil oppfatte ham på litt ulike måter (Richardson et al, 2012). Først må spilleren forholde seg til økt oppmerksomhet. Deretter må han velge et helt nytt liv i et fremmed land. Her skal han enten bo hos en ny (foster)familie, i et kollektiv, eller alene i et hus eller en leilighet. Samtidig må han kommunisere på et fremmed språk, skaffe seg nye venner, tilpasse seg en ny, tøff fotballkultur, en svært

aggressiv, direkte, rask og kompromissløs spillestil, bygge relasjoner til nye trenere og ledere, muligens fortsette med utdanning, leve som en toppidrettsutøver, generelt skape en god helhet i hverdagen, og ikke minst prestere tilsvarende den nye klubbens forventninger. Spillerne mente at de etter å ha opplevd mange tøffe opplevelser, og på tross av om oppholdet hadde blitt en suksess eller ei, var kommet styrket ut av dette både som spiller og som person. Midlertidige opplevelser av hjelpeløshet osv. gjorde at de følte de var blitt en «sterkere» person i dag. Dette gir en annen tankegang enn mye av den tradisjonelle teorien innenfor psykologi, som dokumenterer at negative opplevelser resulterer negative konsekvenser som redusert selvtillit og motivasjon (Fergusson & Horwood; 2003; Luthar & Cicchetti, 2000; Sirin, Ryce, Gupta & Rogers-Sirin, 2013). Noen utfordringer fremstod som «vanlige» og var relativt like for alle spillerne, mens andre utfordringer var av mer individuell karakter ut i fra spillerens bakgrunn og identitet. Støtteapparatet bør heller fokusere på å forstå individet sin identitet og helhetlige situasjon enn å lære dem mentale mestringsteknikker. På bakgrunn av dette kan man jobbe med å videreutvikle spillernes selvbevissthet (Richardson et al, 2012).

2.2.2 Migrasjon med tanke på varig opphold – første- og andregenerasjon immigranter

I migrasjonslitteraturen benyttes begrepene, første- og andregenerasjons immigranter/innvandrere. Derfor har også jeg valgt å gjengi disse begrepene. Man kommer imidlertid raskt opp i enkelte etiske dilemmaer innenfor dette området. Det synes f.eks. betenkelig å gi personer som er født i Norge betegnelsen «immigrant». I vitenskapelig sammenheng er det derimot ryddig å benytte betegnelser som er så lik originalkilden som mulig. Så kan man heller benytte seg av andre betegnelser i ikke-vitenskapelig sammenheng.

På bakgrunn av en rekke antropologiske studier utformet Redfield, Linton & Herskovits (1936:149) følgende definisjon av *akkulturasjon*: «*Acculturation comprehends those phenomena which result when groups of individuals having different cultures come into continuous first-hand contact, with subsequent changes in the original cultural patterns in either or both groups*». Berry (1997) mener at migranter tar i bruk ulike strategier i en akkulturasjonsprosess. Han skiller mellom *fire ulike strategier*: 1) *assimilasjon*: migranten er utelukkende ute etter å tilpasse seg den nye vertskulturen 2) *separasjon*: migranten er kun opptatt av å ivareta sin gamle oppvekstkultur, og nekter å tilpasse seg

den nye vertskulturen 3)*marginalisering*: migranten ønsker hverken å ivareta sin oppvekstkultur eller å tilpasse seg vertskulturen 4)*integrasjon*: migranten ønsker både å ivareta sin oppvekstkultur, men samtidig tilpasse seg den nye vertskulturen.

Akkulturasjonsprosessen kan være krevende og stressende (Berry, 1997; Katsiaficas, Suárez-Orozco, Sirin & Gupta, 2013). Man skal sette seg inn i nye, og ofte forvirrende, kulturelle regler og normer, forsøke å forklare/forsvare kulturelle forskjeller, oppleve å bli møtt med fordommer og diskriminerende holdninger, og hele tiden stå overfor den overhengende konflikten mellom å ivareta minoritetskulturen og tilpasse seg majoritetskulturen (Berry, 1997; Katsiaficas, Suárez-Orozco, Sirin & Gupta, 2013). Stress i forbindelse med akkulturasjonsprosessen har vist seg i form av symptomer på dårligere mental helse hos innvandrerungdom (Sirin, Ryce, Gupta & Rogers-Sirin, 2013). Magwaza & Bhana (2001) bekrefter i sin studie at migranter i Sør-Afrika opplevde mer negativt stress enn ikke-migranter.

Både første- og andregenerasjon immigranter har foreldre som er immigranter, og må derfor håndtere utfordringer knyttet til en akkulturasjonsprosess. I migrasjonslitteraturen finner man imidlertid noen viktige forskjeller mellom de to «gruppene».

Førstegenerasjon immigranter må i likhet med sine foreldre, jobbe med å tilpasse seg kulturen i et nytt land, og opplever ofte å måtte skilles fra større eller mindre deler av familien i det som fort kan bli en lang migrasjonsprosess. De må lære seg et nytt språk, og har ofte problemer med å forklare seg i en vanskelig livssituasjon. *Andregenerasjon immigranter* opplever derimot ofte mye stress hjemme innenfor husets fire vegger.

Foreldrene ønsker eller krever gjerne at barna skal beholde morsmålet og deres kulturelle tradisjoner fra hjemlandet. Dette står i sterk kontrast til skolen og samfunnet sine høye krav til språkkompetanse og tilpasning. Forskjeller i utfordringer for første- og andregenerasjon immigranter har til tider avdekket et noe overraskende mønster i forskningsresultater, omtalt som «the immigrant paradox». «Paradokset» består i at man i enkelte undersøkelser har funnet et mer negativt resultatmønster hos andregenerasjon innvandrere, til tross for at de har et bedre sosialt og økonomisk utgangspunkt. Dette gjelder resultater vedrørende fysisk helse, skoleprestasjoner, sosiale problemer og ulovlig eller utagerende adferd blant ungdom. Når det kommer til psykologiske variabler er det ikke lenger et slikt mønster (Katsiaficas et al., 2013; Sirin et al., 2013). Førstegenerasjon immigranter i Amerika synes imidlertid mindre utsatt for depresjoner og angst enn de som er født der, både de med amerikansk- eller utenlandskfødte foreldre

(Katsiaficas et al., 2013; Andregenerasjon innvandrere er, til tross for «the immigrant paradox», som forventet mindre utsatt for stress i forbindelse med akkulturasjonsprosessen enn første generasjon (Sirin et al., 2013).

Fangen, Hammarén & Johansson (2012) baserer seg på resultatene av et stort kvalitativt forskningsprosjekt på migrasjon finansiert av EU. I studien har man intervjuet 250 migranter i sju forskjellige europeiske land. Forfatterne mener at finanskrisen og en økning av innvandringsfiendtlige holdninger de senere årene i Europa har ført til at innvandrere må takle tøffere utfordringer enn tidligere. Unge migranter i Norge og Sverige mente at det var umulig å føle seg 100 prosent norsk hvis de ser annerledes ut, og dette til tross for at mange var født her. «Hvite» innvandrere fra Øst-Europa og Balkan følte seg mindre stigmatisert enn innvandrere fra Midtøsten og Afrika. Den økonomiske og arbeidsmessige situasjonen er langt bedre i de nordiske landene, og ikke minst i Norge, enn i store deler av det øvrige Europa. Dette har hardnet konkurransen og situasjonen i land som Spania, England og Estland, noe som også gjør det tøffere for immigranter å oppnå tilhørighet. Unge migranter rundt i Europa må ofte ta til takke med alle typer jobber, til tross for elendige arbeidsforhold. I de nordiske landene kan lovlige innvandrere derimot dra fordelene av gratis utdanning, relativt lav arbeidsledighet, gode velferdsordninger, arbeidstrening og praksisplasser. I alle de utvalgte landene opplever de unge migrantene at de må prestere langt bedre enn majoriteten av de unge for å kunne oppnå de samme resultatene. Noen av personene i undersøkelsen hadde vært heldige og opplevde det som om minoritetsbakgrunnen deres ble sett på som en ressurs, men mange opplevde det motsatte. Europa fremstår i ganske stor grad som et «fort» hvor det er vanskelig for andre å få fullt innpass. (Fangen et al., 2012). Boken «Mellom to kulturer» (Alghasi, Fangen & Frønes, 2006) viser at migranter sin opplevelse av stadig å måtte tre inn i nye sosiale settinger som «den fremmede» både er en belastning og en mulighet som krever selvbearbeidelse og refleksjon – selv om han eller hun fra begynnelsen slutter seg til stort sett alle skrevne og uskrevne forestillinger om norskhet» (Frønes & Kjølørød, 2010:449). Det påpekes at migrasjonsprosessen er preget store individuelle forskjeller: det er mennesker som møtes, ikke kulturer. De har ikke bare ulik kulturell bakgrunn, men er også helt forskjellige enkeltmennesker med hver sine sosiale erfaringer. Og ikke minst møter de svært ulike typer nordmenn. Norge anses fortsatt å være et relativt lite multikulturelt samfunn sammenlignet med f.eks. USA og

Canada. En innvandrers må derfor ofte finne seg i å stå på siden av majoriteten. (Alghasi, Fangen & Frønes, 2006).

På bakgrunn av undersøkelser i en rekke industrialiserte nasjoner (Belgia, England, Wales, Frankrike, Tyskland, Nederland, Norge og USA) sies barn av immigranter å prestere dårligere på skolen enn andre elever. Dette synes i stor grad å ha sin forklaring i sosial reproduksjon. Ut ifra disse undersøkelsene er det kun i Norge man finner tydelige bevis for sosial mobilitet, og at sosioøkonomisk bakgrunn har mindre betydning blant minoriteter (Heath & Brinbaum, 2007). Jonsson & Rudolphi (2011) har sett nærmere på hvilke fordeler og ulemper barn av ikke-europeiske immigranter i Sverige ser ut til å ha når det kommer til utdanningskarriere. Ungdommene som har ikke-europeiske foreldre viste seg å ha en skolefaglig ulempe, i form av svakere skoleferdigheter, enn de med europeiske foreldre. Likevel hadde de et karrieremessig fortrinn, i form av at de viste et høyere ambisjonsnivå mtp. valg av videre utdanning (videregående skole). Gruppen med europeiske (hovedsakelig nordiske) foreldre gjorde valg tilsvarende med den svenske majoriteten. Forskerne mener at et skolesystem, hvor valg spiller en viktig rolle, synes å være til fordel for ambisiøse andregenerasjons innvandrere-elever (Jonsson & Rudolphi, 2011).

Greef & Holtzkamp (2007) kom frem til at innvandrerungdom i Canada (størstedelen fra Asia) opplevde å få hjelp og støtte fra et sterkt samhold i familien. Foreldrene sitt kulturelle verdigrunnlag har vesentlig betydning for barn og ungdom sin psykososiale utvikling (Beiser, Shik, & Curyk, 1999). Innvandrerungdom som gradvis tilegner seg en ny kultur blir ekstra tilpasningsdyktige og innehar ofte etter hvert en ekstra sosiokulturell kompetanse (Krahn and Taylor, 2005). Hao & Brunstead-Bruns (1998) forteller at familien påvirker barna sine læringsprestasjoner. Foreldrene sine forventninger viser seg å overføres til barna. Dette bør skje gjennom interaksjon i læringsaktiviteter mellom foreldre og barn. Dette øker forventningene og ambisjonene hos både barna og de voksne, men fører også til større enighet og gjensidig forståelse av barnets læringsmessige ambisjonsnivå. Hvis det derimot er forskjeller i foreldre og barn sine forventninger og ambisjoner, har dette en negativ effekt på barnet sin læring. Hao & Brunstead-Bruns (1998) forteller at den høye anerkjennelsen av utdanning er en slik viktig kulturell påvirkningsfaktor for de øst-asiatiske elevene. Til tross for at foreldrene deres hadde høyere forventninger, var det her et langt større samsvar mellom foreldrene

og barna sine forventninger(Chen & Stevenson,1995; Hao & Brunstead-Bruns, 1998). Gode skoleprestasjoner hos asiatisk-amerikanske og øst-asiatiske elever (gj.snitt.: 17,6 år) kjennetegnes av høye ambisjoner blant foreldre og jevnaldrende, tro på at veien til suksess er gjennom innsats, positive holdninger til å prestere, gode studievaner og færre jobbrelaterte eller uformelle aktiviteter utenom, som kan være forstyrrende for studiene (Chen & Stevenson,1995). Anerkjennelsen av gode skoleprestasjoner i øst-asiatiske kulturer opprettholdes av kollektivism, respekt for foreldre og familienavn, og selvdisciplin (Hao & Brunstead-Bruns, 1998). Flere studier mener at innvandrere ofte henter styrke fra kollektivistiske og familiære grunnverdier (Anisef & Kilbride, 2004; Beiser et al., 1999; Fuligni, 1997; Parra-Cardona et al., 2006).

Forskjeller i skoleprestasjoner for immigranter ut i fra etnisk bakgrunn kan ha sin forklaring i bredere kulturelle og sosiale faktorer, og påminner oss om at man også må se utenfor individet eller familien. På tross av store individuelle forskjeller har også ulike nasjoner og etniske grupper sine kulturelle særtrekk som er med og påvirker individet, bl.a. når det kommer til status av utdanning og skole. Undersøkelser har vist at forventninger tilknyttet skole og utdanning har stor innvirkning på prestasjoner og karriere innen skole og utdanning (Chen & Stevenson,1995; Feliciano, 2006; Fuligni, 1997; Hao & Brunstead-Bruns, 1998; Zimmerman, 2000). Dette utgjør mye av kjernen i teorien om «Self-efficacy»(Zimmerman, 2000). «Self-efficacy» handler om personer sine vurderinger av(eller tro på) egne evner til å planlegge og utføre handlinger for å oppnå bestemte mål (Bandura, 1997). Dette står i nært samspill med prosessene som inngår i selvregulering, og viser seg å være en viktig forutsetning for, og bidragsyter til, prestasjoner i skole og utdanning (Zimmerman, 2000). Zhou & Kim (2006) sine arbeider har vist hvordan sosiale nettverk utenfor familien kan bidra til suksess i skole og utdanning for etniske minoriteter, på tross av fattigdom og vanskelige kår. De bruker bl.a. de jødiske, kinesiske, vietnamesiske og koreanske minoritetene i U.S.A. som eksempler på dette. En eller flere minoriteter vil fort utvikle en egen minoritetskultur basert på en blanding av kulturen fra hjemlandet og vertslandet. Minoritetskulturen preges av hva som kan kalles «samfunnskrefter» og «etniske samfunnsstrukturer» (Zhou & Kim, 2006). Med «*samfunnskrefter*» menes resultatet av sosiokulturell adaptasjon som en etnisk minoritet eller gruppe gjerne identifiserer seg med: et felles sett av verdier, forestillinger, normer for oppførsel, og mestringsstrategier, hvilket kan være preget av oppfatninger om urettferdig behandling i samfunnet (Ogbu, 2004). Zhou &

Kim (2006) forteller at «*etniske samfunnsstrukturene*» er de sosiale institusjonene og mellommenneskelige nettverkene som samfunnsmedlemmene har opprettet, drevet og vedlikeholdt. «Samfunnskraftene»(Ogbu, 2004) beskrevet ovenfor vil i sum gi et bestemt sosialt utbytte for den etniske gruppen, som både vil kunne styrke eller svekke deres posisjon i samfunnet, og mulighet for sosial mobilitet (Zhou & Kim (2006). De tar til orde for at de immaterielle «samfunnskraftene» trenger støtte i håndgripelige «etniske samfunnsstrukturer» hvis gruppen skal kunne styrke sin sosiale mobilitet og samfunnsposisjon. Hovedforklaringen til de svært gode skoleprestasjonene til asiatiske-amerikanere tilskrives den konfucianistiske kulturen som vektlegger utdanning, familiens ære, disiplin og respekt for autoriteter. En del av det kan også ha sin forklaring i at en høy andel av immigrantene er profesjonelle immigranter, ledere, og har høy utdanning (Zhou & Kim, 2006).

Etniske minoriteter kan benytte det kulturelle fellesskapet til å bygge seg opp en etnisk «rustning» basert på en kollektiv identitet og stolthet. Dette gir dem en mestringsstrategi i møte med krevende sosiale fenomener som diskriminering og ekskludering, når man blir sett på som underlegen andre, ved at man inntar en opposisjonell holdning til majoritetskulturen, inkludert vanlige samfunnsinstitusjoner som f.eks. skole (Ogbu, 2004; Zhou & Kim, 2006). Zlatan Ibrahimovic skaper et bilde av dette (Lagercrantz, 2011:75): «*Vi lå under fire-null mot en snobbegjeng, Vellinge, det var oss utlendinger mot de fine gutta, det var masse aggresjon i lufta, og jeg var så forbanna at jeg holdt på å sprekke. Hvordan kunne den idioten sette meg på benken?.....(s. 77) ...Jeg var tretten da, og det fantes et par andre utlendinger der allerede, Tony blant annet. Ellers var det bare svensker, en del av dem var Limhamn-typer, overklasseunger. Jeg følte at jeg kom fra Mars. Ikke bare fordi fattern ikke hadde stor og fin villa og aldri var på kampene. Jeg snakka annerledes. Jeg dribla. Jeg tente som en bombe, og jeg sloss på banen*». Ut i fra hva Zlatan forteller i boka virker det som om dette kunne dratt ham begge veier, men at han til slutt helt tydelig klarte å respondere på dette slik at han kunne bruke det til noe positivt for egen utvikling som fotballspiller. Ogbu (2004) mener at den kollektive identiteten hos en undertrykt minoritet skapes av «statusproblemer» og opprettholdes av «*minoriteten sin respons til statusproblemene*». «*Statusproblemer*» oppstår når en gruppe mennesker ses på eller behandles som en bestemt gruppe adskilt fra resten av befolkningen, og når disse problemene anses som vanskelige eller umulige å løse innenfor det eksisterende forhold mellom majoritet og

minoritet. Slike problemer oppstår gjerne som følge av: ufrivillig innlemmelse i samfunnet(f.eks. slaveri, kolonisering), instrumentell diskriminering(f.eks. å nekte lik adgang til utdanning, jobber), sosial undertrykkelse(f.eks. segregering i forhold til bosted, sosial segregering, tvungen assimilasjon som gjerne fører til marginalisering) og uttrykt undertrykkelse(f.eks. språkbruk, intellektuell og kulturell undervurdering) (2004:4). Majoriteten benytter disse fire mekanismene til å skape og opprettholde den kollektive identiteten til minoritetene. Identiteten opprettholdes så lenge undertrykkelsen pågår. Minoritetsmedlemmene opplever undertrykkelsen uavhengig av individuelle forskjeller i evner, utdanning, status, bosted osv., og vet at de uansett ikke vil kunne bli en del av majoriteten. De utvikler bitterhet, og holder majoriteten ansvarlig for problemene. På bakgrunn av problemene utvikler de etter hvert en *opposisjonell holdning* til den dominerende gruppen i samfunnet, samtidig som de også lager seg *strategier* for å takle kravene de blir stilt overfor. Ogbu & Fordham har gjennom sine studier tatt til orde for at afro-amerikanere underpresterer pga. opposisjonelt gruppepress fra jevnaldrende afro-amerikanere om at for seriøs skoleinnsats assosieres negativt med «å spille hvit(nerd)» (Fordham & Ogbu, 1986; Ogbu, 2004).

Ogbu (2004) sine påstander har møtt sterk kritikk(Ainsworth-Darnell & Downey, 1998; Cook & Ludwig, 1997; Fryer Jr. & Torelli, 2010; Tyson, Darity & Castellino, 2005), ikke minst mtp. hvilke destruktive mestringsstrategier(f.eks. at du ikke skal «spille hvit») han knytter til afro-amerikanere som rase. De konkluderer med at deres undersøkelser ikke støtter teorien om at «svarte» amerikanere er utsatt for et sterkt gruppepress mot «å spille «hvit»(nerd)». De fant likevel at fenomenet er mer fremtredende hos «svarte» elever som presterer godt(de blir mindre populære). Dette gjelder imidlertid de som går i offentlige, flerkulturelle skoler, og kommer fra lavt utdannede familier. Alle undersøkelsene bekrefter imidlertid at det er signifikante forskjeller i skoleprestasjonene mellom «svarte» og «hvite» amerikanere, og at dette kan knyttes til en rekke ulike årsaksforklaringer (Ainsworth-Darnell & Downey, 1998; Cook & Ludwig, 1997; Fryer Jr. & Torelli, 2010).

Ogbu sine studier tar utgangspunkt i ekstreme eksempler på diskriminering av minoriteter som f.eks. slaveriet, koloniseringen, etterfulgt av raseskillepolitikken i USA. Han peker så på hvilke spor dette har satt i det amerikanske samfunnet frem til i dag. Ogbu sine studier av hvorfor afro-amerikanere som gruppe ser ut til å underprestere i

skolesammenheng, regnes blant de mest innflytelsesrike på området (Tyson, Darity & Castellino, 2005). De etniske og kulturelle skillelinjene Ogbu (2004) omtaler, og noen av benevnelsene han benytter seg av, kan til tider virke noe gammeldagse og generaliserende på bakgrunn av rase. Selv om han tar utgangspunkt i ekstreme samfunnsfenomener, er det imidlertid ikke vanskelig å se konturene av utfordringer minoriteter stadig vil kunne stå overfor, som oftest bare i en langt mildere form. Alghasi et al. (2006) beskriver f.eks. Norge for fortsatt å være et relativt homogent samfunn hvor det er vanskelig å få fullverdig sosialt innpass. I Lagercrantz sin biografi om Zlatan Ibrahimovic (2011:78) forteller Zlatan: *«Jeg lærte noe viktig i de årene. Skal en fyr som meg bli respektert, må han være fem ganger bedre enn Leffe Person og hva de nå het alle sammen. Han må trene ti ganger hardere. Ellers har han ikke en sjans. Ikke i det hele tatt! Særlig ikke hvis han er sykkeltjuv»*. På bakgrunn av flere års erfaring som lærer i Groruddalen kjenner jeg igjen noe i disse beskrivelsene. Ungdommene jeg jobbet med (mange andregenerasjon immigranter) betegnet seg ofte som «utlendinger», og det virket som de knyttet seg til en kulturell identitet eller stolthet ved å gjøre det (på tvers av ulike minoriteter/raser). Dette kan trolig påvirke strategiene ungdommene velger i neste omgang, og fungere både fremmende og hemmende for prestasjoner, avhengig både av strategien de velger og hva det skal presteres i (skole, fotball, scene, militæret osv.). I likhet med kritikken fra Tyson et al. (2005) mener jeg at mange av Ogbu sine funn heller burde ses på som sosiale fenomener enn kulturtrekk forbundet med rase, f.eks. «en kultur for å underprestere» i stedet for «byrden av å spille hvit», også kunne man heller i neste omgang se hvor dette virker å være mest utbredt, både på bakgrunn av kjønn, sosial bakgrunn, geografisk bakgrunn osv. Jeg mener uansett at Ogbu i sine arbeider beskriver en del samfunnsmekanismer som i utgangspunktet er interessante.

2.2.3 Fattigdom

Martinek & Hellison (1997) beskriver i sin studie sosiale og psykologiske faktorer som hjelper mennesker til å trosse fattigdom. Selv om fattigdommen fører med seg mange vanskelige utfordringer, viser det seg at en stor prosentandel klarer å takle dette og bli sunne og kompetente voksne (Benard, 1993). Martinek & Hellison hevder at de unge som klarer å gjøre nytte av slike faktorer, viser en form for motstandsdyktighet. Khoshaba & Maddi (1999) forsøkte å finne hvilke erfaringer som fører til at noen utvikler en form for *hardiness* (mental hardførhet). De tok utgangspunkt i Kobasa, Maddi & Kahn (1982) sin definisjon, eller kjennetegn på *hardiness* som: *tre relaterte*

oppfatninger vedrørende *samspeillet* mellom *selvet* og *verden rundt*: 1) *forpliktelse og oppfinnsomhet rundt å skape og opprettholde eget engasjement*, 2) *tro på at man kan påvirke egne resultater og omgivelser*, og 3) *syn på utfordring som en mulighet til erfaring og utvikling*. Khoshaba & Maddi (1999) forteller at studier har vist at hardiness kan gi god beskyttelse og bedre prestasjoner *i stressfulle og krevende situasjoner*. I stedet for å bli passive og hjelpeløse og håpe at problemet bare skal forsvinne, viser mentalt hardføre individer evne til å *analysere* problemet, *se muligheter*, og *handle* i tråd med dette. Disse egenskapene har vist seg å være trenbare. Khoshaba & Maddi (1999) bygger videre på Garmezy (1989) sine studier av barn og motstandsdyktighet når de beskriver årsaker til utvikling av hardiness. Fattigdom, innvandrerstatus, kronisk fysisk eller psykisk sykdom blant foreldrene m.m. øker sannsynligheten for å oppleve stressende forandringer og konflikter. Hvis utvikling av hardiness skal skje, må familien reagere på slike situasjoner med å utvikle *en kompensatorisk standard*, en konstruktiv mestringsstrategi. En slik strategi kan være å «nominere» ett av barna til å være den som skal oppfylle denne standarden. Den unge responderer med å gjøre alt han/hun kan for å etterleve denne standarden på lang sikt, og prioriterer vekk alt som ikke er høyst nødvendig i forhold til dette. Dette fører med seg mange sosiale *forsakelser*, til og med i forhold til egen familie, men også en følelse av å ha en spesielt *viktig status* i form av å skulle stå til *ansvar* for noe *større enn seg selv* (representere familien). Troen på at man er utvalgt for større oppgaver, gjør individet mer standhaftig i møtet med motgang. Dette gjør vedkommende bedre i stand til å skille ut meningen i erfaringer (også negative erfaringer og feil), og lære av det, i stedet for være for opptatt av resultatet. Dermed lærer den unge å evaluere *erfaringer* gjennom egne *refleksjoner*, fremfor å være opptatt av hva andre mener (forbedret *selv-persepsjon*). Refleksjonene retter fokus på hva man kan lære av dette *for framtida*, slik at man kan nå familien og hans/hennes *langsiktige mål*. Khoshaba & Maddi (1999) sin studie bekrefter altså at utvikling av hardiness ikke først og fremst handler om mengden av krevende omstendigheter, men derimot hvordan familien og individet *responderer* på dem. Selv om de fleste andre studier har fokusert på det motsatte i form av sosial reproduksjon, gir enkelte studier støtte for at det som i utgangspunktet er svært krevende omstendigheter for en familie, ikke trenger å videreutvikle seg hos barna så lenge familien klarer å fungere godt (Brier et al., 1988; Garmezy, 1989). Khoshaba & Maddi (1999) foreslår at disse funnene er relevante for forståelsen av resilience og motstandsdyktige barn.

Litteraturen knyttet til resilience tar utgangspunkt i vanskeligstilte personer og grupper som opplever stor motstand. Flores, Cichetti og Rogosch (2005) definerer *resilience* som «en dynamisk prosess som påvirker et individs kapasitet til å adaptere og fungere suksessfullt til tross for at man opplever kronisk stress og motgang; det representerer ikke en personlig egenskap, et personlighetstrekk eller en annen statisk tilstand» (fritt oversatt fra s. 339). Luthar og Cichetti (2000) forklarer at resilience er «en prosess, eller et fenomen, av positiv adaptasjon til tross for motgang», og rammeverket for resiliencelitteraturen gir tosidige referanser(både *risikoer* og *styrker*) til en livstilstand(f.eks. risikoutsatt ungdom), samtidig som det dokumenterer *positiv adaptasjon* hos individer og grupper(Luthar &Cichetti, 2000:863). Benard (1993) definerer et motstandsdyktig barn som «en som har evnen til å slå tilbake suksessfullt til tross for at han/hun eksponeres for store risikoer» (fritt oversatt fra s. 44). Dette kan være barn som i utgangspunktet har oddsene mot seg, men som viser hva mennesket sin naturlige evne selvpopphelelse går utpå i praksis ved å ta i bruk beskyttende faktorer hos seg selv, i familien, på skolen og i samfunnet for øvrig (Martinek & Hellison, 1997). Flere studier har dokumentert motstandsdyktighet blant vanskeligstilte folkegrupper. Rutter (1985) fant at halvparten av de vanskeligstilte barna som vokste opp i ugunstige oppvekstkår i storbyen klarte å komme seg vekk fra det samme levemønsteret når de selv ble voksne. Werner & Smith (2001) har fulgt mennesker fra Kauai, og fant at 1/3 av dem som hadde en risikofylt barndom klarte seg fint som ungdom, og 2/3 av de som hadde problemer i ungdommen levde et godt liv som voksen. Teorien bak begrepet «resilience» tar opp i seg viktige og kjente fenomener fra utviklingspsykologien og samfunnsforskning som f. eks. sosial reproduksjon i forhold til skoleprestasjoner, tidlig graviditet, familievold m.m. Dette kan både gjøre individet mer utsatt for risiko, eller mer sårbar for følgene av slike risikofaktorer (Martinek & Hellison, 1997). Luthar og Cichetti (2000) beskriver *fire deler* som utgjør resilience: Risikoforhold, beskyttende faktorer, sårbarhetsfaktorer og resultat/positiv adaptasjon. *Risikoforhold* kan betegnes som omstendigheter(kroniske/ikke kroniske) og hendelser som i utgangspunktet kan medføre noe negativt i ulike situasjoner. Dette kan være alt fra en fremføring eller et straffespark, til å ha en far som praktiserer en autoritær og hard oppdragelse. *Beskyttende faktorer* og *sårbarhetsfaktorer* kan ha sitt utgangspunkt i individet, familien eller samfunnet(Luthar & Cichetti, 2000). Hva som er beskyttende faktorer og sårbarhetsfaktorer avgjøres av dets innvirkning på risikoen/situasjonen. Sårbarhetsfaktorer forsterker den negative risikoen, mens beskyttende faktorer modererer risikoen. For en person som har en far

som praktiserer en autoritær og hard oppdragelse, vil f.eks. en god relasjon til mor være en beskyttende faktor, mens en alkoholisert mor vil kunne utgjøre en sårbarhetsfaktor. Fattigdom fører med seg betydelig økt antall risiko- og sårbarhetsfaktorer, blant annet i for av fattige har en rekke sosiodemografiske og statistiske faktorer i mot seg (Luthar & Cichetti, 2000). *Positiv adaptasjon* skjer når individet får et resultat som er langt bedre enn forventet ut i fra den gitte risikoen (Luthar & Cichetti, 2000). Benard (1993) legger til grunn at ungdom som klarer å takle motstand innehar og tilegner seg *fire viktige egenskaper*: sosial kompetanse, problemløsningsevner, autonomi og fremtidshåp. *Sosial kompetanse* som for eksempel å vise fleksibilitet, empati, omsorg, samt kommunisere godt, fører blant annet til sosial aksept hos andre. Denne positive anerkjennelsen fører i følge Bandura (1997) til økt selvspekt hos individet, noe som igjen får en positiv effekt på fremtidige sosiale relasjoner. Dermed er individet kommet inn i en positiv sosial sirkel (Bandura, 1997). Dette gir de motstandsdyktige individene et solid sosialt fundament til støtte i vanskelige situasjoner (Martinek & Hellison, 1997).

Problemløsning krever evne til abstrakt tenkning og refleksjon når sosiale og kognitive problemer skal løses. Dette forutsetter spesielt gode evner til planlegging og til å være oppfinnsom ved å søke hjelp fra andre (Benard, 1993). Motstandsdyktig ungdom har vist seg å være dyktige til å takle konfrontasjoner og utfordringer fra andre (Martinek & Hellison, 1997). Benard (1993) viser til studier blant barn som vokser opp i slummen, og som viser helt tydelig hvor viktige disse egenskapene for motstandsdyktighet er. Her er konsekvensene av dette å overleve eller dø. *Autonomi* handler om å være selvstendig og trygg på egen identitet, og forsøke å forme omgivelsene sine. For barn og ungdom som vokser opp under vanskelige familieforhold kan dette f.eks. bety at man klarer å distansere seg tilstrekkelig fra disse problemene for egen selvoppholdelse (Benard, 1993). Til sist, men ikke minst, er kanskje den aller mest grunnleggende drivkraften i et motstandsdyktig individ å ha *fremtidshåp*, ambisjoner, drømmer, mål, standhaftighet og tro på at man kan påvirke egen fremtid (Benard, 1993; Werner & Smith, 2001).

Martinek & Hellison forteller at barn pleier å spørre foreldrene sine «hvorfor?» for å finne ut av hvordan de skal takle møtet med omverdenen. Foreldre som lever i dyp fattigdom med påfølgende sosiale problemer vil ofte ikke svare på slike spørsmål fordi de har nok med sitt. Barnet endrer da strategi til å observere og lytte. Samtidig lever de ofte i et samfunn hvor det de ser utenfor husets fire vegger, og muligens også innenfor, er et miljø preget av alkohol- og stoffmisbruk, forsøpling, psykiske lidelser,

kriminalitet, vold, gjenger, forsøpling og elendighet. Det de ser dag etter dag blir gjerne det mange av disse barna og ungdommene regner for å være samfunnsnormen, noe som i utgangspunktet gjør risikoen for å mislykkes i samfunnet svært stor. Dette fremhever også viktigheten av å ha gode relasjoner til i hvert fall *en betydningsfull voksen*(kan også være en utenfor familien), siden dette har vist seg å være en sterkt beskyttende faktor (Martinek & Hellison, 1997). De foreslår derfor å involvere vanskeligstilte ungdommer i programmer med fysisk aktivitet, hvor målet er å utvikle mestring, som igjen kan føre frem mot egenskapene som kjennetegner motstandsdyktige individer(Benard, 1993); sosial kompetanse, problemløsningsevner, autonomi og fremtidshåp. Luthar & Cichetti (2000) forteller at barn og ungdom som vokser opp i fattigdom er under større risiko for å få langvarige problemer. Innenfor resilience-litteraturen mener man ikke at en spesifikk faktor alene gjør risikoen svært stor. Hvis ett og samme individ derimot utsettes for *flere sosialdemografiske risiko- og sårbarhetsfaktorer*, dobles eller flerdobles denne risikoen Fergusson & Horwood, 2003; Luthar & Cichetti, 2000). I motsatt fall har flere studier vist at utsiktene for risikoutsatt ungdom forbedres vesentlig så fort det er *mer enn en beskyttende faktor* til stede(Luthar & Cichetti, 2000). Fergusson & Lynskey (1996) gjorde en studie blant risikoutsatt ungdom hvor det kom frem at hele 85 % av dem som hadde mange beskyttende faktorer demonstrerte resilience mot å utvikle adferdsproblemer. Studien viser også motstandsdyktig ungdom hadde relativt høy IQ, gode problemløsningsferdig, var mer tålmodige, mindre impulsive og spenningsøkende og hadde mindre tilknytning til kriminelle jevnaldrende.

2.3 Det styrende selvet

Her ser jeg nærmere på ulike aspekter og funksjoner knyttet til selvet, og hvilken betydning dette kan ha for prestasjoner i fotball.

2.3.1 Målsetting

En mengde ulike studier har konsekvent vist at utøvere som setter seg spesifikke og utfordrende mål, både på kort og lang sikt, presterer bedre enn de som ikke gjør det(Burton & Weiss, 2008; Kane, Baltes & Moss, 2001; Kyllø & Landers, 1995; Locke & Latham, 2002; Roberts & Kristiansen, i trykk). Målsetting er en basisteknikk innenfor idrettspsykologien fordi det har vist seg å være fundamentalt viktig for å maksimere utøverne sitt potensial(Hardy et al., 1996). Ericsson (1993; 2008) bygger opp rundt

dette, og har kommet frem til at en utøver som skal nå ekspertisenivå “aldri blir fornøyd”, men hele veien setter seg nye og høyere hovedmål og delmål. Roberts og Kristiansen (2010) skriver etter mange års forskning på motivasjon/målsetting i idrett at målsettingen er subjektivt definert av den som skal forsøke å oppnå noe. Meningen med, og verdien en kontekst gir den enkelte person, er med på å bestemme hvorvidt man blir motivert eller demotivert. Man vurderer egen kompetanse innenfor en kontekst ved bruk av egen- eller andre-refererte kriterier. Ekspertutøvere viser seg ofte å være både oppgave- og resultatorienterte, men de er som regel svært bevisste på at veien frem mot gode prestasjoner går via langvarig og grundig arbeid med egne arbeidsoppgaver (Pensgaard & Roberts, 2000). I praksis fungerer dette slik at når en utøver setter seg et resultatmål, så vil det være en mengde oppgave og prosessmål som fører frem til dette resultatet. Hvis utøveren får for sterkt fokus på resultatmålet, spesielt under konkurranse, fører ofte dette til dårligere prestasjoner. Derfor trenger man hele veien å fokusere på nye oppgave- og prosessmål (Filby, Maynard & Graydon, 1999; Weinberg & Gould, 2011). Det langsiktige målet er uansett også svært viktig, og må ligge der som en drøm og gi motivasjon i det daglige treningsarbeidet. Dette fører til at utøveren ikke “slår seg til ro” på nåværende nivå, men derimot ønsker og tenker at han/hun skal utvikle seg videre (Kane et al., 2001; Weinberg & Gould, 2011).

2.3.2 Selvkontroll og selvregulering

Baumeister & Vohs (2003) ser på *selvregulering* og *selvkontroll* som underkomponenter av «den styrende funksjonen» av selvet. «Den styrende funksjonen» kan ses på som aspektet av selvet som endelig avgjør, og er ansvarlig, for et individ sine handlinger. «*Selvregulering er prosessene hvor selvet overvåker seg selv for å endre egen respons og oppførsel med et bevisst eller ubevisst mål om å skape et bestemt resultat*» (2003:199 (fri oversettelse)). Følgelig inngår det å overstyre naturlige, vanemessige og tillærte responser ved å endre oppførsel, tanker og følelser. Denne prosessen inkluderer å avbryte en respons ved å bytte eller moderere den, enten erstatte den med en annen respons, eller nekte en respons å forekomme. Vi engasjerer oss, velger en handling blant mange alternativer, sorterer vekk unødvendig informasjon, og gjøres ansvarlige for handlingsvalgene våre. Dette kan i praksis bety at man endrer oppførsel, motstår fristelser, eller skifter humør. Vi kan også selvregulere våre handlinger uten at det var intensjonen. Begrepene *selvkontroll* og *selvregulering* brukes mye om hverandre, til tross for at flere forskere lager et bestemt skille mellom de to.

I et moderne samfunn står vi stadig overfor et stort antall valgmuligheter. Som en følge av dette fremstår selvreguleringsevnen som særdeles betydningsfull. Vi gjør nytte av denne evnen både i forhold til å ta raske valg for å oppnå kortsiktige mål, eller når vi gjør strategiske valg for å oppnå langsiktige mål. I dagens samfunn er derfor de små og store valgene blitt så mange og viktige at identiteten vår i stor grad er et produkt av selvregulering (Baumeister & Vohs, 2003)

Viljestyrke og selvkontroll brukes ofte om hverandre. Viljestyrke fremstår i følge Mischel & Ayduk (2004) som en viktig forutsetning for selvregulering, og avhenger av at man har nok motivasjon, evner å kontrollere den, og har kompetansen til å gjøre det. En første grunnleggende forutsetning for viljestyrke er at man har et sterkt engasjement, og føler en sterk forpliktelse til et mål om å gjøre noe. I tillegg må man kunne gjøre fleksibel bruk av en rekke kognitive oppmerksomhetsstrategier som f.eks. *gjør en i stand til å utsette en tilfredsstillelse*. Det gjensidige vekselspillet mellom motivasjon og kompetanse gjør seg ikke gjeldende kun i ett valg (ved f.eks. å utsette en tilfredsstillelse en gang), men *gjentas på nytt og på nytt*, slik at situasjonen etter hvert gjerne blir langt mer krevende. Forpliktelsen og engasjementet et individ viser for sine langsiktige mål, og viktigheten av målet for individet i den totale sammenhengen, påvirker hvor mye innsats som blir lagt i å ta i bruk de ulike selvreguleringsevnene. I motsatt retning gjør *evnen til oppmerksomhetskontroll og evnen til å motstå plutselige fristelser* en i stand til å holde forpliktelsen til målet. Dette påvirkes av troen på at en har de evnene som skal til for å oppnå målet («self-efficacy») (Bandura, 1997), forventninger om at en kan *kontrollere selvet*, ens subjektive verdsettelse av målet, og annen «følelsesmessig kompetanse» (psykologiske egenskaper, f.eks. om man oppfatter en situasjon som utfordrende eller skremmende) (Mischel & Ayduk, 2004).

2.4.1.1 Selvregulering av læringsprosesser

Siden selvregulering fremstår så viktig i forhold til måloppnåelse får denne evnen stor betydning for læring, trening og utvikling av ferdigheter. Zimmerman (2006) beskriver *selvregulering i forhold til læring* som *i hvilken grad individer er metakognitivt, motivasjonsmessig og oppførselsmessig proaktive deltakere i sin egen læringsprosess*. Dette gjør elever og utøvere i stand til å lære mer effektivt. Dermed vil de som selvregulerer på en god måte ha bedre forutsetninger for å kunne utnytte sitt maksimale potensial. Ericsson og hans kollegaer (1993; 2008) omtaler evnen til selvregulering som

en meget sentral forutsetning for å kunne drive deliberate practice. Toering, Elferink-Gemser, Jonker, van Heuvelen & Visscher (2012) forteller at selvregulering i forhold til læring kan relateres positivt til prestasjon på en rekke ulike arenaer, f.eks. innen idrett, musikk og akademisk virksomhet. Selvregulering involverer aspekter som motivasjon, planlegging, overvåking av egen utførelse, evaluering, refleksjon og innsats (Ertmer & Newby, 1996; Hong & O'Neil, 2001). Selvregulerte individer viser personlig initiativ, utholdenhet og evne til å tilpasse seg som følge av gunstige metakognitive strategier og god motivasjon (Zimmerman, 2006). Toering, Elferink-Gemser, Jordet & Visscher (2009) fant høyere scorer på innsats og refleksjon hos elitefotballspillere enn hos ikke-elite, og foreslår at de som selvregulerer godt har bedre forståelse av sine styrker og svakheter, og bedre forutsetninger for å lære og å prestere i fotball. I etterkant av dette gjorde Toering, Elferink-Gemser, Jordet, Jorna, Pepping & Visscher (2011) et nytt studie hvor de observerte åtte elitefotballspillere i alderen 15-17 år. Observasjonene tok utgangspunkt i seks trenere for unge elitefotballspillere sine karakteristikk av oppførsel som kjennetegner selvregulert læring hos fotballspillere. Studien viste at spillere med god selvreguleringsevne tok mer ansvar for egen læring og utvikling.

2.4.1.2 Betydningen av traumer for læring og utvikling

Collins & MacNamara (2012) peker på at traumer er en naturlig del av prosessen i utviklingen av talent. Innenfor mange moderne talentutviklingsregimer har man derimot jobbet med å legge alle forhold til rette slik at utøverne skal finne den mest effektive vei for utvikling av ekspertise. Spørsmålet blir da imidlertid om det er positivt for talentutviklingen at støtteapparatet forsøker å eliminere flest mulige krevende, og til tider forstyrrende, rammefaktorer som påvirker utøveren på idrettsbanen og i livet ellers. Mye av talentutviklingslitteraturen baserer seg på intervjuer med utøvere som har nådd høyeste nivå innenfor sin idrett. En faktor som ofte ser ut til å gjenta seg er at mange har måttet takle tøff motgang og traumer i livet og/eller på idrettsbanen på sin vei mot toppen. I Zlatan Ibrahimovic sin biografi forteller han om en tøff barndom preget av omsorgssvikt og en alkoholisert far. Han skildrer en hverdag som fortøner seg fjernt fra hverdagen til de fleste nordmenn. Etter en lang dag på fotballøkkka var en skrubbsulten Zlatan usikker på om det i det hele tatt var mat å finne blant ølboksene i kjøleskapet når han kom hjem. Mange ganger var det ikke det. Slike ekstreme historier vil selvfølgelig aldri bli eksempler til direkte etterfølgelse i talentutviklingen. Man kommer likevel ikke unna det faktum at Zlatan, og mange av de beste idrettsutøverne,

må ha kommet seg styrket ut av disse tøffe hendelsene. Dette er også noe de fremhever selv. Collins og MacNamara tar derfor til orde for at vi bør gi utøvere strukturert, individualisert, kontrollert mental motstand, under tett oppfølging fra trenerne. Dette kan f.eks. være å hospitere på et lag med eldre spillere, spille i en uvant posisjon, møte høyere forventninger enn sine jevnaldrende, ikke bli tatt ut i visse sammenhenger, bli tatt ut til f.eks. krets- og landslag, intensive treningsleirer, eller alternative utfordringer med f.eks. militært preg. Etter møtet med denne typen utfordringer er det viktig å sette av tid til refleksjon, en slags mental debriefing, mellom trener og utøver (Collins & MacNamara, 2012).

2.4.2 Skam og skyld

Tangney & Dearing (2002) forteller at skam og skyld regnes for å være selvbevisste og moralske emosjoner, og at de er vanskelige å skille ut i fra hvilke situasjoner de oppstår i. Forskjellen ligger heller i måtene folk opplever at hendelsene er negativt for selvet.

Tangney & Dearing (2002) mener det finnes lite empirisk støtte for den utbredte oppfatningen av at skamfølelse oppstår når en feil eller en overtredelse offentliggjøres, og at skyld forårsakes av private kvaler ut ifra ens egen samvittighet. Det er heller selvet sin rolle som er av avgjørende betydning. «*Skam involverer ganske globale(unyanserte), negative vurderinger av eget selv(«Hvem jeg er»). Skyld involverer en mer formulert(nyansert) fordømmelse av spesifikk oppførsel(«Hva jeg gjorde»)*» (fritt oversatt fra s. 24).

2.4.2.1 Skam og skyld sin innvirkning på prestasjon

Forskning har vist at skam kan påvirke prestasjonene våre i negativ retning(Conroy, 2004; Kemler, 2006; Lazarus, 2000). Conroy (2004) fant at skam kan føre til maladaptiv selvsnakk og avoidande-motivasjon. Kemler (2006) hevder skam kan få utøvere til å trekke seg unna den som vurderer dem og situasjoner som følger etter dette. Lazarus (2000) forteller at utøvere som mislykkes i en konkurranse kan oppleve det som om det er noe galt med dem selv i forhold til verden rundt. De skuffer seg selv, og ønsker å gjemme seg. Tangney & Dearing (2002) antar at skamfølelse får folk til å ta i bruk strategier om å trekke seg unna, og forsøke å gjemme selvet sitt for andre. Alternativt kan det hende at de skylder på andre. Også dette gjøres for å beskytte eget selv, og for å opprettholde egen selvtillit. Dette gir grunnlag for at Tangney & Dearing

(2002) tror det kan finnes en sammenheng mellom skam og eksternalisering. Refleksjon inngår som en sentral prosess i selvregulering av læring (Ertmer & Newby, 1996), og anses derfor som viktig for utvikling av prestasjoner (Toering et al., 2009). Man kan derfor anta at skamfølelse, og unngåelse av selvrefleksjon, kan være negativt for prestasjonsutvikling.

Skyld kan derimot hevdes å ha en positiv effekt. Personer som får skyldfølelse ser i større grad ut til å kunne empatisere med andre, ty til situasjonsavhengige og helt spesifikke årsaksforklaringer overfor seg selv, ta ansvar for sine negative handlinger, og ta i bruk konstruktive strategier for å rette opp i situasjonen. (Tangney, Wagner, Hill-Barlow, Marschall & Gramzow, 1996; Tangney & Dearing, 2002). Jordet og Hartman (2008) fant at approach- og avoidance-oppførsel påvirker prestasjoner i straffesparkkonkurranser i fotball.

2.4.2.2 Skam og skyld i ulike kulturer

Hofstede & Hofstede (2006) mener at kollektivistiske samfunn helst er skamkulturer, mens individualistiske samfunn gjerne er skyldkulturer. De legger til grunn at skam er sosial av natur, mens skyld er en individuell følelse. Et kollektivistisk samfunnsmedlem som opplever at en annen i gruppen har brutt samfunnet sine regler, vil oppleve en følelse av skam ut ifra en kollektiv forpliktelse. Skamfølelsen oppleves meget personlig, og bestemmes av i hvor stor grad andre kjenner til overtredelsen. Skyldfølelse dukker derimot opp hos den enkelte på grunn av lovbruddet i seg selv når vedkommende vet at han/hun har brutt samfunnet sine regler. Denne samvittighets- eller skyldfølelsen fungerer som en sosial styringsmekanisme for deltakere i et individualistisk samfunn.

Hagiwara & Wolfson (2013) hevder at en større aksept for fysisk straff hos japanske fotballspillere også kan ha sin forklaring i at Japan har blitt regnet for å være en skamkultur og England en skyldkultur. Skam oppleves i større grad som et angrep på hele selvet (Tangney & Dearing, 2002), noe som gjerne fører til at man er mer oppmerksom overfor kritikk og tilbakemeldinger fra andre. Fra dette perspektivet er det forståelig at de japanske spillerne er mer bekymret for å bli vurdert av trenere og foreldre som er mer opptatt av å vise autoritet, og tilbøyelige til å bruke fysiske straffemetoder. Spillerne vil derfor lettere akseptere sin del av ansvaret for å bevare forventet atferd. På den andre siden vil en følelse av skyld også kunne føre til aksept for straff. Dette vil kunne lede til

anger for det man gjorde, og et ønske om å unnskyldte handlingen eller rette opp i den (Hagiwara & Wolfson, 2013).

2.4.3 Hybris

Hybris som «*en følelse av overdreven stolthet*» (Wikipedia). Begrepet oversettes gjerne til «overmot» på godt norsk, og har sine røtter tilbake til antikken, som en betegnelse på ekstremt overmot og mangel på ydmykhet overfor gudene. Tracy & Robins (2007) forteller at stolthet gjerne deles inn i to typer: Stolthet innenfor eget selv(alfa) og stolthet i oppførsel rettet mot omgivelsene(beta). Alfa fører til en indre tilfredsstillelse. Det er beta som gjør at hybris til en «negativ» emosjon, fordi dette ikke først og fremst er resultatet av en indre følt glede. Det er mer at man ønsker å kommunisere noe til andre, vise styrke/overlegenhet ved å fremheve seg selv («jeg er stolt av hvem jeg er»). Alfa har derimot fokus på hva man gjorde («jeg vant fordi jeg har trent godt»). Hybris er derfor gjerne ansett som en selv-destruktiv følelse. Selv om hybris gjenstår å bli målt direkte i forhold til prestasjon, så har den blitt relatert til selvgodhet, dysfunksjonell utholdenhet og dårlig lederskap i flere ulike studier (Tracy & Robins, 2004). Vi lurte på om det kan være en sammenheng mellom hybris og å være den «utvalgte» i fattige familier (Hofseth, Toering & Jordet, manuscript in preparation).

2.5 Kulturelle dimensjoner – ulike verdisett

Hofstede & Hofstede (2006:19) betegner kultur som: «*Den kollektive mentale programmering, der adskiller medlemmerne af en gruppe eller kategori fra medlemmerne af en anden. Kultur er tillært, ikke medfødt. Det skyldes det sociale miljø, ikke generne*». De kaller gjerne kulturen for mennesket sitt mentale software. I den sammenheng er det viktig å påpeke at mennesker sine handlinger ikke er forutbestemt. I utgangspunktet er alle utstyrt med en fri vilje, og vi velger ofte å avvike fra det forventede, gjøre noe uventet, kreativt eller destruktivt. Kulturen vi er tillært gjennom oppveksten fra våre nærmeste og samfunnet rundt, og som vi etter hvert er blitt en del av, utgjør likevel en slags mental programmering for hva som er sannsynlige eller forståelige reaksjoner. Vanene våre er den synlige delen av kulturen, men de egner seg likevel ikke for sammenligning, siden deres kulturelle betydning avhenger fullt og helt av de involvertes fortolkning av dem. Undersøker man en rekke vaner, vil man imidlertid etter hvert kunne avdekke hvilke grunnleggende verdier som ligger til grunn

for folk sine handlinger. Vanene vil kunne være i relativt rask forandring, mens verdiene i en kultur er mer stabile og tar lenger tid å endre (Hofstede & Hofstede, 2006).

Den menneskelige natur er derimot det som alle mennesker har til felles: Det universelle nivå i den mentale programmeringen. Denne er nedarvet i genene, og bestemmer de grunnleggende fysiske og psykologiske evnene. Vår evne til å føle frykt, sinne, kjærlighet, glede, sorg, skam, behovet for å være sammen med andre, leke og utfolde seg, muligheten til å observere omgivelsene og snakke om det med andre mennesker, hører til på dette nivået av den mentale programmeringen. Det er imidlertid umulig å finne frem til en test som er uavhengig av kultur. Fra dagen vi blir født sosialiseres vi av omgivelsene rundt oss (Hofstede & Hofstede, 2006).

Hofstede & Hofstede sine studier bygger videre på tidligere gjennomførte samfunnsstudier hvor man kom frem til hvilke problemer som er felles for alle samfunn (f.eks. Benedict, Mead, Inkeles og Levinson). På bakgrunn av sine studier av IBM-ansatte i mer enn 50 land gjenkjente Hofstede & Hofstede disse felles problemene. Samtidig fokuserte de videre på ulikhetene i hvordan de ulike landene/menneskegruppene løste disse problemene. Ut ifra dette utarbeidet de først fire, og senere fem kulturdimensjoner: *(1) maktavstand, (2) kollektivism versus individualisme, (3) femininitet versus maskulinitet, (4) usikkerhetsunntakelse og (5) langsiktig versus kortsiktig livsorientering*. Hvert land karakteriseres så av et kulturpoengtall for hver av dimensjonene. Dette tallet kvantifiserer et land sin kultur for hver av de fem dimensjonene slik at det kan sammenlignes med andre land (Hofstede & Hofstede, 2006). Vi kan dermed for eksempel se på i hvilken grad nordmenn og brasilianere forventer og aksepterer at makten i et samfunn er ulikt fordelt. Jeg har valgt å fokusere på de tre første kulturdimensjonene siden disse virker mest relevante i forhold til hva jeg ønsker å undersøke. De to siste kategoriene virker lite målbare i forhold til hva jeg har tilgang på av data.

2.5.1 Måling av verdier

Sammenlignende kulturstudier forutsetter måling av verdier, siden verdier i større grad enn vaner utgjør det stabile elementet i kulturen. Hofstede & Hofstede (2006) viser til et eksempel med bruken av spørreskjemaer i kulturstudier. Svarene skal ikke tas for bokstavelig, siden folk i virkeligheten ikke alltid vil gjøre som de svarer i

spørreskjemaet. Allikevel gir de oss ofte nyttig informasjon i form av forskjellene i svar mellom grupper eller kategorier av svarpersoner. Hofstede & Hofstede bruker et eksempel som forklarer dette på en god måte. I en undersøkelse spurte man et utvalg arbeidstakere hva de helst ønsker seg av mer lønn eller mer fritid. Det er ikke sikkert at en som egentlig svarte at han ønsket seg mer fritid svarer det samme hvis han får spørsmålet i en reell situasjon. Men hvis langt flere foretrekker mer fritid i gruppe A enn i gruppe B tyder dette på at det eksisterer en kulturforskjell mellom gruppene i form av hvor høyt de relativt sett verdsetter fritid i forhold til lønn. Når man tolker mennesker sine utsagn rundt verdier påpeker Hofstede & Hofstede å skille mellom det ønskelige og det ønskede. En ting er for eksempel hvordan man synes verden burde se ut(ønskelig), men noe annet er hva man faktisk ønsker seg selv(ønskede). Det ønskelige følger normen for hva som anses som etisk korrekt, mens det ønskede gir uttrykk for hva som statistisk sett er de faktiske forhold.

2.5.2 Maktdistanse

Maktdistanse kan defineres som *«den grad, som mindre magtfulde medlemmer af institutioner og organisationer i et land forventer og aksepterer, at magten er ulige fordelt»*(Hofstede & Hofstede, 2006:61). Beregningen av maktdistanse baserer seg på tre spørsmål som er blitt stilt til medarbeidere: (1)I hvilken grad medarbeiderne er redde for å uttrykke uenighet med sine overordnede, (2)deres oppfatning av måten deres overordnede fatter beslutninger på, og (3)hvilken lederstil de foretrekker at deres overordnede har i beslutningsspørsmål. Det som var litt overraskende i denne sammenheng var at det viste seg å være samsvar mellom hvordan medarbeiderne hadde det og hvordan de ønsket å ha det. I land hvor sjefen er eneveldig, og hvor medarbeiderne frykter sjefen eller tar få beslutninger på egenhånd, ønsker også mange en sjef som tar de fleste beslutningene for dem. Her befinner imidlertid ofte noen seg helt i den andre enden av skalaen, og ønsker en sjef som styrer etter flertallsavgjørelser. Dette betyr at sjefen i utgangspunktet sier i fra seg makten til å fatte beslutninger, noe som sjeldent har sett ut til å fungere godt i en organisasjon. I land hvor sjefen ikke pleier å være eneveldig og hvor forholdet mellom sjef og medarbeidere ikke er preget av frykt, ønsket de seg en sjef som pleier å rådføre seg med sine ansatte før han/hun treffer beslutninger. Resultatene viste at det er kultur for liten maktdistanse i de nordiske landene, de tyskspråklige landene som Østerrike, Sveits og Tyskland, samt Israel, USA, Nederland, Storbritannia og tidligere britiske kolonier som New Zealand, Irland,

Australia og Canada. Det viste seg, i motsatt retning, å være kultur for stor maktdistanse i de fleste asiatiske landene, i de øst-europeiske landene (som for eksempel Russland og Slovakia), i de arabiske landene, i de afrikanske landene, i de latinske landene i Latin-Amerika (som Panama og Mexico), og i noe mindre grad i de latinske landene i Europa (som Frankrike og Portugal). Forskjellene i maktdistanseverdier har sin bakgrunn i flere ulike kulturelle faktorer innenfor familieliv, skole, arbeid, stat, korrupsjon og idégrunnlag. Det kan ofte være vanskelig å forklare hvorfor maktdistansen har blitt som den har blitt, siden man fort beveger seg inn i en «Hva kom først? Høna eller egget?»-diskusjon. Man kan imidlertid gå tilbake og peke på en del historiske forklaringer. Likeså kan man finne noen klare sammenhenger på bakgrunn av statistisk analyse: Land med geografisk plassering på høyere breddegrader (lengre unna ekvator) har mindre maktdistanse, land med større befolkninger har større maktdistanse, og rikere land har mindre maktdistanse. Det er ingen undersøkelser som hittil har påvist klare forskjeller i effektiviteten mellom organisasjoner i land med stor maktdistanse og land med liten maktdistanse. Det er derimot naturlig at de har hver sine styrker. Kulturer med stor maktdistanse vil generelt sett ha en fordel når det skal løses oppgaver som krever høy grad av disiplin, mens kulturer med liten maktdistanse bør kunne ha samme fordel overfor oppgaver som krever stort initiativ (Hofstede & Hofstede, 2006).

2.5.3 Kollektivism versus individualisme

Individualisme og kollektivism handler om uavhengighet fra versus avhengighet av egen gruppe (familien). *Et kollektivistisk samfunn* er et samfunn hvor gruppen sine interesser går foran den enkelte sine interesser. Et hvert samfunn vil plassere seg et eller annet sted på skalaen, og kunne betegnes som mer eller mindre individualistiske eller kollektivistiske. I Norges tilfelle vil nok for eksempel de færreste betvile at samfunnet over flere tiår har beveget seg i en mer individualistisk retning: fra fellesskapstankegangen rundt gjenoppbyggingen av landet etter andre verdenskrig anført av Einar Gerhardsen og frem til i dag hvor vi liker å betegne oss som samfunnsborgere i «verdens rikeste land». Gerhardsen manet til en kollektivistisk tankegang ved bruk av uttrykk som at «alle må få brød før noen skal få kake». Ikke minst på landsbygda var det fortsatt ikke uvanlig at mange vokste opp i utvidete familier (for eksempel i samme hus som besteforeldrene), og i en kultur hvor det var forventet at man hjalp familien når det trengtes og den gangen foreldrene ble eldre og ville ha større behov for hjelp. I dag er det vanlig at ungene oppdras til å bli

selvstendige, til fritt å velge sitt eget liv, og sin egen karriere. Folk forventer å måtte sørge for sin egen alderdom, med hjelp av staten og et profesjonelt helsevesen. Som en følge av dette tar man det som en selvfølge at man kan stille strenge krav til offentlige skoler, utdanningsinstitusjoner, trygdeordninger og helsevesen. Fokuset er rett og slett langt større på jeg og meg enn i et kollektivistisk samfunn. De to ulike samfunnstypene har hver sine fordeler: Et medlem av et individualistisk samfunn vil kunne være godt rustet til å ta ansvar for egen utvikling, mens et kollektivistisk samfunnsmedlem vil kunne ta ansvar for å gjøre det som gagnar utviklingen til gruppen eller fellesskapet (Hofstede & Hofstede, 2006). I så måte vil individualistiske samfunn kunne ha en fordel i forhold til kollektivistiske med tanke på at det trolig er lettere å generere indre motivasjon. Uten direkte sammenligning, har man sett en del eksempler på dette i forhold til kommunisme versus liberal markedsøkonomi. Andre relativt kollektivistiske samfunn, i form av mindre autoritære regimer, som for eksempel Japan (poengtall 46 av 100) har i en årrekke gjort det godt økonomisk (Hofstede & Hofstede, 2006). IBM-undersøkelsen bekreftet at Norge er blitt et individualistisk samfunn med et poengtall på 69 av 100. I samme ende av skalaen fant man de fleste vest-europeiske landene, samt Nord-Amerika, Australia, New Zealand, Sør-Afrika, kort sagt de fleste landene med en «vestlig» kultur. Store land som Japan, India og Russland befant seg omtrent midt på skalaen, noe mer kollektivistiske enn individualistiske. I den kollektivistiske enden av skalaen fant man mange land i Sør- og Mellom-Amerika, Afrika, Asia og Øst-Europa (Hofstede & Hofstede, 2006).

Ved å gjennomføre statistiske beregninger ut i fra IBM-materialet fant Hofstede sterk korrelasjon mellom et lands BNP (velstand) og individualisme. Likeså fant man korrelasjon mellom land med geografisk plassering nær ekvator og kollektivismen. Hvis man så skulle forsøke å gi en kausal forklaring på dette fenomenet måtte man finne ut om det var individualisme som ser ut til å skape økonomisk vekst, eller motsatt: om økonomisk vekst ser ut til å skape individualisme. Hofstede fant tall som viste at individualistiske samfunn hadde opplevd lavere økonomisk vekst enn mindre individualistiske i en periode på 25 år fra 1970. «Der, hvor velstanden er kommet opp på et nivå, så de fleste borgere har råd til å realisere sig selv, fører det til friktionstab, og den nationale økonomi vokser mindre enn i lande, hvor man stadig er vant til å utføre i det mindste noget sammen – som fx Japan» (Hofstede & Hofstede, 2006:128).

Hagiwara & Wolfson (2013) så forskjeller i engelske og japanske fotballspillere sin holdning til trenerens bruk av straff. Mens de japanske spillerne ikke skilte mellom verbale og fysiske straffemetoder, så var trenere som brukte verbale fremfor fysiske straffemetoder langt mer akseptert og populær hos de engelske spillerne. De japanske spillerne hadde også totalt sett en langt større aksept for bruken av straff enn de engelske. Det har vist seg i tidligere undersøkelser at japanske skoleelever i tillegg beholder positive følelser overfor den som har straffet dem. Hagiwara & Wolfson (2013) foreslår at resultatene kan ha sin forklaring i individualisme og kollektivismen. Dette kan føre til at japanerne ut i fra sosiale normer får negative holdninger overfor den som viser manglende respekt overfor sin trener, og ikke forholder seg til sin plass i hierarkiet. Japanere foretrekker også en mer autokratisk og autoritær lederstil. Dette innebærer tett personlig oppfølging og kontroll, hvor god innsats belønnes og feil korrigeres. Den mer individualistiske motparten foretrekker heller en demokratisk og oppgaveorientert lederstil. Her er man mer opptatt av å få selvstendig spillerom, og at lederen forsøker å bidra til å generere indre motivasjon for måloppnåelse hos individet.

2.5.4 Maskulinitet versus femininitet

Et maskulint samfunn kjennetegnes av tydelig adskilte kjønnsroller. I et feminint samfunn overlapper derimot kjønnsrollene hverandre, og man stiller i stor grad like forventninger til menn og kvinner. Det vil for eksempel si at det er helt naturlig at menn, på lik linje med kvinner: gråter, eller handler inn og lager mat, og motsatt: at kvinner er like karrierebevisste som menn. En maskulin kjønnsrolle eller kultur kjennetegnes av at man er opptatt av inntekt, anerkjennelse, forfremmelse og utfordringer i jobbsammenheng. I et maskulint samfunn forventes menn å være selvsikre, harde og opptatte av å oppnå materiell suksess, mens kvinner forventes å fremstå som mer beskjedne, myke og opptatt av livskvalitet. I en feminin kultur er derimot både menn og kvinner heller opptatt av livskvalitet, av å ha gode relasjoner til overordnede og medarbeidere, å kunne bo hvor man ønsker og å ha ansettelsesforhold preget av trygghet og forutsigbarhet.

Hofstede & Hofstede (2006:152) har også funnet andre betydelige forskjeller mellom maskuline og feminine samfunn: *«Sådan erfaringer med at undervise i utlandet og diskussioner med lærere fra forskjellige lande har fået os til at drage den konklusion, at i de mere feminine lande betragtes den studerende med gennemsnitskarakterer som*

normen, mens det i mere maskuline lande som fx USA er de bedste studenter, som er normen. Forældre i disse lande forventer, at deres børn forsøger at leve op til de bedste. Den «bedste dreng i klassen» er i Holland en lidt latterlig skikkelse». Som en følge av dette ville mange studenter fra en maskulin kultur ønsket å ta opp igjen en eksamen hvis de fikk et middelmådig resultat. Noe slikt ville nærmest være utenkelig for de fleste innenfor en feminin kultur. I maskuline kulturer, som f.eks. USA og Storbritannia, mener man at konflikter bør løses med en mer eller mindre rettferdig kamp der «den beste mannen vinner». Det frie arbeidsmarkedet i disse landene er basert på denne typen konkurranse. Ingen av partene ser på kompromisser som en mulighet, færre menneskelige hensyn blir tatt, og hvert individ blir mer overlatt til seg selv.

Organisasjoner i maskuline samfunn er generelt mer opptatt av resultater, og forsøker gjerne å belønne folk etter prestasjoner. I feminine samfunn er det derimot ofte vel så vanlig å belønne folk ut ifra et prinsipp om likhet. I maskuline samfunn er man mer tilbøyelig til å innfinne seg med at jobben er styrende for ens eget liv. I valget mellom høyere lønn eller færre arbeidstimer for samme lønn, velger folk fra maskuline kulturer i Europa høyere lønn mens folk fra feminine kulturer velger mer fritid. Guttebarn av maskuline samfunn sosialiseres til å bli selvsikre, ambisiøse og konkurransedyktige. I feminine samfunn sosialiseres barn til beskjedenhet og solidaritet, mens begge kjønn kan velge seg en karriere etter eget ønske.

Mas-fem-dimensjonen er svært interessant siden den skiller seg klart ut ifra de andre dimensjonene siden man ikke kan se noen klare linjer f.eks. i forhold til økonomi og geografi. Land man liker å sammenligne seg med havner kanskje i en helt annen ende av skalaen, noe som viser at det eksisterer store kulturforskjeller i mellom disse landene. Dette gjør mas-fem til den mest kontroversielle kulturdimensjonen, siden den beskriver forskjeller som kan være vanskelige å anerkjenne. Noen grupperinger av land har riktignok mye til felles også her. Dette gjelder f.eks. de nordiske landene som befinner seg i den feminine enden av skalaen. Hofstede & Hofstede påpeker at seks større gjentakelser av IBM-undersøkelsene bekrefter mas-fem-resultatene. Dimensjonen har fått betegnelsen mas-fem siden dette er den eneste dimensjonen hvor menn og kvinner i samtlige land (med unntak av de i den mest feminine enden av skalaen (deriblant Norge) svarer forskjellig. Den retningen mennene svarer har derfor fått betegnelsen maskulin, og omvendt. Dimensjonen omhandler verdier som historisk sett, og fortsatt i mange

kulturer, ses på som enten maskuline eller feminine. I de mest feminine landene vil man fort kunne synes det er ukorrekt å benytte seg av denne betegnelsen, siden man har brukt år etter år på å motkjempe stereotype syn på kjønnsrollene.

Totalt ser man at maskuline kulturer vokser i den fattige delen av verden, mens feminine kulturer vokser i den rike delen av verden. Man kan se visse historiske sammenhenger i forholdet mellom mas-fem og språk. De engelsktalende landene i undersøkelsen ser alle ut til å plassere seg i den maskuline enden av skalaen, sammen med Tyskland og de europeiske landene som bl.a. utgjorde keiserriket Østerrike-Ungarn, og bl.a. Japan og Kina som tidligere utgjorde store riker i Øst-Asia. I motsatt ende av skalaen finner man de nordiske landene og mange av de latinske landene.

2.6 Formålet med studien

Dette er den første studien som sammenligner faktorer knyttet til måloppnåelse og fotballekspertise hos samtlige spillere i norsk toppfotball med deres geografiske og kulturelle bakgrunn. Jeg mener dette er spesielt interessant på det nåværende tidspunkt. Det norske samfunnet har gjennomgått store forandringer både på relativt få år og tiår, ikke minst på grunn av en enorm velstandsmessig vekst. Den norske toppfotballen sin posisjon på det internasjonale fotballmarkedet vil kunne forandre seg fort for en så liten nasjon som Norge. Fra et stort oppsving på 90-tallet og litt inn i et nytt tusenår, hvor norske og skandinaviske fotballspillere sin suksess også ble vitenskapelig dokumentert (Stead & Maguire, 1998a; 1998b; 2000), må kurven i ettertid kunne sies å ha dalt. Har nordmenn sakkert akterut? Har andre gjort større fremskritt? Hvem eksporterer de beste spillerne på det internasjonale fotballmarkedet i dag? Hva karakteriserer disse? Hva karakteriserer norske toppfotballspillere? Gjennom studien forsøker jeg å kartlegge eventuelle forskjeller mellom norske og utenlandske spillere i målsetting og psykologiske faktorer med betydning for måloppnåelse og utvikling av fotballekspertise. Kanskje kan noe av forklaringen bak norske fotballspillere sin internasjonale posisjon ligge her? Studien kan uansett gjøre oss oppmerksomme på mulige karakteristikk ved norske og utenlandske spillere, og være med på å foreslå mulige forbedringspotensialer for talent- og ekspertiseutvikling i norsk toppfotball.

2.6.1 Problemstillinger

Er det forskjeller mellom norske og utenlandske spillere i norsk toppfotball sine målsettinger, vilje til å lykkes, selvkontroll, selvregulering, opplevelse av hybris, skam og skyld, og bevissthet rundt hva som kreves av en profesjonell?

Har migrasjon, geografisk og kulturell bakgrunn noen innvirkning på målsettinger, vilje til å lykkes, selvkontroll, selvregulering, opplevelse av hybris, skam og skyld, og bevissthet rundt hva som kreves av en profesjonell hos spillere i norsk toppfotball?

2.6.2 Hypoteser

Hypotese 1: Afrikanske migranter til norsk toppfotball har signifikant mye høyere målsettinger, bedre selvkontroll, bedre evne til selvregulering, viser større vilje til å nå sine mål, er mer bevisste på hva som kreves av en profesjonell fotballspiller og har en sterkere følelse av hybris enn norske spillere.

Hypotese 2: Utenlandske migranter til norsk toppfotball har høyere målsettinger, bedre selvkontroll, bedre evne til selvregulering, viser større vilje til å nå sine mål og er mer bevisste på hva som kreves av en profesjonell fotballspiller enn norske spillere.

Hypotese 3: Norske første- og andregenerasjon immigranter i norsk toppfotball har høyere målsettinger, bedre selvkontroll, bedre evne til selvregulering, viser større vilje til å nå sine mål og er mer bevisste på hva som kreves av en profesjonell fotballspiller enn norske spillere.

Hypotese 4: Spillere fra fattige land i norsk toppfotball har høyere målsettinger, bedre selvkontroll, bedre evne til selvregulering, viser større vilje til å nå sine mål, er mer bevisste på hva som kreves av en profesjonell fotballspiller og har en sterkere følelse av hybris enn spillere fra rikere land.

Hypotese 5: Spillere i norsk toppfotball fra land med mer maskulin kultur har høyere målsettinger, bedre evne til selvregulering, viser større vilje til å nå sine mål og er mer bevisste på hva som kreves av en profesjonell fotballspiller enn spillere fra land med mer feminin kultur.

Hypotese 6: Spillere i norsk toppfotball fra land med mer kollektiv kultur har høyere målsettinger, bedre selvkontroll, bedre evne til selvregulering, viser større vilje til å nå sine mål

og har mer følelse av skam og mindre følelse av skyld enn spillere fra land med mer individualistisk kultur.

Hypotese 7: Spillere i norsk toppfotball fra land med stor maktdistanse har bedre selvkontroll enn spillere fra land med liten maktdistanse.

3 Metode

Denne studien er en del av toppfotballundersøkelsen 2012-2013 i regi av Norges idrettshøgskole og Norsk Toppfotballsenter. Det er flere ansatte, stipendiater, masterstudenter og en bachelorstudent som jobber med resultatene fra undersøkelsen. Hele studien er en grundig kartlegging av bakgrunn og psykologiske egenskaper hos spillerne i norsk toppfotball. Den tar for seg treningsbakgrunn, perioder med motgang, overgangen til profesjonell, målsetting, selvkontroll, selvregulering og flere ulike selvbevisste emosjoner. Dette vil kunne gi oss verdifull kunnskap og bidra til utvikling av klubber, spillere og norsk toppfotball generelt.

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for hvordan studien er gjennomført. Dette inkluderer en beskrivelse av forskningsdesign, deltakere, datainnsamling, etiske overveielser, måleinstrumenter, analyse og betraktninger tilknyttet reliabilitet. Vurderinger knyttet til validiteten ved studien inngår derimot som en naturlig del av diskusjonen (kapittel 5).

3.1 Design

I denne studien benytter jeg meg av et deskriptivt forskningsdesign. Formålet med deskriptivt design er å beskrive situasjonen på et bestemt område, i dette tilfellet å forklare sammenhengen mellom flere variabler (Gripsrud, Olsson & Silkoset, 2004). *«Når vi snakker om å **forklare** en sammenheng, har vi lett for å tenke i årsak-virkningstermer. Med et deskriptivt design har vi ikke grunnlag for å påstå at det foreligger **kausale** sammenhenger, bare at det foreligger samvariasjon»* (Gripsrud et al., 2004:62). Vi kan altså forklare årsaken til sammenhenger, men ikke årsaker til prosesser (Halvorsen, 2003). I studien tar jeg for meg brede og komplekse områder som kultur og migrasjon, og forklarer sammenhenger mellom variabler f.eks. knyttet til migrasjon og målsetting. Teorien forklarer grunnlaget for mulige sammenhenger. Innenfor kultur- og samfunnsforskning kan sammenhenger ha sin forklaring i en rekke ulike påvirkninger som er umulige å isolere, ikke minst siden mennesker og samfunn er foranderlige av natur. Den formelt strukturerte prosessen jeg har benyttet meg av, med testing av hypoteser, gjennom spørreskjema, på et stort utvalg, på bakgrunn av teori, med påfølgende statistiske analyser, som skal forklare samvariasjon uten å påstå at det foreligger kausale sammenhenger, gjør dette til et valid, deskriptivt forskningsdesign (Gripsrud et al., 2004). Studien er en tverrsnittstudie. En slik studie

«undersøker relasjonen mellom to eller flere variabler på et gitt tidspunkt....., og er spesielt godt egnet til å beskrive et fenomen eller til å generalisere, ved f.eks. å sammenligne fenomener hos to grupper» (Halvorsen, 2003:63).

3.2 Deltakere

Utvalget for denne undersøkelsen omfatter hele populasjonen vi ønsker å undersøke. Undersøkelsen er nemlig utført blant samtlige lag i Tippeligaen og Adeccoligaen, og på forhånd gjorde lederen for prosjektet avtaler med trenerne slik at et eventuelt frafall av spillere skulle være så lite som overhodet mulig. Datainnsamlingen ble stort sett gjennomført under den årlige treningssamlingen på La Manga, hvilket betyr at samtlige spillere som de respektive klubbene hadde invitert med seg ned hit inngår i undersøkelsen (for eksempel enkelte som var på prøvespill). Lederen for prosjektet og jeg tok hånd om de fem resterende klubbene hjemme i Norge. Deltakerne i undersøkelsene er 643, hvorav 12 ikke har svart tilfredsstillende på alder, hvilket gir 631 mannlige toppfotballspillere (316 fra Tippeligaen og 315 fra Adeccoligaen). Disse var i alderen 15-38 år ($M = 23.61$, $SD = 4.85$).

3.3 Datainnsamlingen

Før datainnsamlingen startet ble prosjektet godkjent hos Datatilsynet (NSD) og Regional Etisk Komité (REK). Forskningsgruppen av ansatte ved NIH sørget for å innhente disse tillatelsene.

3.3.1 Rekruttering av respondenter

På forhånd kontaktet prosjektleder klubbene og trenerne, og fikk samtlige sitt ja til å være med på prosjektet. For å skape entusiasme for prosjektet ute i klubbene, fikk de samtidig lovnader om at prosjektleder ville komme tilbake til klubbene med resultater for deres lag sammenlignet med de andre lagene. Når disse resultatene ble lagt frem kunne de ikke se hvilke resultater som var knyttet til hvilke av de andre klubbene, og selvfølgelig ikke navn eller resultater for enkeltspillere.

3.3.2 Pilottest

Ved å benytte en pilottest kan man få «luket» vekk viktige metodiske feil før selve datainnsamlingen gjennomføres (Thomas et al., 2005). Her ble det gjennomført en pilottest blant omtrent 10 masterstudenter ved NIH. Det er grunn til å tro at disse

studentene har vesentlig erfaringsbakgrunn fra idrett, noe som var et relevant kriterie i denne sammenheng. Etter pilottesten så forskningsgruppen at utfyllingen ikke tok lenger tid enn at skjemaet med overgang til profesjonell fotball kunne legges til.

3.3.3 Gjennomføring av datainnsamlingen

Datainnsamlingen ble som nevnt gjennomført på La Manga og ute hos klubbene under ledelse av en av oss som var involvert i forskningsteamet. Prosjektleder, eller jeg hos de resterende klubbene, hadde avtalt tid og sted. Spillerne ble samlet i et egnet lokale hvor vi kunne gi spillerne informasjonen som trengtes før de startet med utfyllingen, for så å rette opp evt. misforståelser underveis. Smith (2010) gir uttrykk for at dette er en gunstig måte å samle inn spørreundersøkelsene på. Det negative ved å gjøre det på denne måten kan være at det er tidkrevende og kostbart. Måten vi skulle fremstå på, hva vi skulle informere om, og hvordan dataene skulle oppbevares stod nøye beskrevet i «Protokoll datainnsamling La Manga 2012» (vedlegg). Forholdene beskrevet her sikret at datainnsamlingen foregikk på en mest mulig lik måte fra klubb til klubb og fra spiller til spiller.

3.4 Etiske overveielser

Som forsker forventes det at man forholder seg til *grunnleggende verdier* innenfor vitenskapssamfunnet som *reliabilitet, ærlighet, redelighet, objektivitet og åpenhet* (Wormnæs, 1996). NESH har utarbeidet retningslinjer som påpeker forskerens *ansvar* overfor vitenskapssamfunnet og det utforskede. *Objektivitet* må sikres bl.a. ved at jeg reflekterer over, og forklarer åpent hvordan jeg arbeider. På denne måten gjøres forskningsarbeidet *etterprøvbart* for andre. *Kilder* og andres arbeid må brukes på korrekt måte. Forskingen skal formidles med et så *klart språk* som mulig for å unngå feiltolkninger og misforståelser. Det er viktig å vise respekt for *menneskeverdet* når man forsker på personer, grupper, kulturgjenstander og samfunn. Hensynet til menneskeverdet ligger bak kravene til *taushetsplikt* og *konfidensialitet*. *Fritt informert samtykke* skal forebygge krenkelser av personlig integritet (Ingierd, 2012).

3.4.1 Innhenting av tillatelser

Prosjektet er godkjent hos Regional etisk komité (REK). Medisinske og helsefaglige forskningsprosjekter, generelle forskningsbiobanker, og prosjekter som skal bruke helseopplysninger uten å innhente samtykke (dispensasjon fra taushetsplikt), må alle

forhåndsgodkjennes av REK. På sin hjemmeside (06.05.13) forteller de at: «*REK gjer ei vurdering av om forskinga blir driven forsvarleg. I dette ligg at ein veg nytte og risiko mot kvarandre og vurderer om personvernet er sikra*». Prosjektet er også godkjent hos Norsk samfunnsvitenskapelig datatjenste (NSD). NSD skal fungere som et personvernombud overfor forskningsprosjekter. I følge personopplysningsloven har nemlig forskningsprosjekter meldeplikt hvis de innbefatter bruk og lagring av personopplysninger som direkte eller indirekte kan knyttes til enkeltpersoner. Datatilsynet jobber også med å ivareta denne loven, både som tilsyn og ombud. Prosjekter som i tillegg skal behandle sensitive personopplysninger må søke konsesjon til Datatilsynet. Dette kan blant annet gjelde opplysninger om helse, rase, tro, politisk tilhørighet, straffbare handlinger og seksuelle forhold.

3.4.2 Samtykkeerklæring

I forkant av datainnsamlingen ble det innhentet samtykke(se vedlegg) fra de involverte som når som helst har rett til å avbryte sin deltakelse. Dette var spesielt viktig siden klubbene hadde sagt ja til å delta på forhånd, og at spillerne derfor kunne føle at det var klare forventninger fra klubb, trenere og ledere. Vi informerte om at det var greit å hoppe over spørsmål man evt. ikke ønsket å besvare. Samtykkeerklæringen inneholdt informasjon om studien, at det var helt frivillig å delta, konsekvenser av å delta, og deres rettighet til når som helst å avbryte sin deltakelse.

3.4.3 Oppbevaring og behandling av data

Når undersøkelsene var gjennomført ble skjemaene fraktet personlig tilbake til NIH av medlemmer i forskningsgruppen. På NIH ble samtykkeerklæringer med navn og spørreskjemaer lagret separat i låsbare skap. Deltakerne ble gitt et ID-nummer, og dataene ble overført til en passordbeskyttet server ved NIH. Kun medlemmer av forskningsgruppen kan få tilgang til dataene. Siden innholdet i prosjektet er av stor allmenn interesse har prosjektleder vært nøye med å understreke kravet til taushetsplikt for alle de involverte i forskningsgruppen. For mitt eget vedkommende har jeg vært spesielt oppmerksom på at mine resultater ikke skal kunne gi informasjon om enkeltpillere. Jeg mener derfor at deltakerne sitt personvern er godt ivaretatt gjennom prosjektet.

3.5 Måleinstrumenter

Variablene som er benyttet i denne studien tar utgangspunkt NIH og Norsk Toppfotballsenter sin toppfotballundersøkelse fra 2012. I tillegg til variablene som kan knyttes direkte til spørreskjemaet, har jeg konstruert mine egne variabler med bakgrunn i geografi, kulturelle dimensjoner, BNP per innbygger, migrasjon innen idrett og migrasjon med tanke på varig opphold.

3.5.1 Overgang til profesjonell fotball

Tre av de NIH-ansatte i forskningsgruppen(Toering, Haugaasen og Jordet) har gjort en gjennomgang av relevant litteratur, og kommet frem til et skjema bestående av 16 spørsmål/faktorer som antas å være viktige for å bli en profesjonell fotballspiller. Spillerne skal så sette kryss på en 11-punkts skala (fra (0) ikke viktig, til (10) ekstremt viktig) ut i fra hva som var viktig for at de skulle bli profesjonelle. En faktor(spørsmål) kan f.eks. være: «Var fokusert på trening». Cronbach's alpha ble målt til 0.86, hvilket tyder på god inter-konsistent reliabilitet.

3.5.2 Målsetting og vilje til å lykkes

De NIH-ansatte i forskningsgruppen(Hofseth, Toering, Haugaasen og Jordet) har utarbeidet spørsmål som skal dekke målsetting og vilje til måloppnåelse på en god måte. Her benyttes spørsmål fra skjemaet direkte som variabler i resultatene, f.eks. «Har du som mål å spille på et høyere liganivå enn du nå gjør?», «Hvis ja: Tippetliga eller Europa?». Spørsmålene «Hvor sterkt ønsker du å nå dette målet?», «Hvor sikker er du på at du vil nå dette målet?» og «Hvor sikker er du på at du vil gjøre det du kan for å nå dette målet?» skulle besvares med avkrysning på en 13-punkts skala (fra (0) ikke i det hele tatt, til (11) maks sikker).

3.5.3 Selvkontroll

Selvkontroll ble undersøkt med «Brief Self-Control Scale» (Tangney, Baumeister, & Boone, 2004). Dette er et standardisert spørreskjema utarbeidet av Tangney et al, 2004 på bakgrunn av en gjennomgang av litteraturen på området. Det ble først utarbeidet 93 påstander(spørsmål), som deretter ble redusert til 36, før man også laget «kortversjonen» på 13 påstander med svar på en 5-punkts skala (fra (1) ikke i det hele tatt likt meg, til (5) veldig mye likt meg). Det er denne «kortversjonen», «Brief Self-Control Scale», som benyttes i denne studien, med påstander som: «Jeg er god til å

motstå fristelser». Intern-konsistensen mellom de ulike spørsmålene ble målt med Cronbach's Alpha: 0,81.

3.5.4 Selvregulering

Selvregulering ble målt med et fotballspesifikt spørreskjema som ser på selvregulering av læring i fotballspillerens daglige treningssituasjon (Toering, Jordet & Ripegut, in press). Dette er et standardisert spørreskjema fordelt på underkategoriene planlegging, evaluering og refleksjon (22 spørsmål; fra (1) aldri til (5) alltid). Et eksempel på en påstand(spørsmål) er: «Jeg har et klart individuelt mål før hver trening». Alpha var 0,79 for planlegging, 0,83 for evaluering og 0,87 for refleksjon, hvilket tyder på god inter-konsistent reliabilitet.

3.5.5 Hybris, skam og skyld

Test of Self Conscious Affect (TOSCA) har blitt benyttet til å måle de selvbevisste emosjonene skam og skyld siden Tangney, Wagner & Gramzow (1989) laget spørreskjemaet. De NIH-ansatte i vår forskningsgruppe (Hofseth, Toering, Haugaasen og Jordet) utarbeidet i forbindelse med dette prosjektet en spesialtilpasset fotballversjon basert på «TOSCA – 3» (Tangney, Dearing, Wagner & Gramzow, 1989). «TOSCA – 3» er en videreutviklet versjon av TOSCA 1 og 2, og måler skam, skyld, eksternalisering, løsrivelse, stolthet og hybris. Spillerne skal ta stilling til 30 påstander [se spørreskjema i vedlegg (fra (1) ikke sannsynlig, til (5) veldig sannsynlig)]. «Cronbach's Alpha ble målt til å ligge under anbefalt nivå for skam og skyld, og til 0,72 for hybris. Dette betyr at skam og skyld ikke kan brukes som et reliabelt instrument, og at resultatene ikke kan tillegges stor vekt.

3.5.6 BNP per innbygger

Denne uavhengige variabelen har jeg selv konstruert ut i fra FN –sambandet sin oversikt over BNP per innbygger i ulike land (fra år 2009). Etter å ha rangert nasjonalitetene representert i min undersøkelse etter BNP per innbygger, delte jeg dem på midten, i to grupper med like mange land i hver gruppe. Den ene gruppen består derfor av de 21 fattigste landene, mens den andre består av de 20 rikeste landene i min undersøkelse. Siden de norske spillerne utgjør den, i særklasse, største gruppen, gjør jeg også testen uten Norge for å se om en eventuell tendens opprettholdes likevel. Jeg mener at dette styrker validiteten i målingene.

3.5.7 Migrasjon innen idrett

Denne uavhengige variabelen er også selvkonstruert ut i fra at de utenlandske spillerne har migrert til Norge av årsaker som kan relateres til idrettsmigrasjon. Gruppen omfatter altså samtlige spillere med utenlandsk nasjonalitet. I tillegg gjør jeg en test med de afrikanske spillerne, med bakgrunn i litteraturen knyttet til migrasjon av afrikanske fotballspillere. Begge gruppene sammenlignes med de norske spillerne.

3.5.8 Migrasjon med tanke på varig opphold

Her har jeg laget en uavhengig variabel som deler de norske spillerne inn i tre grupper: I den ene gruppen har alle to norske foreldre. Den andre gruppen har utenlandsk kulturpåvirkning i form av minst en utenlandsk forelder. I den tredje gruppen har samtlige en eller annen befatning med migrasjon, enten ved at de selv har migrert (førstegenerasjon innvandrere), eller ved at begge foreldrene har gjort det (andregenerasjon «innvandrere»).

3.5.9 Kulturelle dimensjoner

Disse uavhengige variablene tar utgangspunkt i kjente karakteristikk av et samfunn jf. tre av Hofstede & Hofstede (2006) sine kulturelle dimensjoner. Siden Norge og Afrika utgjør så store deler av populasjonen i undersøkelsen, har jeg valgt å fremstille deres resultater som separate grupper for hver dimensjon. Norge og Afrika fremstår for øvrig som to kulturelle motpoler knyttet til disse dimensjonene. Samtlige av de afrikanske landene kan klassifiseres med stor maktdistanse, kollektivism og maskuline verdier, mens Norge preges av liten maktdistanse, individualisme og feminine verdier (Hofstede & Hofstede, 2006).

3.5.9.1 Maktdistanse

Denne uavhengige variabelen har jeg konstruert ut i fra den kulturelle dimensjonen, maktdistanse. Hofstede & Hofstede (2006) har gitt alle land de har undersøkt et poengttall for maktdistanse mellom 0 og 100. Landene med et poengttall over 50 får betegnelsen stor maktdistanse, mens de fra 50 og nedover får betegnelsen liten maktdistanse.

3.5.9.2 Individualisme og kollektivism

Denne uavhengige variabelen er laget på samme måte som den forrige. Landene som Hofstede & Hofstede (2006) her har gitt et poengttall over 50 får betegnelsen individualistiske, mens de fra 50 og nedover får betegnelsen kollektivistiske.

3.5.9.3 Maskulinitet og femininitet

Her er også den uavhengige variabelen bygget på samme grunnlag, men skillet her er satt noe lavere (ved 30). Landene som Hofstede & Hofstede (2006) har gitt et poengttall over 30 får dermed betegnelsen maskuline, mens de fra 30 og nedover får betegnelsen feminine. Dette måtte gjøres for å få en viss størrelse på begge utvalgene. Siden mye av fokuset for undersøkelsen ligger i å gjøre sammenligninger med Norge, mener jeg at dette uansett gir valide resultater, da Norge ligger helt i den feminine enden av skalaen. Kun Sverige har i følge Hofstede & Hofstede (2006) et mer feminint samfunn. Dette gjør det uansett interessant å sammenligne med samfunn som i hvert fall er antatt mer maskuline enn Norge. Samtidig blir det feminine utvalget av en slik størrelse at man kan gjøre testen når man utelater Norge.

3.5.10 Geografi

Denne uavhengige variabelen er basert på SSB sin standardiserte landgruppering når man deler Europa i Øst- og Vest-Europa. I dag har SSB stort sett gått over til å dele Europa i EU og ikke EU. Jeg mener imidlertid at inndelingen i øst- og vest-europeiske land er en mer riktig inndeling for min undersøkelse ut i fra et kulturhistorisk perspektiv. Hofstede & Hofstede (2006) forteller nemlig at det tar lang tid å endre verdsettet i en kultur. Kåre Vassenden, seniorrådgiver i seksjon for befolkningsstatistikk hos SSB, veiledet meg per telefon til fritt å velge den inndelingen jeg selv mente ga best mening i min studie. Den geografiske variabelen har jeg tatt med, delvis som en slags kontrollvariabel, siden det kan være meget interessant i seg selv å «få plassert» resultatene geografisk, men ikke minst siden det kan være meget interessant å knytte disse resultatene opp i mot relevant teori.

3.6 Analyse

Dataene ble lagt inn i SPSS 18 av medlemmene i forskningsgruppen. Deretter ble hvert femte skjema kontrollert for eventuelle tastefeil. Uriktige eller manglende verdier ble rapportert og rettet opp. Minimum-/maksimumskontroll og kontroll av merknader fra

inntastingen ble så utført av de NIH-ansatte. Etter denne gjennomgangen stod vi igjen med et lite og akseptabelt antall manglende verdier i forhold til populasjonens størrelse.

Før de endelige statistiske testene ble gjort jobbet jeg mye med det store datamaterialet. På bakgrunn av hypoteser og teori laget jeg en rekke ulike variabler, gjorde mange sammenligninger av gjennomsnitt og standardavvik, og forsøkte å finne ut gode måter å fremstille resultatene på. Gjennomsnittsverdiene ble til slutt ordnet og presentert i fire større tabeller.

Målsettingsvariablene «Har du mål om å spille på et høyere liganivå?» og «Hvis ja: Europa eller Tippeliga?» ble analysert med Pearson's Chi Square Test. Sammenhenger mellom gjennomsnittsverdiene i flere grupper, altså vilje til å lykkes, selvkontroll, selvregulering, overgang til profesjonell, hybris, skam og skyld ble testet med One-Way Anova. Cohen's d effektstørrelseskalkulator ble benyttet for å indikere den standardiserte forskjellen mellom to gjennomsnittsverdier etter følgende skala: Liten effektstørrelse: $d = 0,20$, moderat effektstørrelse: $d = 0,50$ og stor effektstørrelse: $d = 0,80$.

3.7 Reliabilitet

Det er viktig at en studie har høy reliabilitet, hvilket betyr at målingene er pålitelige, at målene har små målefeil, og at man kan gjenta målingene med tilnærmet identiske resultater. Dette stiller krav til nøyaktighet i måleprosessen, blant annet at dataene må være riktig registrert. Det er også viktig at man faktisk måler den egenskapen man har til hensikt å måle, og dette kalles intern-konsistens reliabilitet. Dette kan måles med Cronbachs alfa, en skala mellom 0 og 1, der en alfa over 0,70 vitner om at korrelasjonen mellom de ulike spørsmålene er tilfredsstillende (Halvorsen, 2003). Reliabiliteten for skam og skyld er altså ikke tilfredsstillende. I tilfellene hvor egenskapene måles med velprøvde måleskalaer (selvkontroll, selvregulering) øker reliabiliteten (Halvorsen, 2003). I forhold til målsetting svekkes reliabiliteten noe pga. at spørsmålene som sier noe om vilje til måloppnåelse (20 a, b og c i spørreskjemaet) henviser til et egendefinert mål. Ideelt sett burde jeg derfor klassifisert deres egendefinerte mål, og satt dette i sammenheng med disse tre neste spørsmålene. Samtidig må reliabiliteten her kunne sies å øke av at den strukturerte gjennomføringen av datainnsamlingen og databehandlingen reduserer antallet tilfeldige feil, og øker studiens reliabilitet. Til tross for at dette er en

tverrsnittsundersøkelse spredte datainnsamlingen seg noe utover i tid. Jeg ser riktignok ingen grunn til å tro at dette skulle ha noen større innvirkning på resultatene. Med tanke på det store antallet data som er samlet inn i en såpass «eksklusiv» gruppe, vil jeg tvert imot si at størsteparten av dataene ble samlet inn i løpet av et relativt kort tidsrom. Spørreskjemaet som ble benyttet i undersøkelsen var relativt omfattende. Til tross for gode prosedyrer rundt datainnsamlingen, kan man likevel ikke forsikre seg mot at noen har «mistet tålmodigheten» og krysset av relativt vilkårlig. Dette gjelder spesielt spørsmålene som kommer sent i spørreskjemaet, eller spørsmål som krever mer konsentrasjon og forståelse enn andre. Skjemaet kan riktignok ikke sies å ha vært særdeles omfattende. Da de fleste fullførte det på omtrent 30 minutter (eller et sted i mellom 30-45 minutter).

De utenlandske spillerne er vesentlige i min undersøkelse. Spørreskjemaet var laget på norsk og engelsk. Selv om deltakerne ble tilbudt hjelp med utfyllingen, kan språkproblemer ha ført til at en del ikke har forstått spørsmålene helt riktig. Spørsmålene om overgang til profesjonell fotball er retrospektive. Spillerne skulle altså tenke tilbake i tid. Dette øker risikoen for at spillerne kunne oppgi andre verdier hvis ved en annen anledning.

4. Resultater

Resultatene presenteres med utgangspunkt i geografi og avhengige variabler. I neste kapittel diskuteres så de ulike hypotesene.

4.1 Geografi

	Norge (n = 498)	Norden resten (n = 47)	Vest- Europa resten (n = 4)	Øst- Europa (n = 13)	Afrika (n = 50)	Asia (n = 5)	Nord-Am og Oseania (n = 8)	Sør- og Mellom- Amerika (n = 6)	Total gj.snitt (n = 631)
Fokus tren.	8.31 (1.7)	8.30(1.7)	6.25(3.3)	8.23(2.0)	8.93(1.4)	8.75(1.3)	9.25(0.7)	8.60(0.9)	
Takl kritikk	7.04 (2.1)	7.21 (2.1)	7.75(0.5)	7.31(2.5)	7.82(1.6)	8.00(2.2)	9.00(1.1)	9.00(0.7)	
Heve nivå	7.85 (1.7)	7.36 (1.9)	7.50(2.4)	7.46(2.1)	8.11(2.3)	8.25(0.5)	9.13(0.8)	8.40(0.9)	
Klare mål	5.66 (2.4)	5.06 (2.2)	6.00(1.8)	7.31(2.2)	7.49(2.6)	7.50(1.3)	6.63(2.9)	8.00(2.4)	
Forberedt	6.86 (2.2)	6.77 (2.5)	7.00(1.2)	8.31(1.9)	8.21(2.2)	6.50(1.7)	7.25(2.2)	9.60(0.9)	
Brukte hj.m	5.56 (2.7)	5.11 (3.3)	6.50(1.3)	7.00(2.4)	8.12(2.1)	7.00(4.2)	5.75(4.0)	7.20(2.4)	
Perfeksj. øv	7.45 (2.0)	7.28(2.3)	8.50(1.3)	7.54(1.8)	7.95(2.3)	8.25(1.0)	9.13(1.0)	8.40(2.1)	
Ans. eg. utv	8.33 (1.8)	8.26(1.5)	8.25(2.2)	8.69(1.3)	8.72(1.7)	7.50(2.5)	9.50(0.8)	8.40(2.1)	
Søkte hjelp	6.48 (2.6)	6.40(2.2)	8.25(2.1)	7.15(1.9)	7.68(2.1)	7.25(1.3)	6.88(2.5)	6.00(2.5)	
Holdt fokus	7.67 (1.8)	7.98 (1.6)	8.25(1.7)	8.31(1.3)	8.82(1.6)	7.25(2.2)	8.50(1.4)	9.00(1.0)	
Søkte utfo.	7.44 (2.0)	7.70(1.5)	7.50(1.9)	8.54(1.3)	8.45(1.7)	7.25(1.5)	8.75(1.0)	9.20(1.3)	
Sp. m eldre	8.78 (1.7)	8.26 (2.1)	9.00(0.8)	9.38(0.7)	8.77(1.7)	8.75(1.3)	8.13(3.4)	9.80(0.5)	
Takl. medg.	7.84 (1.6)	7.43 (2.0)	8.00(0.0)	8.54(1.6)	8.07(2.0)	8.25(1.5)	8.75(1.2)	9.00(1.2)	
Takl. motg.	7.45 (1.9)	7.38 (2.1)	7.50(1.0)	7.62(2.0)	7.93(1.6)	7.75(1.5)	9.00(1.1)	8.80(1.3)	
Taklet press	7.42 (1.8)	7.47(1.8)	8.75(1.0)	8.15(1.7)	8.33(1.9)	9.00(1.2)	8.63(1.1)	8.80(1.3)	
Kontr belast	6.21 (2.3)	6.70 (2.5)	7.50(1.7)	7.46(1.9)	8.43(1.9)	5.75(1.5)	8.75(0.9)	8.60(1.7)	
Hybris	2.26(0.7)	2.42(0.9)	1.93(0.8)	2.69(0.9)	2.66(1.0)	2.47(0.5)	2.77(0.6)	3.16(1.4)	2.32(0.8)
Skam	3.26(0.7)	3.21(0.5)	2.80(0.3)	2.93(0.6)	2.93(0.8)	3.33(0.58)	3.26(0.9)	3.44(0.7)	3.23(0.7)
Skyld	4.46(0.4)	4.35(0.59)	4.47(0.5)	4.13(0.6)	4.51(0.6)	4.47(0.4)	4.34(0.5)	4.32(0.6)	4.45(0.5)
Selvkontroll	3.62 (0.6)	3.59(0.7)	4.03(0.5)	3.58(0.7)	3.82(0.5)	3.26(0.4)	3.48(0.6)	3.74(0.9)	3.63(0.6)
Mål høyere	82.4%	83%	50%	100%	97.8%	100%	75%	100%	83.9%
<i>Mål høyere:</i>									(n=521):
Mål Europa	65.7%	84.6%	50%	92.3%	95.6%	100%	100%	100%	71.4%
Hvor sterkt	8.66(1.8)	8.31(1.9)	9.50(2.1)	8.08(2.3)	8.93(1.7)	10.2(0.8)	9.50(1.2)	9.50(1.2)	8.68(1.8)
Hvor sikker	5.57(2.3)	5.77(2.4)	6.50(0.7)	6.42(2.8)	7.69(1.8)	7.60(1.5)	8.00(1.8)	7.33(2.3)	5.86(2.3)
Hvor villig	8.09(2.2)	7.95(2.0)	10.0(0.0)	7.92(2.7)	8.73(1.7)	9.00(0.7)	9.17(1.7)	9.83(0.8)	8.18(2.1)
Planlegging	2.91(0.5)	2.70(0.5)	3.36(0.9)	3.42(0.8)	3.50(0.7)	3.11(0.5)	3.14(0.5)	3.29(0.6)	2.96(0.6)
Evaluering	3.71(0.6)	3.52(0.6)	4.25(0.4)	3.87(0.5)	3.93(0.7)	3.46(0.8)	3.86(0.7)	3.83(0.6)	3.72(0.6)
Refleksjon	3.48(0.6)	3.35(0.5)	3.94(0.6)	3.78(0.8)	4.03(0.6)	3.44(0.6)	3.56(0.5)	3.98(0.6)	3.53(0.6)

Tabell 1: Geografiske resultater

Forkortelsene benyttet for variablene er å finne i sin fulle lengde i spørreskjemaet (vedlegg).

Tabellen er ment å kunne gi leseren en oversikt over resultatene før jeg går videre inn i analysene med andre grupperinger. Dermed kan man med utgangspunkt i andre resultater gå tilbake til denne geografiske oversikten hvis man har interesse av å få «plassert» resultatene. Norge er den desidert største gruppen. De afrikanske og nordiske spillerne, og til dels også de øst-europeiske, utgjør relativt store grupper, mens de resterende gruppene er relativt små. På alle spørsmål, med unntak av skam og skyld (som er noe mer komplekst i så måte), er det positivt å score så høyt som mulig. Gjennomsnittsscorene viser at f. eks. Afrika og Sør- og Mellom-Amerika har en generelt høy score i form av at de for eksempel scorer høyere enn Norge på alle unntatt ett av disse spørsmålene. Selv om resultatene varierer er det en tendens til at Norge og Norden generelt scorer relativt lavt sammenlignet med de andre.

Tabell 2: Selvkontroll, overgang til profesjonell fotball, skam og skyld (samtlige respondenter)

	Norge	Utland	To no. foreldre	En ut.l. forelder	To ut.l. foreldre	Rik	Fattig	Afrika	Maskul	Femin	Indiv	Koll	Stor	Liten
	(n=498)	(n=133)	(n=418)	(n=35)	(n=21)	(n=567)	(n=64)	(n=50)	(n=23)	(n=38)	(n=63)	(n=20)	(n=19)	(n=62)
Self-contr	3,62(0,6)	3,66(0,6)	3,63(0,5)	3,57(0,6)	3,48(0,6)	3,61(0,6)	3,79(0,6)	3,82(0,5)	3,56(0,7)	3,63(0,7)	3,57(0,6)	3,66(0,8)	3,40(0,7)	3,64(0,7)
Fokus tren.	8,31(1,7)	8,54(1,7)	8,31(1,7)	8,28(1,8)	8,19(2,0)	8,43(1,6)	8,84(1,6)	8,93(1,4)	8,13(1,8)	8,21(1,7)	8,32(1,8)	8,33(1,7)	7,74(2,3)	8,50(1,6)
Takl krit.	7,04(2,1)	7,66(1,9)	7,00(2,1)	7,00(2,4)	7,57(2,2)	7,25(2,0)	7,76(1,9)	7,82(1,6)	8,39(1,4)	6,95(2,1)	7,52(2,0)	7,78(2,3)	7,47(2,2)	7,61(2,0)
Heve nivå	7,85(1,7)	7,82(2,0)	7,83(1,7)	7,82(1,7)	8,33(1,7)	7,89(1,7)	8,07(2,3)	8,11(2,3)	8,30(1,6)	7,21(1,9)	7,65(1,9)	7,72(1,7)	7,32(1,8)	7,77(1,8)
Klare mål	5,66(2,4)	6,47(2,6)	5,66(2,4)	5,13(2,4)	6,52(2,6)	5,86(2,4)	7,38(2,5)	7,49(2,6)	7,00(2,2)	5,32(2,4)	5,56(2,4)	7,22(2,3)	7,11(2,0)	5,56(2,4)
Forberedt	6,86(2,2)	7,57(2,3)	6,89(2,2)	6,54(2,6)	7,00(2,8)	7,06(2,2)	8,19(2,2)	8,21(2,2)	7,83(1,7)	6,92(2,4)	6,95(2,4)	8,22(2,1)	7,89(1,9)	7,03(2,5)
Bruk hj.m	5,56(2,7)	6,58(3,1)	5,49(2,7)	5,33(2,7)	7,19(2,8)	5,75(2,7)	7,91(2,4)	8,12(2,1)	6,57(2,8)	5,03(3,3)	5,37(3,2)	7,17(2,9)	6,79(2,7)	5,45(3,3)
Perfeksj.	7,45(2,0)	7,78(2,2)	7,45(2,0)	7,38(2,1)	7,57(2,3)	7,56(2,0)	7,98(2,3)	7,95(2,3)	8,57(1,3)	7,26(2,4)	7,63(2,2)	7,83(1,9)	7,95(1,7)	7,60(2,2)
Ans. utv.	8,33(1,8)	8,52(1,6)	8,34(1,7)	8,18(2,2)	8,33(2,3)	8,47(1,6)	8,77(1,7)	8,72(1,7)	8,65(1,6)	8,32(1,4)	8,46(1,4)	8,28(1,9)	8,26(1,7)	8,47(1,5)
Sø. hjelp	6,48(2,6)	7,02(2,2)	6,42(2,6)	6,77(2,6)	7,14(2,8)	6,70(2,4)	7,49(2,2)	7,68(2,1)	7,09(2,2)	6,32(2,2)	6,65(2,2)	6,78(2,0)	7,11(1,8)	6,55(2,3)
Hol. fokus	7,67(1,8)	8,37(1,6)	7,67(1,8)	7,79(1,6)	7,48(2,7)	7,90(1,7)	8,7(1,6)	8,82(1,6)	8,48(1,3)	7,92(1,7)	8,11(1,6)	8,17(1,5)	7,89(1,4)	8,20(1,6)
Sø. utford.	7,44(2,0)	8,16(1,6)	7,4(1,9)	7,44(1,5)	7,48(2,8)	7,58(1,8)	8,50(1,7)	8,45(1,7)	8,48(1,3)	7,61(1,5)	7,87(1,4)	8,44(1,6)	8,16(1,6)	7,95(1,4)
Spil. eldre	8,78(1,7)	8,65(1,9)	8,81(1,6)	8,50(2,2)	8,86(2,2)	8,77(1,7)	9,02(1,5)	8,77(1,7)	8,87(2,1)	8,35(2,0)	8,35(2,1)	9,39(0,9)	9,26(0,9)	8,38(2,2)
Takl medg	7,84(1,6)	7,96(1,9)	7,85(1,5)	7,69(1,9)	7,75(2,2)	7,87(1,6)	8,3(1,9)	8,07(2,0)	8,39(1,3)	7,39(2,1)	7,73(1,9)	8,50(1,4)	8,26(1,4)	7,79(1,9)
Takl motg	7,45(1,9)	7,78(1,8)	7,48(1,8)	7,46(2,4)	6,65(2,6)	7,52(1,9)	8,0(1,6)	7,93(1,6)	8,13(1,6)	7,34(2,1)	7,65(2,0)	7,83(1,7)	7,37(1,7)	7,79(2,0)
Takl press	7,42(1,8)	8,06(1,8)	7,39(1,8)	8,21(1,2)	7,00(2,5)	7,51(1,8)	8,49(1,8)	8,33(1,9)	8,30(1,4)	7,53(1,9)	7,73(1,8)	8,56(1,4)	8,16(1,5)	7,84(1,8)
Totalbel.	6,21(2,3)	7,59(2,2)	6,21(2,2)	5,82(2,6)	7,00(2,0)	6,32(2,3)	8,13(2,1)	8,43(1,9)	7,87(1,6)	6,53(2,5)	7,13(2,3)	7,17(2,1)	6,79(1,8)	7,24(2,4)
Hybris	2,26(0,7)	2,57(0,9)	2,23(0,7)	2,39(0,8)	2,46(0,6)	2,29(0,7)	2,68(1,1)	2,66(1,0)	2,70(0,9)	2,64(0,9)	2,48(0,9)	2,72(1,0)	2,73(0,7)	2,48(0,9)
Skam	3,26(0,7)	3,10(0,7)	3,27(0,7)	3,18(0,7)	3,29(0,7)	3,25(0,7)	3,01(0,8)	2,93(0,8)	3,14(0,6)	3,22(0,6)	3,18(0,6)	3,20(0,6)	3,13(0,5)	3,19(0,6)
Skyld	4,46(0,4)	4,38(0,6)	4,49(0,4)	4,29(0,5)	4,31(0,5)	4,45(0,5)	4,41(0,6)	4,51(0,6)	4,46(0,4)	4,29(0,6)	4,37(0,6)	4,17(0,6)	4,18(0,5)	4,36(0,6)

NB. Se spørreskjema (vedlegg) for spørsmålene i sin helhet.

4.2 Selvkontroll

Det er få større utslag å spore i resultatene for selvkontroll. Det viste seg imidlertid å være en signifikant forskjell mellom rike og fattige land, hvor fattige land scoret høyere ($F(578, 1) = 4.54$; $p < .05$; $d = 0,32$). Afrika har en gjennomsnittscore like over fattige land, hvilket tyder på en høy score. Innvandrere hadde en lavere snittscore [$M=3,48(0,6)$] enn nordmenn med to norske foreldre [$M=3,63(0,5)$], men dette resultatet er ikke signifikant. Norge kan klassifiseres som feminint, individualistisk og med liten maktavstand. Norske spillere scorer høyere enn spillere fra maskuline samfunn og fra land med stor maktavstand, men lavere enn spillere fra kollektivistiske land. Kollektivistiske land er stort sett fattige.

4.3 Overgang til profesjonell fotball

Resultatene viste signifikante forskjeller mellom Norge, Afrika, maskuline og feminine land i rangering av viktigheten av «var i stand til å takle kritikk på treningsfeltet på en hensiktsmessig måte» ($F(592,3) = 5.04$; $p < .01$), «satte klare mål for hver trening» ($F(592,3) = 9.78$; $p < .001$), «hadde gode rutiner for å være best mulig forberedt til trening» ($F(592,3) = 5.04$; $p < .01$), «brukte alle tilgjengelige hjelpemidler for å bli en bedre fotballspiller» ($F(591,3) = 5.90$; $p < .01$), «slappet ikke av når jeg presterte bra» ($F(592,3) = 6.74$; $p < .001$), «bevisst søkte tøffere utfordringer (på trening) for å bli bedre» ($F(593,3) = 5.82$; $p < .01$), «håndterte press fra omgivelsene på en bra måte» ($F(590,3) = 4.72$; $p < .01$) og «var i stand til å kontrollere min egen totalbelastning» ($F(593,3) = 16.43$; $p < .001$). Generelt sett scoret feminine land og Norge lavere på disse variablene enn maskuline land og Afrika. Spesifikt ser vi at Afrika scorer relativt høyt på «brukte alle tilgjengelige hjelpemidler for å bli en bedre fotballspiller» og «var i stand til å kontrollere min egen totalbelastning», mens Norge scorer relativt lavt på «slappet ikke av når jeg presterte bra» og «var i stand til å kontrollere min egen totalbelastning».

Norge, Afrika, individuelle og kollektivistiske kulturer varierer signifikant i rangeringen av «satte klare mål for hver trening» ($F(612,3) = 9,69$; $p < .001$), «hadde gode rutiner for å være best mulig forberedt til trening» ($F(611,3) = 6,56$; $p < .001$), «brukte alle tilgjengelige hjelpemidler for å bli en bedre fotballspiller» ($F(612,3) = 13,51$; $p < .001$), «slappet ikke av når jeg presterte bra» ($F(612,3) = 6,52$; $p < .001$), «bevisst søkte tøffere

utfordringer (på trening) for å bli bedre»($F(613,3) = 5,90$; $p < .001$), «håndterte press fra omgivelsene på en bra måte»($F(610,3) = 5,50$; $p < .001$) og «var i stand til å kontrollere min egen totalbelastning»($F(613,3) = 15,68$; $p < .001$). Generelt sett scorer kollektivistiske land, og ikke minst de afrikanske, høyere på alle disse variablene. Spesifikt scorer Afrika relativt høyt på «brukte alle tilgjengelige hjelpemidler for å bli en bedre fotballspiller», «slappet ikke av når jeg presterte bra» og «var i stand til å kontrollere min egen totalbelastning». Norge scorer spesielt lavt på «slappet ikke av når jeg presterte bra» og «var i stand til å kontrollere min egen totalbelastning».

Norge, Afrika, kulturer med stor maktdistanse og kulturer med liten maktdistanse varierer signifikant i rangeringen av «satte klare mål for hver trening»($F(612,3) = 9,43$; $p < .001$), «hadde gode rutiner for å være best mulig forberedt til trening»($F(611,3) = 5,76$; $p < .001$), «brukte alle tilgjengelige hjelpemidler for å bli en bedre fotballspiller»($F(612,3) = 12,59$; $p < .001$), «slappet ikke av når jeg presterte bra»($F(612,3) = 6,66$; $p < .001$), «bevisst søkte tøffere utfordringer (på trening) for å bli bedre»($F(613,3) = 5,51$; $p < .001$), «håndterte press fra omgivelsene på en bra måte»($F(610,3) = 4,67$; $p < .01$) og «var i stand til å kontrollere min egen totalbelastning»($F(613,3) = 15,89$; $p < .001$). Generelt sett scorer afrikanske land og land med stor maktdistanse høyere på alle disse variablene. Spesifikt så scorer Afrika relativt høyt og Norge relativt lavt (rutiner, tøffere utfordringer, håndtere press, totalbelastning).

Samme trenden er synlig når rike og fattige land, og Norge og utland ble sammenliknet. Spillere fra fattige land og utenlandske spillere scoret signifikant høyere enn rike land og Norge, henholdsvis på rangeringen av «satte klare mål for hver trening»[($F(614,1) = 24,11$; $p < .001$); $d = 0,69$ og ($F(614,1) = 10,69$; $p < .001$); $d = 0,32$], «hadde gode rutiner for å være best mulig forberedt til trening»[($F(613,1) = 16,51$; $p < .001$); $d = 0,58$ og ($F(613,1) = 9,78$; $P < .01$); $d = 0,31$], «brukte alle tilgjengelige hjelpemidler for å bli en bedre fotballspiller»[($F(614,1) = 36,26$; $p < .001$); $d = 0,90$ og ($F(614,1) = 13,18$; $p < .001$); $d = 0,35$], «slappet ikke av når jeg presterte bra»[($F(614,1) = 14,49$; $p < .001$); $d = 0,56$ og ($F(614,1) = 15,15$; $p < .001$); $d = 0,41$], «bevisst søkte tøffere utfordringer (på trening) for å bli bedre»[($F(615,1) = 12,93$; $p < .001$); $d = 0,53$ og ($F(615,1) = 14,70$; $p < .001$); $d = 0,41$], «håndterte press fra omgivelsene på en bra måte»[($F(612,1) = 15,04$; $p < .001$); $d = 0,56$ og ($F(612,1) = 12,12$; $p < .001$); $d = 0,35$] og «var i stand til å kontrollere min egen totalbelastning»[($F(615,1) = 31,85$; $p < .001$); $d = 0,83$ og ($F(615,1) = 37,14$; $p < .001$); $d = 0,61$]. Generelt sett scorer fattige land relativt høyt på disse

spørsmålene. De afrikanske spillerne utgjør en stor del av denne gruppen(45 av 57 spillere(78,9 %)). På 7 av 16 spørsmål bidrar de fattige spillerne som ikke er afrikanske til å heve gjennomsnittet for gruppen, mens de senker snittet på 9 av 16. Det var ingen forskjeller mellom norske spillere og innvandrere i spørsmålene om overgangen til profesjonell fotball.

4.4 Hybris, skam og skyld

Resultatene for skam og skyld viser ingen tydelige forskjeller i med tanke på norske og utenlandske spillere, fattig og rik, eller kulturelle dimensjoner. Blant nordmennene er det imidlertid slik at de med to norske foreldre scorer signifikant høyere på skyld enn de med utenlandske foreldre ($F(465,1) = 9,27; p < .01; d = 0,38$). Generelt sett kan nordmenn med norske foreldre se ut til å skåre relativt høyt på både skam og skyld, mens afrikanerne har laveste snittscore på skam og høyeste på skyld. Disse resultatene er imidlertid ikke signifikante. Resultatene for skam og skyld er ikke reliable.

Resultatene for hybris viser signifikante forskjeller mellom spillere fra fattige og rike land [$(F(569, 1) = 9,48; p < .003); d = 0,42$]. Det er også signifikante forskjeller mellom norske, kollektivistiske, individualistiske og afrikanske spillere ($F(567, 3) = 4,94; p < .003$). Her scorer kollektivistiske land høyt, noe høyere enn Afrika. Det er også relativt store forskjeller i scorer mellom norske og afrikanske spillere, selv om dette ikke ga noen signifikans når man testet kun disse to gruppene mot hverandre.

Av tabell 2 kan man også se at innvandrere scoret relativt mye høyere enn nordmenn ellers. Dette er et interessant funn, men utenfor mine hypoteser.

4.5 Målsetting

Tabell 3: Målsetting

	Har som mål om å spille på høyere liganivå		Total
	Ja (<i>n</i> = 523)	Nei (<i>n</i> = 100)	(<i>n</i> = 623)
Norsk (<i>n</i> = 494)	407 (82,4 %)	87 (17,6 %)	494 (100 %)
Utenlandsk (<i>n</i> = 129)	116 (89,9 %)	13 (10,1 %)	129 (100 %)
To norske foreldre (<i>n</i> = 423)	341 (80,6 %)	82 (19,4 %)	423 (100 %)
En utenl. forelder (<i>n</i> = 39)	37 (94,9 %)	2 (5,1 %)	39 (100 %)
To utenl. foreldre (<i>n</i> = 20)	17 (85 %)	3 (15 %)	20 (100 %)
Rik (høy BNP) (<i>n</i> = 563)	462 (82,1 %)	101 (17,9 %)	563 (100 %)
Fattig (lav BNP) (<i>n</i> = 60)	59 (98,3 %)	1 (1,7 %)	60 (100 %)
Afrikansk (<i>n</i> = 46)	45 (97,8 %)	1 (2,2 %)	46 (100 %)
Feminine samfunn (<i>n</i> = 38)	32 (84,2 %)	6 (15,8 %)	38 (100 %)
Mer maskuline samf. (<i>n</i> = 25)	21 (84 %)	4 (16 %)	25 (100 %)
Individualistiske sam. (<i>n</i> =63)	51 (81 %)	12 (19 %)	63 (100 %)
Kollektivistiske sam. (<i>n</i> = 20)	20 (100 %)	0 (0 %)	20 (100 %)
	Hvis ja:		
	Europa	Tippeliga	Total
	(<i>n</i> = 372)	(<i>n</i> = 149)	(<i>n</i> = 521)
Norsk (<i>n</i> = 405)	266 (65,7 %)	139 (34,3 %)	405 (100 %)
Utenlandsk (<i>n</i> = 116)	106 (91,4 %)	10 (8,6 %)	116 (100 %)
To norske foreldre (<i>n</i> = 339)	216 (63,7 %)	123 (36,3 %)	339 (100 %)
En utenl. forelder (<i>n</i> = 37)	27 (73 %)	10 (27 %)	37 (100 %)
To utenl. foreldre (<i>n</i> = 17)	13 (76,5 %)	4 (23,5 %)	17 (100 %)
Rik (høy BNP) (<i>n</i> = 461)	314 (68,1 %)	147 (31,9 %)	461 (100 %)
Fattig (lav BNP) (<i>n</i> = 59)	57 (96,6 %)	2 (3,4 %)	59 (100 %)
Afrikansk (<i>n</i> = 45)	43 (95,6 %)	2 (4,4 %)	45 (100 %)
Feminine samfunn (<i>n</i> = 32)	26 (81,3 %)	6 (18,7 %)	32 (100 %)
Mer maskuline samf. (<i>n</i> = 21)	19 (90,5 %)	2 (9,5 %)	21 (100 %)
Individualistiske sam. (<i>n</i> =)	45 (88,2 %)	6 (11,8 %)	51 (100 %)
Kollektivistiske sam. (<i>n</i> = 20)	18 (90 %)	2 (10 %)	20 (100 %)

Resultatene kan tyde på at det er forskjeller i målsetting mellom ulike grupper spillere. Dette kommer blant annet til uttrykk gjennom at enkelte grupper i signifikant større grad ønsker å spille på et høyere liganivå sammenlignet med en annen gruppe: fattig versus rik [$\chi^2(1, n = 623) = 10,19, p < .001$], utenlandske versus norske [$\chi^2(1, n = 623) =$

4,31, $p < .05$) og de med innvandrereforeldre versus kun norske foreldre [$\chi^2(1, n = 623) = 5,24, p < .05$]. Signifikante forskjeller i forhold til en slik målsetting finner man også mellom Norge, Afrika, spillere fra kollektivistiske og individualistiske samfunn [$\chi^2(3, n = 623) = 11,71, p < .01$] og Norge, Afrika, land med stor eller liten maktdistanse [$\chi^2(3, n = 623) = 9,37, p < .05$]. Ut i fra tallene ser forskjellen ut til å skyldes at spillere fra Afrika, kollektivistiske land og land med stor maktdistanse har høyere målsettinger enn de fra Norge, individualistiske land og land med liten maktdistanse. I hvilken grad land er maskuline eller feminine så ut til å ha liten innvirkning på spillerne sitt ønske om å spille på høyere nivå.

Videre analyser blant spillerne som ønsket å spille på et høyere nivå kartlegger hvorvidt målet er å spille i Tippeliga eller ute i Europa. For at Tippeliga skal være et mål om å spille på et høyere nivå, kan man anta at spillere som har valgt dette alternativet enten spiller i Adeccoligaen eller eventuelt pleier å være utenfor troppen eller reserve i Tippeligaen. Europa er uansett uttrykk for en høyere målsetting enn Tippeliga. Resultatene viser signifikante forskjeller i samtlige testgrupperinger som nettopp er omtalt, og forskjellen går i samme retning: fattig versus rik [$\chi^2(1, n = 521) = 20,71, p < .001$], utenlandske versus norske [$\chi^2(1, n = 521) = 29,17, p < .001$], de med innvandrereforeldre versus de med kun norske [$\chi^2(1, n = 404) = 5,14, p < .05$], afrikanske, kollektivistiske, norske og individualistiske [$\chi^2(3, n = 521) = 29,82, p < .001$] og afrikanske, stor maktdistanse, norske og liten maktdistanse [$\chi^2(3, n = 521) = 29,80, p < .001$]. Her er det også signifikante forskjeller mellom afrikanske, maskuline, norske og feminine [$\chi^2(3, n = 503) = 23,86, p < .001$] i form av at afrikanske og spillere fra maskuline land i større grad har mål om spill i Europa.

Hvis man deler innvandrerguppen inn i to grupper: en utenlandsk forelder og to utenlandske foreldre, for så å gjøre sammenligninger med de norske spillerne er ikke lenger resultatet signifikant [$\chi^2(2, N = 482) = 5,04, p < .09$], og viser at det er gruppen med en utenlandsk forelder som i størst grad har mål om et høyere liganivå (94,9 %), foran de med to utenlandske foreldre (85 %) og de norske (80,7 %). Det er imidlertid signifikant flere med to utenlandske foreldre som har Europa som mål (76,5 %), tett fulgt av de med en utenlandsk forelder (73 %), mens det altså var 63,2 % av de norske spillerne.

4.6 Vilje til å lykkes (nå målet)

Spørsmålene «Hvor sterkt ønsker du å nå målet?», «Hvor sikker er du på at du vil nå målet?» og «Hvor sikker er du på at du vil gjøre det du kan for å nå målet?» forteller alle noe om viljen til å lykkes. Siden deltakerne har svart på disse spørsmålene ut i fra deres egendefinerte mål, har jeg kun valgt å inkludere de som har som mål å spille på et høyere liganivå. Det er først og fremst spørsmålet «Hvor sikker er du på at du vil nå målet?» som får frem signifikante forskjeller mellom ulike grupper. Spillere fra fattige land har signifikant høyere score enn de fra rike($F(519,1) = 42,19$; $p < .001$; $d = 0,94$). Likeså har utenlandske spillere i forhold til norske($F(519,1) = 29,98$; $p < .001$; $d = 0,58$), norske innvandrere sammenlignet med dem med to norske foreldre($F(403,1) = 9,11$; $p < .01$; $d = 0,39$). Målingene viste også signifikante forskjeller på samme spørsmål mellom henholdsvis Norge, Afrika, maskuline og feminine land($F(500,3) = 15,07$; $p < .001$), Norge, Afrika, kollektivistiske og individualistiske land($F(517,3) = 13,81$; $p < .001$) og Norge, Afrika og land med liten eller stor maktdistanse($F(517,3) = 13,41$; $p < .001$). Ut i fra tabell 4 med gjennomsnittsverdier kan vi si noe om retningen på disse funnene. Her ser vi at henholdsvis maskuline, kollektivistiske og samfunn med stor maktdistanse hadde høyere score enn sine motparter: feminine, individualistiske og liten maktdistanse. Forskjellen mellom samfunn med stor og liten maktdistanse er riktignok meget liten før vi evt. legger til de afrikanske spillerne under gruppen for stor maktdistanse. De afrikanske spillerne har generelt høy score på alle tre spørsmålene, mens spillerne med to norske foreldre har relativt lav score. Spillere fra kollektivistiske samfunn oppgir at de har et spesielt sterkt ønske om å nå målet sitt. Signifikansen tilknyttet innvandrerguppen falt bort også her hvis man delte inn i de tre gruppene, men likevel kan man se klare forskjeller i gjennomsnittsscorer mellom innvandrere med to utenlandske foreldre og de «helt» norske.

Tabell 4: Vilje til å lykkes og selvregulering blant de som har mål om å spille på et høyere nivå

	Norge	Utland	To norske foreld.	Norsk, en utenl. foreld.	Norsk, to utenl. foreld.	Rik	Fattig	Afrika	Maskul.	Femin.	Indiv.	Kollekt.	Stor Maktid	Liten Maktid
	(n =407)	(n=116)	(n=341)	(n=37)	(n=17)	(n=464)	(n=59)	(n=45)	(n=21)	(n=32)	(n=51)	(n=20)	(n=19)	(n=52)
Hvor sterkt	8.66 (1.8)	8.76 (1.8)	8.58 (1.9)	8.86 (1.7)	9.35 (1.6)	8.63 (1.8)	9.07 (1.6)	8.93 (1.7)	9.00 (1.9)	8.59 (1.9)	8.39 (1.8)	9.32 (1.8)	8.78 (2.2)	8.60 (1.8)
Hvor sikker	5.57 (2.3)	6.88 (2.3)	5.43 (2.2)	6.19 (2.5)	6.00 (2.8)	5.64 (2.3)	7.66 (2.0)	7.69 (1.8)	7.19 (1.7)	6.06 (2.5)	6.18 (2.3)	6.84 (2.6)	6.50 (2.6)	6.31 (2.3)
Hvor villig	8.09 (2.2)	8.50 (1.9)	8.02 (2.2)	8.03 (2.1)	8.65 (2.0)	8.10 (2.2)	8.79 (1.7)	8.73 (1.7)	8.90 (2.0)	7.94 (2.1)	8.16 (1.9)	8.84 (2.3)	8.44 (2.3)	8.31 (2.0)
Planlegging	2.91 (0.5)	3.17 (0.7)	2.88 (0.5)	2.88 (0.6)	3.06 (0.6)	2.90 (0.5)	3.43 (0.7)	3.50 (0.7)	3.30 (0.5)	2.67 (0.5)	2.85 (0.5)	3.28 (0.7)	3.28 (0.7)	2.85 (0.6)
Evaluering	3.71 (0.6)	3.77 (0.6)	3.70 (0.5)	3.76 (0.6)	3.66 (0.6)	3.70 (0.6)	3.88 (0.7)	3.93 (0.7)	3.93 (0.5)	3.49 (0.5)	3.61 (0.6)	3.81 (0.6)	3.81 (0.5)	3.61 (0.6)
Refleksjon	3.48 (0.6)	3.71 (0.6)	3.48 (0.5)	3.48 (0.6)	3.42 (0.6)	3.48 (0.5)	3.96 (0.6)	4.03 (0.6)	3.69 (0.6)	3.34 (0.5)	3.43 (0.5)	3.78 (0.7)	3.63 (0.7)	3.49 (0.6)

Tabellen viser resultater for viljen til å lykkes (nå sine mål). Deltakerne svarte på spørsmålene «Hvor sterkt ønsker du å nå dette målet?», «Hvor sikker er du på at du vil nå dette målet?» og «Hvor sikker er du på at du vil gjøre det du kan for å nå dette målet?» ut i fra sitt egendefinerte mål. Planlegging, evaluering og refleksjon er tre underkategorier av selvregulering.

4.7 Selvregulering

Resultatene for underkategoriene av selvregulering tar også kun for seg spillere som har et mål om å spille på et høyere liganivå. Dataene viser at spillere fra fattige land har signifikant høyere score enn spillerne fra rike land på planlegging($F(507,1) = 49,52$; $p < .001$; $d = 0,87$) og refleksjon($F(507,1) = 35,90$; $p < .001$; $d = 0,81$). Det er også signifikante forskjeller mellom utenlandske og norske spillere sin score for planlegging($F(507,1) = 20,44$; $p < .001$; $d = 0,44$) og refleksjon($F(507,1) = 13,99$; $p < .001$; $d = 0,39$). I forholdet mellom gruppene Norge, Afrika, maskuline og feminine land fant man signifikante resultater for samtlige tre kategorier: planlegging($F(487,3) = 23,20$; $p < .001$), evaluering($F(491,3) = 4,74$; $p < .01$) og refleksjon($F(488,3) = 13,82$; $p < .001$). Man fant også signifikante forskjeller i henholdsvis planlegging og refleksjon mellom Norge, Afrika, individualistiske og kollektivistiske samfunn[($F(505,3) = 19,29$; $p < .001$) og ($F(505,3) = 13,65$; $p < .001$)] og Norge, Afrika og samfunn med stor eller liten maktdistanse[($F(505,3) = 19,04$; $p < .001$) og ($F(505,3) = 11,99$; $p < .001$)]. Man kan se at maskuline samfunn scorer høyere enn feminine, kollektivistiske scorer høyere enn individualistiske og samfunn med stor maktdistanse scorer høyere enn liten maktdistanse. Det er ingen større skiller mellom norske og innvandrere. Generelt sett er det mindre utslag på resultatene for evaluering enn for de to andre underkategoriene av selvregulering. Afrikanske spillere scorer relativt høyt, mens nordiske spillere scorer relativt lavt.

5. Diskusjon

I denne delen vil hypotesene diskuteres i lys av resultater og teori. Vurderinger rundt validiteten ved studien inngår også som en naturlig del av diskusjonen. Det kan være naturlig å diskutere flere hypoteser samtidig siden flere av variablene overlapper hverandre både med tanke på hvilke spillere de innbefatter og hvilket teorigrunnlag de er tuftet på.

5.1 Hypotese 1, 2, 4 og 6 – Afrikanske og utenlandske spillere, fattigdom og kollektivism

De afrikanske spillerne scoret spesielt høyt i undersøkelsen sammenlignet med andre grupper, både geografisk og kulturelt sett. Resultatene viste signifikante forskjeller mellom norske og afrikanske spillere i forhold til målsetting, hvor sikre de er på å nå målet sitt, selvkontroll, selvregulering (alle tre underkategorier) og på 7 av 16 spørsmålene rundt overgangen til profesjonell fotball. I tillegg viser gjennomsnittsscorer fra de resterende spørsmål at Afrika scorer høyere enn Norge på samtlige med unntak av ett. Dette gjelder spørsmålet «spilte med/mot eldre/bedre spillere» (overgang til profesjonell fotball), hvor norske og afrikanske spillere scoret helt likt. Disse resultatene blir viktige å ta med seg når man skal vurdere fattigdom, siden de afrikanske spillerne utgjør en stor del av denne gruppen (50 av 64). Samtidig må vi ta i betraktning at samtlige av landene som ble klassifisert som fattige (21 land) også er kollektivistiske, hvilket stemmer med Hofstede & Hofstede (2006) sine teorier rundt denne sammenhengen. Gruppen med spillere fra fattige land scoret signifikant høyere enn spillere fra rike land på målsetting, hvor sikre de er på å nå målet sitt, selvkontroll, selvregulering (planlegging og refleksjon) og på 7 av 16 spørsmål om overgang til profesjonell fotball. Det var også signifikante forskjeller mellom kollektivistiske, individualistiske, afrikanske land og Norge på de samme variablene med unntak av selvkontroll. Kollektivism er riktignok også det kulturelle kjennetrekket som ser ut til å korrelere best med høy grad av selvkontroll.

Funnene for de afrikanske spillerne antyder at man i likhet med tidligere studier kan se effekten av det spissede og profesjonaliserte systemet rundt afrikanske fotballakademier (Darby et al., 2007; Elliott & Weedon, 2010), med de eventuelle positive ringvirkningene dette måtte ha for talentutviklingen i afrikansk fotball (Darby et al.,

2007). Samtidig kan også kompensatoriske aspekter ved fattigdom (Brier et al., 1988; Garmezy, 1989; Khoshaba & Maddi, 1999; Rutter, 1985; Werner & Smith, 2001) være en viktig årsak til resultatene for både den afrikanske, utenlandske, fattige og kollektivistiske gruppen i min undersøkelse. Fotballstudier har avdekket et migrasjonsmønster, hvor behovet for å komme seg ut av fattigdom gjør at talenter strømmer til Vest-Europa (Maguire & Pearton, 2000). I så måte kan de norske toppfotballigaene være et springbrett til en bedre liga for disse spillerne (Andersson & Carlsson, 2011; Maguire & Pearton, 2000). I tillegg til at det eksisterer helt andre rammebetingelser (økonomisk, fasiliteter, velferd m.m.) enn hva mange utenlandske spillere har vært vant med tidligere (Andersson & Carlsson, 2011). Av svært mange afrikanske barn og ungdommer som i ung alder setter seg mål om å bruke fotballen til å komme seg ut av fattigdommen, er spillerne i denne undersøkelsen, som har fått en profesjonell kontrakt i Norge, et eksempel på noen av de få som lykkes blant svært mange (Darby et al., 2007). Spillere som migrerer til utlandet innen fotball og idrett er heller ingen hvem som helst. Tvert imot snakker vi gjerne om utøvere som er svært profesjonelle, som har erfart både motgang, medgang og kritiske øyeblikk, og som har lagt bak seg årevis med strukturert og målrettet trening (Klein, 2009). Maguire & Pearton (2000) drar paralleller til det private arbeidsmarkedet, hvor konkurransen er tøff, og hvor etterspørselen derfor er stor etter høyt kvalifisert arbeidskraft, eller såkalte «expats», som velger å migrere i karriereøyemed, trolig fordi de er spesielt dedikerte til egen karriere (Beaverstock, 2005). Disse utøverne har antakeligvis satt seg spesifikke og utfordrende mål, både på kort og lang sikt, noe som fører til at de presterer bedre enn de som ikke gjør det (Burton & Weiss, 2008; Kane, Baltés & Moss, 2001; Kyllø & Landers, 1995; Locke & Latham, 2002; Roberts & Kristiansen, i trykk). Dette tyder også på at disse spillerne i høy grad er metakognitivt, motivasjonsmessig og oppførselsmessig proaktive deltakere i sin egen læringsprosess (Zimmerman, 2006), hvilket er en meget sentral forutsetning for å kunne drive deliberate practice (Ericsson et al., 1993; 2008). Dermed vil disse spillerne ha bedre forutsetninger for å kunne utnytte sitt maksimale potensial. En slik «expat-teori» kan understøttes av de geografiske resultatene, hvor en generelt relativt høye scorer for Nord-Amerika og Oseania taler for at dette ikke må ha sin forklaring i fattigdom, men ambisjonsnivået og dedikasjonen hos spillere som migrerer av karrieremessige årsaker. De geografiske resultatene viser som sagt høye scorer for Afrika, men også for Sør- og Mellom-Amerika, og i ganske stor grad også for Asia. Dette taler, i likhet med fattig/rik-variabelen, for høye scorer knyttet

til fattigdom generelt, og ikke kun for Afrika. Størsteparten av befolkningen i fattige land har svært få muligheter til å komme seg ut av fattigdommen. For dem er den moderne fotballen derfor mer enn en morsom drøm. Elliott & Weedon (2010) fortalte om lederne ved Premier League-akademiene som mente de kunne se en fundamental forskjell i mentalitet hos utenlandske og hjemlige spillere. De forklarte det med at de hjemlige spillerne ville bli Premier League-spillere, mens de utenlandske måtte bli det, og mente dette i stor grad hadde sin forklaring i spillernes mindre privilegerte sosiale bakgrunn. Afrikanske spillere ble ansett for å være spesielt dedikerte. En slik dedikasjon viser seg også ofte blant øst-asiatiske immigranter i USA i forhold til skole og utdanning, noe som gjerne forklares med at dette får høy anerkjennelse fra familien og det sosiale nettverket utenfor familien (Hao & Brunstead-Bruns, 1998; Zhou & Kim, 2006). De har også en felles oppfatning om at veien til gode prestasjoner går gjennom innsats, positive holdninger til å prestere og gode studievaner (Chen & Stevenson, 1995). Dette opprettholdes av i følge Hao & Brunstead-Bruns (1998) av kollektivism, respekt for foreldre og familienavn, og selvdisciplin. Barn som vokser opp i den fattige delen av verden har oddsene mot seg med tanke på muligheter og sosiodemografi. Spillerne fra fattige land i vår undersøkelse har altså klart å overvinne de dårlige oddsene forbundet med fattigdom. Gjennom erfaringer fra positiv adaptasjon har de blitt dyktige til å gjøre nytte av beskyttende faktorer i krevende situasjoner (Luthar & Cicchetti, 2000). Disse individene tilegner seg stadig sosial kompetanse, problemløsningsevner, selvstendighet og fremtidsoptimisme (Benard, 1993). Khoshaba & Maddi (1999) forteller at unge fra fattige familier kan være innstilt på å oppfylle en kompensatorisk standard for familien, der de representerer noe større enn seg selv, er selvreflekterte, lærer av motgang, utvikler hardiness, og gjør alt de kan for å lykkes med å oppnå sitt mål. Collins & Macnamara (2012) og Richardson et al. (2012) tror også at traumer og motstand er en naturlig del av prosessen i utviklingen av talent, og at man kan komme styrket ut av dette. Nesti et al. (2012) mener det er spesielt viktig å opparbeide seg en klar oppfatning av eget selv og egne ambisjoner, slik at man kan lære seg å takle «kritiske øyeblikk» i karrieren. De utenlandske spillerne i min undersøkelse har trolig også vokst på akkulturasjonsprosessen i forbindelse med denne, og eventuelle andre migrasjoner. En akkulturasjonsprosess vil uansett være en krevende prosess (Richardson et al., 2012; Weedon, 2011). Det er imidlertid svært sannsynlig at mange av de utenlandske spillerne i norsk toppfotball har gjort seg nytte av en «glokaliseringsstrategi» som forenkler

migrasjonsprosessen ved at de lager seg sin egen midlertidige «idrettskultur» og «fotballverden» (Giulianotti & Robertson, 2007; Weedon, 2011).

Resultatene i denne undersøkelsen tilsier at fattigdom i stor grad kan foreslås å være en prediktor for karrierededikasjon blant fotballspillere. Dette er uansett kun en av mange mulige medvirkende årsaker til denne dedikasjonen, men vil for eksempel kunne forsterkes av negative følger av rikdom i den andre, og norske, enden av skalaen. Her tar mange til uttrykk for at de ser konturene av en negativ utvikling med tanke på prestasjons- og offervilje (Indseth, 2009; Ottesen, 2008; Kunnskapsdepartementet (pressemelding), 2012).

Når man analyserer disse resultatene bør man ta i betraktning at Norge er hjemlandet for denne undersøkelsen. Det kan derfor være rimelig å anta at de utenlandske spillerne i større grad er hentet inn som forsterkninger til klubbene, mens mange av de yngste norske for eksempel har fått plass som en av de «siste» i stallen både av utviklingsmessige, lokale og ikke minst økonomiske hensyn. Slik sett er det ikke overraskende at de antatt beste og trolig mest profesjonelle spillerne også rangerer seg høyere på spørsmålene som er blitt testet. På bakgrunn av dette burde man kanskje ikke sammenlignet samtlige norske spillere med de utenlandske, men gjort et utvalg ut i fra hvor mange kamper de spilte fra start forrige sesong e.l.

Hofstede & Hofstede (2006) har sett at velstand, individualisme og friksjonstap i befolkningen fører til mindre vekst, og at den økonomiske veksten har vært større i kollektivistiske land i 25 av de seneste årene. I kollektivistiske samfunn setter man hensynet til egenreppen(familien) foran seg selv. Man kan anta at dette fordrer høy grad av selvdisiplin og selvkontroll. Det enkelte individ skal i større grad representere, og leve opp til forventningene fra noe større enn seg selv. De som er blitt profesjonelle fotballspillere har trolig kommet styrket ut av dette, og utviklet en sterk evne til selvrefleksjon (Khoshaba & Maddi, 1999). Fotballkulturen i England beskrives som konservativ og machopreget (Richardson et al., 2012). På bakgrunn av det sterke forholdet mellom norsk og engelsk fotball, er det grunn til å anta at også den norske fotballkulturen har et slikt preg sammenlignet med norsk kultur for øvrig. Dette burde passe spillerne fra kollektivistiske kulturer, som i større grad er vant til å respektere

verdier mer knyttet til fellesskap enn individ (Hagiwara & Wolfson, 2013; Hofstede & Hofstede, 2006).

Med bakgrunn i en slik forklaringsrekke kan man antyde hvorfor afrikanske og utenlandske, og spillere fra fattige og kollektivistiske land på ser ut til å score høyere i min undersøkelse enn norske, og spillere fra rike eller individualistiske land. Et bredt teorigrunnlag er trukket inn i diskusjonen, noe jeg også mener er helt nødvendig for å kunne forklare samvariasjonen mellom de ulike idrettspsykologiske, geografiske og kulturelle variablene.

Resultatene for hybris viser signifikante forskjeller mellom spillere fra fattige og rike land. Det er også signifikante forskjeller mellom norske, kollektivistiske, individualistiske og afrikanske spillere. De afrikanske spillerne som gruppe scoret høyt. Sammenhengen mellom hybris og fattigdom kan skyldes at familier som lever i fattigdom nominerer en til å utfylle en kompensatorisk standard (Khoshaba & Maddi, 1999). Kollektivistiske kulturtrekk i fattige land kan være med å opprettholde denne følelsen av å være den spesielle som skal representere familien (Anisef & Kilbride, 2004; Beiser et al., 1999;). Mange føler seg trolig forpliktet til å skulle gi noe tilbake til familien, og legger derfor ekstra ære og stolthet i sin tilværelse som profesjonell fotballspiller (Darby et al., 2007). Et annet aspekt i undersøkelsen er knyttet til hvordan spillerne rangerer seg selv når de svarer på et slikt spørreskjema. Hybris er en følelse som kan være en potensiell årsak til at man rangerer seg høyere. Undersøkelsen viser at de med høyest scorer på hybris nok også er de som generelt har scoret seg høyest. Grundigere undersøkelser må gjøres for å kunne anta noe mer sikkert om denne mulige sammenhengen.

Resultatene viste ingen signifikant sammenheng mellom at kollektivistiske samfunn ofte er regnet for å være skam-kulturer, mens individualistiske er sett på som skyld-kulturer. Gjennomsnittsscorene bekreftet imidlertid retningen i hypotesen, men med svært knappe marginer. Nordmenn med to norske foreldre scoret relativt høyt på både skam og skyld, noe som kan tale til svak fordel for den velkjente myten om norsk «jantelov». Afrikanerne sin lave score for skam og høye score for skyld, kan antas å være positivt for spillernes prestasjoner (Conroy, 2004; Kemler, 2006; Lazarus, 2000; Tangney et al., 1996; Tangney & Dearing, 2002).

5.2 Hypotese 3 - innvandring

80,7 % norske spillere vs. 91,8 % norske spillere med en form for utenlandsk bakgrunn(en eller to utenlandske foreldre) har som mål å spille på et høyere, og 63,2 % av norske spillere mot 77,6 % av spillerne med en form for utenlandsk bakgrunn drømmer om Europa. Disse resultatene er signifikante, og forteller oss at norske spillere med en form for utenlandsk bakgrunn har høyere målsettinger. Hvis man deler gruppen med utenlandske foreldre inn i to grupper: en utenlandsk forelder og to utenlandske foreldre, for så å gjøre sammenligninger med de norske spillerne er ikke lenger resultatet signifikant, og viser noe overraskende at det er gruppen med en utenlandsk forelder som i størst grad har mål om et høyere liganivå (94,9 %), foran de med to utenlandske foreldre (85 %) og de norske (80,7 %). Det er imidlertid flere med to utenlandske foreldre som har Europa som mål(76,5 %), tett fulgt av de med en utenlandsk forelder (73 %), mens det altså var 63,2 % av de norske spillerne. Det var også signifikant forskjell mellom de med en form for utenlandsk bakgrunn og de med to norske foreldre på hvor sikre de var på å nå målet. Også her falt denne signifikansen bort hvis man delte inn i de tre gruppene, men likevel kan man se klare forskjeller i gjennomsnittsscorer mellom innvandrere med to utenlandske foreldre og de «helt» norske. Det var ingen signifikante forskjeller i tilknytning til innvandrere på spørsmålene om overgang til profesjonell fotball. Innvandrere (med to utenlandske foreldre) scoret imidlertid relativt mye høyere enn nordmenn med to norske foreldre på «satte klare mål for hver trening» (6,52 vs. 5,66), «brukte alle tilgjengelige hjelpemidler for å bli en bedre spiller» (7,19 vs. 5,50), «søkte hjelp fra folk rundt seg» (7,14 vs. 6,42), og «kontrollere totalbelastning» (7,00 vs. 6,20), mens forholdet var motsatt i forhold til å «håndtere motgang» (6,65 vs. 7,48).

Resultatene viser altså at norske innvandrere, og nordmenn med en form for utenlandsk kulturpåvirkning(mor eller far), har høyere målsettinger enn de «helt» norske. Dette synes jeg er et meget interessant resultat som samsvarer med Jonsson & Rudolphi (2011) sine funn om at ungdommer med ikke-europeiske foreldre hadde et karrieremessig fortrinn i form av et høyere ambisjonsnivå. Det kan også ha en sammenheng med at Norge på den ene siden anses for å være et samfunn hvor det er krevende å bli fullt akseptert(Fangen et al., 2012), men samtidig et land hvor det er god sosial mobilitet blant immigranter (Heath & Brinbaum, 2007). Et resultat av dette kan være en optimistisk innvandrerbefolkning med større fremtidshåp. Spillerne i min studie

har utvilsomt lykkes med noe når de har kommet seg opp på toppfotballnivå. Mange av spillerne med utenlandske foreldre har altså vært gjennom en krevende akkulturasjonsprosess (Alghasi et al, 2006; Fangen et al., 2012; Berry, 1997; Katsiaficas et al., 2013). Mye kan derfor tyde på at de har taklet dette på en god måte, noe som kan ha gjort dem mer selvreflekterte og bevisste på hva de vil oppnå (Khoshaba & Maddi, 1999; Nesti et al, 2012). Man kan heller ikke se bort i fra at høye ambisjoner hos foreldre (Chen & Stevenson, 1995; Hao & Brunstead-Bruns, 1998), sterk støtte i familien (Greef & Holtzkamp, 2007) og spillerne, eller foreldrene deres, sin fortid i fattige land, hvor de har møtt på motgang og traumer, kan ha en betydning (Collins & MacNamara, 2012; Khoshaba & Maddi, 1999). Flere har som innvandrere kanskje bygget seg opp en «etnisk rustning» basert på kollektiv identitet og stolthet (Ogbu, 2004), men klarer i likhet med Zlatan Ibrahimovic å bruke dette til å generere motivasjon for en karriere på fotballbanen (Lagercrantz, 2011).

5.3 Hypotese 5 – maskuline og feminine kulturer

Resultatene viste signifikante sammenhenger i mellom maskulin, feminin, Afrika og Norge på 8 av 16 spørsmål for overgang til profesjonell fotball, deriblant på spørsmålet om at de «satte klare mål for hver trening». Det var imidlertid en like stor andel feminine som maskuline som ønsket å spille på høyere nivå, mens de maskuline i større grad ønsket seg ut i Europa. Man fant så igjen signifikante forskjeller på «Hvor sikker», og maskulin hadde også klart høyere gjennomsnittsscorer enn feminin på de to andre spørsmålene om vilje til måloppnåelse. Så var også tilfellet for selvregulering, hvor man fant signifikante forskjeller på alle tre underkategorier. Resultatene viser i så måte, med unntak av spørsmålet «mål om høyere liganivå», støtte for hypotesen. Hvis man i tillegg tar i betraktning at Afrika inngår under de maskuline landene og Norge under de feminine vil trenden i resultatene bare forsterkes. Det at trenden likevel eksisterer når Afrika og Norge er separert ut, taler til fordel for at hvorvidt en kultur er maskulin eller feminin har betydning for hva som predikeres i hypotesen. Hofstede & Hofstede (2006) forklarer dette med at medlemmene av maskuline samfunn er mer opptatt av karriere, utfordringer, prestasjoner, anerkjennelse, belønning og konkurranse, mens folk i feminine samfunn heller velger det trygge, og har fokus på livskvalitet. Man kan derfor anta at dette gir utslag på målsetting, prestasjonsfokus, vilje til å følge opp sine mål, planlegging, evaluering og refleksjon rundt egen måloppnåelse. Dette betyr at

spiller fra maskuline samfunn trolig lærer mer effektivt, noe som vil kunne føre til bedre prestasjoner (Toering, Elferink-Gemser, Jordet & Visscher, 2009).

5.4 Hypotese 7- maktdistanse

Forholdet mellom selvkontroll og maktdistanse var motsatt av hypotesen, men riktignok ikke signifikant. Dette gir ingen grunn til å tro at det eksisterer noen sammenheng mellom selvkontroll og stor maktdistanse.

5.5 Metodiske overveielser

I denne kvantitative studien har jeg benyttet meg av en tverrsnittsundersøkelse. En slik undersøkelse har data fra ett og samme tidspunkt, og vil kunne fortelle om strukturer i resultatene. Det vil derimot være vanskelig å fortelle om prosesser bak resultatene (Thomas et al, 2005). Studien har vist at det finnes en rekke sammenhenger mellom f.eks. selvregulering og andre variabler. Det er umulig å fastslå sikkert på hvilken måte de ulike variablene påvirker hverandre, eller hvilken variabel som er mest avgjørende. Mange potensielle variabler er heller ikke blitt testet. Forklaringene bak all menneskelig atferd er særdeles komplekse. Med mindre man tar til orde for en positivistisk tilnæringsmåte, er det en kjensgjerning at det meste innebærer menneskelig fortolkning og konstruksjon. Dette er for eksempel også tilfellet med variablene i denne undersøkelsen. En inndeling i kollektivistiske og individualistiske land baserer seg for eksempel på Hofstede & Hofstede (2006) sine omfattende undersøkelser og kvantifisering av menneskelige verdsett. En klassifisering av fattige og rike land behøver heller ikke å bety at samtlige spillere fra et «fattig» land i virkeligheten er fattig. I likhet med annen seriøs forskning gjelder det derfor å forklare åpent hva man gjør, og sørge for at sannsynligheten for at jeg måler det jeg skal er så stor som mulig.

Denne undersøkelsen sier heller ingen ting om faktiske prestasjoner og psykologiske egenskaper. Resultatene forteller oss kun hvordan spillerne selv har rangert seg på spørsmål i forhold til disse egenskapene. Jeg legger teori som kan knyttes til hardiness og resilience til grunn når jeg antyder årsaker til sammenhenger rundt fattigdom. Jeg understreker derfor at formålet med denne litteraturen i min studie ikke er å gi grunnlag for målinger av hardiness og resilience med dertil spesifikke måleinstrumenter. Det var derimot innholdet i denne litteraturen knyttet til potensielle styrker ved fattigdom som var svært relevant for min studie. Her er det fattigdom som måles, ikke hardiness eller

resilience. Funnene i min studie gjør det imidlertid interessant å kunne gå videre til nærmere undersøkelser av faktorer som hardiness og resilience i senere studier. Det er svært komplisert, men interessant, å kunne finne ut mer om det kan være kulturelle forskjeller i måten spillerne rangerer seg selv på. Dette kan også være en mulig årsak til forskjeller i resultatene. Kan det for eksempel være noen sammenhenger mellom dette og selvbevisste emosjoner som stolthet og hybris? Dette er i seg selv et interessant tema for videre undersøkelser. Det er mulig at deltakerne generelt påvirkes av at de ønsker å fremstå positivt. Dette kan ha påvirket svarene deres i ulik grad fra person til person. Bruken av standardiserte spørreskjema styrker både reliabiliteten og validiteten i undersøkelsen, mens enkeltspørsmålene i utgangspunktet gjør det motsatte (Halvorsen, 2003). Det er imidlertid flere enkeltspørsmål i undersøkelsen knyttet til for eksempel målsetting, noe som bidrar til at man kan være sikrere på at man måler det man faktisk skal måle (utarbeidet av de NIH-ansatte i denne forskningsgruppen). Som nevnt tidligere er spørsmålene for «vilje til å nå sine mål(lykkes)» knyttet til et egendefinert kvalitativt mål i forkant. Dette kan i noen grad gå ut over validiteten til disse spørsmålene. Samtidig ble dette kompensert for i analysene ved at vi utelukket de som ikke hadde et mål om å spille på et høyere liganivå. Spørsmålene for overgang til profesjonell fotball er retrospektive. Dette kan føre til at spillerne ikke husker hva som faktisk var helt riktig. En av de største styrkene ved studien er at den måler hele populasjonen den er ment å undersøke så langt dette er mulig. Samtidig kan dette også være en mulig svakhet. Det kan for eksempel hende at det hadde vært mer reelt å gjøre et bestemt utvalg av (norske) spillere til dette formålet.

6. Oppsummering

I denne studien har jeg sett nærmere på mulige sammenhenger mellom faktorer knyttet til målbevissthet og spillere i norsk toppfotball sin geografiske og kulturelle bakgrunn. Undersøkelsen viser at det er forskjeller mellom norske og utenlandske spillere i norsk toppfotball sine målsettinger, vilje til å lykkes, selvkontroll, selvregulering, og bevissthet rundt hva som kreves av en profesjonell. Utenlandske spillere i norsk toppfotball virker først og fremst å ha høyere målsettinger enn de norske, og er sikrere på at de skal klare å realisere dette målet. Resultatene viser at det er en spesielt tydelig sammenheng mellom fattigdom og høyere scorer. Migrasjon kan generelt knyttes til bedre resultater, men studien kan ikke fastslå i hvilken grad dette skyldes migrasjonen spesifikt, eller andre faktorer knyttet til at disse spillerne migrerer for å spille profesjonell fotball. Spillere fra kollektivistiske og maskuline kulturer scorer klart høyere enn spillere fra individualistiske og feminine kulturer på vilje til å lykkes, selvregulering, og bevissthet rundt hva som kreves av en profesjonell, og noe høyere på målsetting. Kollektivistiske og maskuline samfunnsverdier kan derfor også antas å være en årsak til forskjellene mellom de utenlandske og de norske spillerne. Undersøkelsen viser at afrikanske spillere scorer meget høyt, mens resten av de nordiske spillerne scorer jevnt med norske. De andre geografiske grupperingene er såpass små at de egner seg lite for generalisering. Studien viste at norske spillere med innvandrerbakgrunn eller utenlandsk kulturpåvirkning (minst en utenlandsk forelder) har høyere målsettinger enn norske spillere. Hybris ser ut til å ha en sammenheng med fattigdom.

Det er viktig å være klar over at årsakene til sammenhengene i undersøkelsen overlapper hverandre, og er vanskelige, eller umulige, å isolere. Likeså kan man argumentere for at det er naturlig at det er forskjell mellom norske og utenlandske spillere, så lenge Norge er hjemlandet for disse ligaene, i hva som relativt sett er en liten fotballnasjon med begrensede ressurser. Det er svak intern-konsistent reliabilitet i tilknytning til målingene av skam og skyld. Det er gjort mange interessante funn i studien som også gir grunnlag for videre forskning på området.

7. Forslag til videre forskning

I denne kvantitative studien er det gjort en rekke funn som kunne vært interessant å undersøke nærmere. Ikke minst hadde det vært svært spennende å følge opp denne studien med dypere studier ute i klubbene. Gjennom en mengde observasjoner og intervjuer kunne man forsøkt å finne svar på om det også fremkommer forskjeller i praksis. Kan man se forskjeller i målsetting, selvregulering og en del av elementene som inngår i overgang til profesjonell før, under og etter trening? I denne sammenheng kunne man også intervjuet trenerne, og eventuelt bedt de score spillerne på bestemte egenskaper. I det hele tatt kunne man fulgt opp dette studiet med å gå enda mer i dybden rundt målsetting, vilje til å nå mål, selvkontroll og selvregulering, gjerne ved å kombinere kvantitative og kvalitative metoder. I denne forbindelse bør man gjøre en grundig vurdering rundt utvalg av norske spillere. Bør man for eksempel sammenligne samtlige norske spillere med de utenlandske?

Det kunne vært meget interessant å følge opp de kulturelle dimensjonene i forhold til spillernes kulturelle bakgrunn. For å finne ut mer om den faktiske betydningen av de kulturelle dimensjonene kunne man spurt spillerne hvilke kulturelle verdier de identifiserer seg med, og mener har vært viktige for deres utvikling. I denne forbindelsen hadde det vært spesielt interessant å kartlegge bakgrunnen til de afrikanske spillerne, og spillerne fra fattige land. Det ville vært naturlig å spørre dem nærmere om hva de selv mener har vært viktigst for egen utvikling.

Litt i tråd med dette kunne det vært interessant å gjøre undersøkelser av resilience og hardiness hos disse spillerne, med resilience- og hardiness-skalaer som måleinstrumenter. På denne måten kunne man funnet ut mer om dette er årsaker bak tallene.

Flere av verdensdelene er representert med magert utvalg i denne undersøkelsen. Dette er rett og slett fordi det ikke er flere toppspillere fra dette kontinentet i norsk toppfotball. Av denne grunn, men også fordi det hadde vært svært interessant å sammenligne, skulle man gjennomført helt identiske studier på nøyaktig samme måte i flere ulike land. Dette ville både gitt sikrere resultater, og et reelt sammenligningsgrunnlag for norsk toppfotball.

Det kan også være interessant å se gå dypere i studiene av sammenhengen mellom hybris og fattigdom, for å finne ut mer om årsaken til dette fenomenet.

Referanser

- Ainsworth-Darnell, J. & Downey, D. (1998). *Assessing the oppositional culture explanation for racial/ethnic differences in school performance*. *American Sociological Review*, vol. 63, 4, 536-553.
- Alghasi, S., Fangen, K. & Frønes, I. (2006). *Mellom to kulturer*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Andersson, T. & Carlsson, B. (2011). *Introduction: football studies in a broad perspective of centres and peripheries*. *Soccer & Society*, vol. 12, no. 6, 719-721.
- Anisef, P., & Kilbride, K. (2004). *Introduction*. In P. Anisef & K. Kilbride (Eds.), *Managing two worlds* (pp. 1-36). Toronto, Ontario: Canadian Scholars' Press.
- Baddeley, A. (2003) *Working memory: looking back and looking forward*. *Nature reviews. Neuroscience*, vol. 4, 10, 829-839.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: the exercise of control*. New York: Freeman.
- Bartolomeo, A.D. (2011). *Explaining the gap in educational achievement between second-generation immigrants and natives: the Italian case*. *Journal of Modern Italian Studies*, vol. 16, 4, 437-449.
- Baumeister, R.F. & Vohs, K.D. (2003). *Self-Regulation and the Executive Function of the Self*. I Leary, M.R. & Tangney, J.P.: *Handbook of self and identity*. New York: The Guilford Press.
- Beaverstock, J.V. (2005). *Transnational elites in the city: British highly skilled intercompany transferees in New York City's financial district*. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31(2), 245–268.
- Beiser, M., Shik, A., & Curyk, M. (1999). *New Canadian children and youth study: Literature review*. Hentet fra:
<http://www.ceris.metropolis.net/Virtual%20Library/health/shik1/shik.html>
- Benard, B. (1993). *Fostering Resiliency in Kids*. *Educational Leadership*, vol. 51, 3, 44-48.

- Berry, J.W. (1997). *Lead Article: Immigration, Acculturation, and Adaption*. *Applied Psychology: An International Review*, vol. 46, 1, 5-68.
- Bourke, A. (2003). *The road to fame and fortune: Insights on the career paths of young Irish professional footballers in England*. *Journal of Youth Studies*, vol. 5, 4, 375-389.
- Brier, A., Kelsoe, J.R., Kirwin, P.D., Beller, S.A., Wolkowitz, O.M. & Pickar, D. (1988). *Early parental loss and development of adult psychopathology*. *Archives of General Psychiatry*, vol. 45, 987-993.
- Burton, D. & Weiss, C. (2008). *The fundamental goal concept: The path to process and performance success*. In T. Horn(Ed.) *Advances in sport psychology* (3rd ed., 339-375). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Chen, C. S. & Stephensen, H. W. (1995). *Motivation and Mathematics Achievement – A Comparative-Study of Asian-American, Caucasian-American, and East-Asian High-School Students*. *Child Development*, vol. 66, 4, 1215-1234.
- Collins, D. & Macnamara, A. (2012). *The Rocky Road to the Top: Why Talent Needs Trauma*. *Sports Med*, 42, 11, 907-914.
- Conroy, D.E. (2004). *The Unique Psychological Meanings of Multidimensional Fears of Failing*. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, vol. 26, 484-491.
- Cook, P. & Ludwig, J. (1997). *Weighing the “burden of “acting white””: Are there race differences in attitudes toward education?* *Journal of Policy Analysis and Management*, vol. 16, 2, 256-278.
- Côté, J. (1999). *The influence of the family in the development of talent in sports*. *The Sport Psychologist*, vol. 13, 395-417.
- Darby, P., Akindes, G. & Kirwin, M. (2007). *Football Academies and the Migration of African Football Labor to Europe*. *Journal of Sport and Social Issues*, vol. 31, (2), 143-161.
- Donnelly, P. & Petherick, L. (2004). *Workers’ playtime? Child labour at the extremes of*

- the sporting spectrum*. Sport in society, vol. 7, 3, 301-321.
- Elliott, R. & Maguire, J. (2008). *Thinking Outside of the Box: Exploring a Conceptual Synthesis for Research in the Area of Athletic Labor Migration*. Sociology of Sport Journal, 25, 482-497.
- Elliott, R. & Weedon, G. (2010). *Foreign players in the English Premier Academy League: "Feet-drain" or "feet-exchange"?* International Review for the Sociology of Sport, 46 (1), 61-75.
- Ericsson, K.A. (2006) *The influence of experience and deliberate practice on the development of superior expert performance*. In: Ericsson, K.A., Charness, N., Feltovich, P. & Hoffman, R.R. (Eds.) *Cambridge Handbook of Expertise and Expert Performance*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 685-706.
- Ericsson, K.A. (2008) *Deliberate practice and acquisition of expert performance: A general overview*. Academic Emergency Medicine, 15, 988-994.
- Ericsson, K.A., Krampe, R.T. & Tesch-Römer, C. (1993) *The role of deliberate practice in the acquisition of expert performance*. Psychological Review, 100, 363-406.
- Ertmer, P.A. & Newby, T.J. (1996) *The expert learner: Strategic, self-regulated, and reflective*. Instructional Science, 24, 1-24.
- Eysenck, M. W., Derakshan, N., Santos, R. & Calvo, M. G. (2007) *Anxiety and Cognitive Performance: Attention Control Theory*. American Psychological Association. Emotion. 2007, vol. 7, 2, 336-353.
- Fangen, K., Johansson, T.B. & Hammarén, N. (2012). *Young Migrants: Exclusion and Belonging in Europe*. Palgrave Macmillan, UK.
- Feliciano, C. (2006). *Beyond the Family: The Influence of Premigration Group Status on the Educational Expectations of Immigrants' Children*. Sociology of Education, vol. 79, 281-303.
- Fergusson, D.M. & Horwood, L.J. (2003). *Resilience to Childhood Adversity: Results of a 21 year study*. In Luthar, S.S. (ed.): *Resilience and Vulnerability: Adaption in the*

- Context of Childhood Adversities*. Cambridge: Cambridge University Press 2003, 130-155.
- Fergusson, D.M. & Lynskey, M.T. (1996). *Adolescent resiliency to family adversity*. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, vol. 37, 3, 281-292.
- Filby, W., Maynard, I. & Graydon, J. (1999). *The effect of multiple goal strategies on performance outcomes in training and competition*. *Journal of Applied Sport Psychology*, 11, 230-246.
- Flores, E., Cicchetti, D. & Rogosch, F.A. (2005). *Predictors of Resilience in Maltreated and Nonmaltreated Latino Children*. *Developmental Psychology*, vol. 41, 2, 338-351.
- FNs indeks for levekårsutvikling (2012). Hentet 23. november 2012:
<http://hdr.undp.org/en/data/trends/>
- Fordham, S. & Ogbu, J.U. (1986). *Black Students' School Success: Coping with the "Burden of "Acting White"*. *The Urban Review*, vol. 18, 3, 176-206.
- Fryer Jr., R.G. & Torelli, P. (2010). *An empirical analysis of «acting white»*. *Journal of Public Economics*, vol. 94, 380-396.
- Frønes, I. & Kjølørød, L. (2010). *Det norske samfunn*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Fuligni, A.J. (1997). *The academic achievement of adolescents from immigrant families: The roles of family background, attitudes and behavior*. *Child Development*, vol. 68, 2, 351-363.
- Garnezy, N. (1989). *The role of competence in the study of children and adolescents under stress*. I Schneider, B.H., Attili, G., Nadel, J. & Weissberg, R.P. (1989). *Social competence in developmental perspective*. (s. 25-39). New York: Kluwer Academic.
- Giulianotti, R. & Robertson, R. (2007). *Forms of glocalization: Globalization and the migration strategies of Scottish football fans in North America*. *Sociology*, vol 41, 1, 133-152.
- Greeff, A. P., & Holtzkamp, J. (2007). *The prevalence of resilience in migrant families*.

- Family Community Health, 30, 189-200.
- Hagiwara, H. & Wolfson, S. (2013). *Attitudes towards soccer coaches' use of punishment in Japan and England: A cross-cultural study*. International Journal of Sport and Exercise Psychology, vol. 11, 1, 57-69.
- Halvorsen, K. (2003). *Å forske på samfunnet - en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Gripsrud, G., Olsson, U.H. & Silkoset, R. (2004). *Metode og dataanalyse – med fokus på beslutninger i bedrifter*. Høyskoleforlaget.
- Hao, L. & Bonstead-Bruns, M. (1998). *Parent-Child Differences in Educational Expectations and the Academic Achievement of Immigrant and Native Students*. Sociology of Education, vol. 71, 3, 175-198.
- Hardy, L., Jones, G. & Gould, D. (1996). *Understanding psychological preparation for sport: Theory and practice for elite performers*. Chichester, UK: Wiley.
- Heath, A. & Brinbaum, Y. (2007). *Explaining ethnic inequalities in educational attainment*. Ethnicities, vol. 7, 3, 291-304.
- Hofstede, G. & Hofstede, G.J. (2006). *Kulturer & Organisationer: Overlevelse i en grænseoverskridende verden*. København: Handelshøjskolens Forlag.
- Hong, E. & O'Neil, H.F.Jr. (2001) *Construct validation of a trait self-regulation model*. International Journal of Psychology, 36, 186-194.
- Indseth, I.H. (5. november 2009). *Curling-generasjonen: Fremtidens ansatte krever i pose og sekk*. Hentet 24. november 2012 fra nettstedet, E24:
<http://e24.no/jobb/fremtidens-ansatte-krever-i-pose-og-sekk/3358236?view=print>
- Ingierd, H. (24. januar 2012). *Innføring i forskningsetikk: Humaniora, samfunnsfag, juss og teologi*. Hentet 6. mai 2013 fra hjemmesidene til Forskningsetiske komitéer:
<http://www.etikkom.no/FBIB/Introduksjon/Innforing-i-forskningsetikk/Humaniora-samfunnsfag-juss-og-teologi/>
- Janelle, C.M. & Hillman, C.H. (2003) *Expert Performance in Sport: Current Perspectives and Critical Issues*. In Starkes, J.L. & Ericsson, K.A. (Eds.) *Expert Performance in*

- Sports: Advances in Research on Sport Expertise* (pp. 19-47). U.S.A.: Human Kinetics.
- Jonsson, J. O. & Rudolphi, F. (2011). *Weak Performance-Strong Determination: School Achievement and Educational Choice among Children of Immigrants in Sweden*. *European Sociological Review*, vol. 27, 4, 487-508.
- Jordet, G. & Hartman, E. (2008). *Avoidance Motivation and Choking under Pressure in Soccer Penalty Shootouts*. *Journal of Sport Exercise Psychology*, vol.30, 450-457-
- Katsiaficas, D., Suárez-Orozco, C., Sirin, S.R. & Gupta, T. (2013). *Mediators of the Relationship Between Acculturative Stress and Internalization Symptoms for Immigrant Origin Youth*. *Cultural Diversity & Ethnic Minority Psychology*, vol. 19, 1, 27-37.
- Kane, T., Baltes, T. & Moss, M. (2001). *Causes and consequences of free-set goal: An investigation of athletic self-regulation*. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 23, 55-75.
- Kemler, D.S. (2006). *Sensitivity to sensoriprocessing, self-discrepancy and emotional reactivity of collegiate athletes*. *Perceptual and Motor Skills*, vol. 102, 747-759.
- Khoshaba, D.M. & Maddi, S.R. (1999). *Early Experiences in Hardiness Development*. *Consulting Psychology Journal: Practice and Research*, vol.51, 2,106-116.
- Klein, A. (2009). *The transnational view of sport and social development: the case of Dominican baseball*. *Sport in Society*, vol. 12, 9, 1118-1131.
- Kobasa, S.C., Maddi, S.R. & Kahn, S. (1982). *Hardiness and health: A prospective study*. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol.42, 168-177.
- Krahn, H., & Taylor, A. (2005). *Resilient teenagers: Explaining the high educational aspirations of visible minority immigrant youth in Canada*. *Journal of International Migration and Integration*, 6, 405-434.
- Kunnskapsdepartementet, pressemelding (11. september 2012). *Education at a Glance 2012: Barn av innvandrere gjør det godt på skolen*. Hentet fra regjeringen.no den

23. november 2012:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/pressemeldinger/2012/education-at-a-glance-2012-barn-av-innva.html?id=698873>

- Kylo, L.B. & Landers, D.M. (1995). *Goal setting in sport and exercise: A research synthesis to resolve the controversy*. Journal of Sport and Exercise Psychology, 17, 117-137.
- Lagercrantz, D. (2011). *Jeg er Zlatan*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag, norsk utgave: Font Forlag.
- Lazarus, R.S. (2000). *How Emotions Influence Performance in Competitive Sports*. The Sport Psychologist, vol. 14, 229-252.
- Littlewood, M., Mullen, C. & Richardson, D. (2011). *Football labour migration: An examination of the player recruitment strategies of the "Big Five" European football leagues 2004/05 to 2008/09*. Soccer and Society, 12, 788-805.
- Locke, E.A. & Latham, G.P. (2002). *Building a practically useful theory of goal setting and task motivation: A 35-year odyssey*. American Psychologist, 57(9), 705-717.
- Luthar, S.S. & Cichetti, D. (2000). *The construct of resilience: Implications for interventions and social policies*. Dev Psychopathol., vol. 12, 4, 857-885.
- Magee, J. & Sugden, J. (2002). *The world at their feet: Professional football and international labor migration*. Journal of Sport and Social Issues, vol. 26, 4, 421-437.
- Maguire, J. (2008). *"Real politic" or "ethically based": Sport, globalization migration and nation-state policies*. Sport in Society, vol 11, 4, 443-458.
- Maguire, J. & Pearton, R. (2000). *The impact of elite labour migration on the identification, selection and development of European soccer players*. Journal of Sports Sciences, 18, 759-769.
- Maguire, J., & Stead, D. (1998). *Border crossings: Soccer labour migration and the European Union*. International Review for the Sociology of Sport, 33(1), 59-73.
- Magwaza, A.S. & Bhana, K. (2001). *Stress, Locus of Control, and Psychological Status in*

- Black South African Migrants*. *The Journal of Social Psychology*, vol. 131, 2, 157-164.
- Martinek, T.J. & Hellison, D.R. (1997). *Fostering Resiliency in Underserved Youth Through Physical Activity*. *Quest*, vol. 49, 34-49.
- Masters, R. & Maxwell, J. (2008) *The theory of reinvestment*. *International Review of Sport and Exercise Psychology*. vol. 1, 2, 160-183.
- Meyer, JB. (2001). *Network approach versus brain drain: Lessons from the Diaspora*. *International Migration*, vol. 39, 5, 91–110.
- Mischel, W. & Ayduk, O. (2004). *Willpower in a Cognitive-Affective Processing System: The Dynamics of Delay of Gratification*. I Vohs, K.D. & Baumeister, R.F. (2004). *Handbook of Self-Regulation*. New York: The Guilford Press.
- Nesti, M. (2010). *The Psychology in Football: Working with the*
- Nesti, M., Littlewood, M., O'Halloran, L., Eubank, M. & Richardson, D. (2012). *Critical Moments in Elite Premiership Football: Who Do You Think You Are? Physical Culture and Sport. Studies and Research*, vol. 56, 23-32.
- Ogbu, J.U. (2004). *Collective Identity and the Burden of "Acting White" in Black History, Community, and Education*. *The Urban Review*, vol. 36, 1, 1-35.
- Ottesen, G. (15. mai 2008). *De vil ha alt*. Hentet 24. november 2012 fra Dagens Næringsliv: <http://www.dn.no/karriere/article1402659.ece>
- Parra-Cardona, J. R., Bullock, L. A., Imig, D. R., Villarruel, F. A., & Gold, S. J. (2006). *"Trabajando Duro Todos Los Dias": Learning from the life experiences of Mexicanorigin migrant families*. *Family Relations*, 55, 361-375.
- Pensgaard, A. M. og Roberts, G. C. (2000) *The relationship between motivational climate, perceived ability and sources of distress among elite athletes*. *Journal of sport sciences*, 18, 191-200.
- Pummel, B., Harwood, C. & Lavalley, D. (2008). *Jumping to the next level: A qualitative examination of within-career transition in adolescent event riders*. *Psychology of*

- Sport and Exercise, vol. 9, 4, 427-447.
- Redfield, R., Linton, R. & Melville, J.H. (1936). *Memorandum for the Study of Acculturation*. American Anthropologist, 38, 1, 149-152. Publ. online 2009.
- Richardson, Littlewood, Nesti & Benstead (2012). *An examination of the migratory transition of elite young European soccer players to the English Premier League*. Journal of Sports Sciences, vol. 30, 15, 1605-1618.
- Roberts, G.C. & Kristiansen, E. (2010). *Motivation and goal setting*. In Andersen & Hanrahan(eds.). Routledge handbook of applied sport psychology: A comprehensive guide for students and practitioners. N.Y: Routledge.
- Rutter, M. (1985). *Resilience in the face of adversity: Protective factors and resistance to psychiatric disorder*. British Journal of Psychiatri, vol. 147, 598-611.
- Sirin, S.R., Ryce, P., Gupta, T. & Rogers-Sirin, L. (2013). *The Role of Acculturative Stress on Mental Health Symptoms for Immigrant Adolescents: A Longitudinal Investigation*. Developmental Psychology, vol. 49, 4, 736-748.
- Starkes, J. L. (1993) *Motor experts: Opening thoughts*. In Starkes, J.L. & Allard, F. (Eds.) *Cognitive issues in motor expertise* (s. 3-16). Amsterdam: Elsevier.
- Stead, D., & Maguire, J. (1998a). *The northern invaders: Nordic/Scandinavian involvement in English elite soccer*. Singer and Friedlander's Review, 1997–98, 10–12.
- Stead, D., & Maguire, J. (1998b). *View from the north: The experiences of Nordic/Scandinavian players in English soccer*. Singer and Friedlander's Review, 1997–98, 34–36.
- Stead, D., & Maguire, J. (2000). *“Rite de passage or passage to riches?”: The motivation and objectives of Nordic/Scandinavian players in English league soccer*. Journal of Sport and Social Issues, 24(1), 36–60.
- Tangney, J.P., Baumeister, R.F. & Boone, A.L. (2004). *High Self-Control Predicts Good Adjustment, Less Pathology, Better Grades, and Interpersonal Success*. Journal of Personality, vol. 72(2), 271-322.

- Tangney, J.P. & Dearing, R.L. (2002). *Shame & Guilt*. New York: The Guilford Press.
- Tangney, J.P., Wagner, P.E., Hill-Barlow, D., Marschall, D.E. & Gramzow, R. (1996). *Relation of Shame and Guilt to Constructive Versus Destructive Responses to Anger Across the Lifespan*. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 70, 4, 797-809.
- Toering, T., Elferink-Gemser, M.T., Jonker, L., van Heuvelen, J.G. & Visscher, C. (2012). *Measuring self-regulation in a learning context: Reliability and validity of the Self-Regulation of Learning Self Report Scale (SRL-SRS)*. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, vol. 10, 1, 24-38.
- Toering, T.T., Elferink-Gemser, M.T., Jordet, G., Jorna, C., Pepping, G.-J. & Visscher, C. (2011). *Self-regulation of practice behavior among elite youth soccer players: An exploratory observation study*. *Journal of applied sport psychology*, 23(1), 110-128.
- Toering, T.T., Elferink-Gemser, M.T., Jordet, G. & Visscher, C. (2009) *Self-regulation and performance level of elite and non-elite youth soccer players*. *Journal of Sport Sciences*, 27, 1509-1517.
- Tracy, J.L. & Robins, R.W. (2004). Putting the Self into Self-Conscious Emotions: A Theoretical Model. *Psychological Inquiry*, 15, 103-125.
- Tracy, J.L. & Robins, R.W. (2007). The Psychological Structure of Pride: A Tale of Two Facets. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92, 506-525.
- Tyson, K., Darity Jr., W. & Castellino, D.R. (2005). *It's Not "a Black Thing": Understanding the Burden of Acting White and Other Dilemmas of High Achievement*. *American Sociological Review*, vol. 70, 582-605.
- Weedon, G. (2011). *'Glocal boys': Exploring experiences of acculturation amongst migrant youth footballers in Premier League academies*. *International Review for the Sociology of Sport*, 1-17.
- Weinberg, R. S. & Gould, D. (2011) *Foundations of Sport and Exercise Psychology*. Human Kinetics.

- Werner, E.E. & Smith, R.S. (2001). *Journeys from Childhood to Midlife: Risk, Resilience and Recovery*. London: Cornell University Press.
- Zhou, M. & Kim, S.S. (2006). *Community forces, social capital, and educational achievement: The case of supplementary education in the Chinese and Korean immigrant communities*. *Harvard Educational Review*, vol. 76, 1, 1-29.
- Zimmerman, B.J. (2000). *Self-Efficacy: An Essential Motive to Learn*. *Contemporary Educational Psychology*, vol. 25, 1, 82-91.
- Zimmerman, B.J. (2006) *Development and adaption of expertise: The role of self-regulatory processes and beliefs*. In: Ericsson, K.A., Charness, N., Feltovich, P. & Hoffman, R.R. (Eds.) *Cambridge Handbook of Expertise and Expert Performance*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2006, pp. 705-722.

Tabelloversikt

<i>Tabell 1: Geografiske resultater</i>	60
<i>Tabell 2: Selvkontroll, overgang til profesjonell fotball, skam og skyld (samtlige respondenter).....</i>	62
<i>Tabell 3: Målsetting.....</i>	66
<i>Tabell 4: Vilje til å lykkes og selvregulering blant de som har mål om å spille på et høyere nivå.....</i>	69

Vedlegg 1 – Informasjonsskriv

Informasjon om prosjektet: Treningsprosessen i fotball

Norsk Toppfotballsentrum (NTFS) har sammen med Norges idrettshøgskole (NIH) startet et prosjekt som vil skaffe verdifull informasjon om senior fotballspillere i Tippeligaen og Adeccoligaen.

Gjennom prosjektet søker vi å finne hva som kjennetegner seniorspillerne i Tippeligaen og Adeccoligaen for å fremme norsk spillerutvikling. Dette gjøres ved blant annet å kartlegge spillernes treningshistorikk, treningshverdag, læringsstrategier samt håndtering av med- og motgang på banen.

Vi vil samle inn denne informasjonen gjennom et spørreskjema. Denne informasjonen vil vi samle inn på klubbens treningsopphold på La Manga 2012.

Prosjektdeltagelse for deg innebærer at du fyller ut et spørreskjema som tar ca. 30min å fylle ut. Dette vil skje i forbindelse med en av fellestreningene deres. En representant fra forskningsteamet vil veilede deg gjennom spørreskjemaet.

All informasjon vil behandlet fullstendig konfidensielt.

Utfyllingen av spørreskjemaet er frivillig. Du kan trekke deg fra prosjektet når som helst uten å måtte begrunne det. Allerede innsamlete opplysninger om deg vil i så fall bli slettet.

Prosjektet forventes å være avsluttet til utgangen av 2012, men vi ønsker å oppbevare innsamlede opplysninger foreløpig frem til utgangen av 2025 for å ha mulighet for å foreta oppfølgingsundersøkelser. Datamaterialet vil bli oppbevart på en sikker server på NIH hvor kun prosjektleder har tilgang.

Resultatene av studien vil bli publisert i tre vitenskapelig artikler, samt at NTFS og klubben din vil motta en rapport, som beskriver resultatet av undersøkelsen på sentrale variabler. Ikke i noen av artiklene eller rapportene kan den enkelte spiller gjenkjennes.

Prosjektet er tilrådd av Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Med vennlig hilsen

Geir Jordet
Prosjektleder

Vedlegg 2 – Samtykkeerklæring spiller

Treningsprosessen i fotball

Informasjon:

Prosjektet gjennomføres av Norsk Toppfotballsententer og Norges idrettshøgskole. Skjemaet kartlegger treningshistorikk, bruk av læringsstrategier samt håndtering av med- og motgang hos spillere i Tippeligaen og Adeccoligaen.

Samtykke:

Jeg har mottatt skriftlig informasjon om prosjektet *Treningsprosessen i fotball*. Jeg bekrefter at jeg vil delta i prosjektet.

Sted: La Manga

Dato:

Navn:

Underskrift:

Vedlegg 3 – Protokoll for datainnsamling

Protokoll datainnsamling La Manga 2012

Innhold

	<u>Side</u>
Organisering	3
Utstyr	4
Testleder protokoll	5
Test protokoll	7
Oppbevaring og SPSS	10

Organisering

- Pakk nødvendig antall i en oppbevaringseske.
- På toppen av oppbevaringsesken legges nødvendig antall informasjonsskriv og samtykkeerklæringer.
- Ankom stedet hvor undersøkelsen skal gjennomføres minst 30min før avtalt starttid.
- 15 min før undersøkelsen starter: samle sammen trenerne / støtteapparat (se test leder protokoll)
- Spørreskjemaet tar ca 40 min å gjennomføre.
- Sett av ca 15-30 min etter siste mann er ferdig for å samle sammen og systematisere papirene og takke spillere og trenere for deltakelsen.
- Total tid beregnet for å gjennomføre undersøkelsen hos en klubb er 1 time.

Utstyr

- Spørreskjema
 - Sjekk hvor mange skjema det er behov for (antall spillere)
 - Ta med elektronisk versjon av dokumentene listet nedenfor:

Liste over dokumenter

- Informasjonsskriv og samtykkeerklæring
 - Spørreskjema
- Bærbar PC
 - Penner! Sjekk hvor mange vi trenger.
 - Oppbevaringsboks til alle papirene.

Testleder protokoll

Personlig presentasjon

Bekledning: Lange bukser og overdel fra TFS/NIH.

Sosial omgang: Håndhils på ALLE i trenerteamet så godt det lar seg gjøre. Presenter deg ved navn og si at du representerer TFS, at du er student/masterstudent/phd- student/postdoc ved NIH og at du er her for å gjennomføre en undersøkelse på vegne av TFS og NIH.

Samle trenere og støtteapparatet sammen og forklar dem i korte trekk hva vi skal gjøre. Spørreskjemaet tar for seg praksishistorikk, selvregulering og en rekke situasjonsopplevelser som kan ha betydning for fotballprestasjonen. Ved å samle og informere apparatet på denne måten fremstår vi som profesjonelle og definerer vår rolle. Fortell dernest trenerne at skjemaene kan være krevende for en del spillere og at de tar det alvorlig og konsentrerer seg skikkelig blir viktig. Spør så om dette vil være et problem i denne gruppen. Avhengig av svaret dere får kan det være en ide å spørre treneren om å formidle noen ord til gruppa om hvor viktig det er at spillerne tar dette alvorlig.

Initiativet for samtale med trenerne ligger hos deg. Sørg for at du kjenner navn og ansikt på trenerne som vil være tilstede på forhånd. Det kan være en god ide og klart et åpningsspørsmål som *ICE braker*. Et åpningsspørsmål kan være: hvordan har oppholdet deres her vært så langt? Har du mulighet, forsøk å utveksle et vennlig blikk/nikk/uttrykk til de spillerne som er tilgjengelige.

Avvikling og avreise

Sies: Takk for meg og takk for at vi fikk komme og gjennomføre denne testen. Det som vil skje videre nå er at vi vil analysere resultatene så snart alle lagene har blitt testet. Deretter vil vi utarbeide ulike tilbakemeldingspresentasjoner til dere hvor dere får se resultatene for deres spillere sett opp mot de andre klubbene. Hvis dere skulle ha noen spørsmål eller noe annet skulle dukke opp i ettertid håper vi dere tar kontakt!

Gjøres: Håndhils og sørg for at alt utstyr blir med på hjemreisen.

Test protokoll

Generell presentasjon av spørreskjemaet

Sies til spillerne:

- Du kommer fra TFS
- Prosjektet gjennomføres for klubbene
- Alt er anonymt, men:
- Vi er avhengig at de signerer på samtykkeskjemaet først
- Skjemaet tar ca. en halv time (16 sider). Noe av dette tar litt mer tid og er noe mer krevende enn annet (vis eksempelet praksishistorikk og presiser viktigheten av at alt fylles ut seriøst og korrekt).
- Utover dette: ta kontakt ved spørsmål.
- Spørsmål 16, side 8: Bare **1** svar!

Hei mitt navn er.... Jeg er her for å gjennomføre en spørreundersøkelse på vegne av Norsk Toppfotball Senter og Norges Idrettshøgskole. Dette er en undersøkelse som KUN gjennomføres i Adeccoliga- og Tippeligaklubbene. Denne testen krever et høyt konsentrasjonsnivå! Svarene dere avgir i denne undersøkelsen vil være styrende for fremtidens spillerutvikling i Norge. Derfor er det utrolig viktig at dere svarer så ærlig som overhodet mulig! Svarene deres vil bli holdt helt anonyme og kan kun kobles til klubben og ikke til dere som person. Spørreskjemaet har en rekke spørsmål i forhold til karrieren deres, hvordan dere trener og har trent, hvordan dere jobber med dere selv og hvordan dere ville reagert på en del vanlige men tøffe situasjoner som hører fotballen til. Det kan være krevende å huske alt skjemaet ber dere om å huske og det kan være vanskelig å forstå hva som menes med spørsmålene – så hvis du ikke husker eller ikke forstår spørsmålet, spør meg!

Før dere starter er det viktig at dere fyller ut samtykkeerklæringen som ligger oppå spørreskjemaet foran dere. Dersom dette ikke gjøres kan ikke informasjonen som nå samles inn brukes. Jeg har også liggende et utfyllende informasjonsskriv her oppe hos meg – de av dere som ønsker det slikt rekker opp en hånd så kommer jeg rundt med det. Når dere er ferdige leverer dere skjema og samtykkeerklæringen til meg. Er det noen som har noen spørsmål før vi starter?

Avslutning med gruppen

Sies til hver enkelt: Tusen takk, jeg setter stor pris på at du tok deg tid til å fylle ut skjemaet.

Sies til gruppen: Da sier jeg takk for meg og tusen takk til dere for at vi fikk komme og gjøre denne undersøkelsen. At dere stilte opp og tok dette seriøst vil bety mye for norsk toppfotball!

Gjøres: Samle sammen alle papirene og fordel dem i følgende grupper:

- Spørreskjema
- Samtykkeskjema
- Ubrukt materiell

Oppbevaring og punching

På La Manga skal samtlige spørreskjema punches inn i SPSS på testdagen. Skriv **ID nummeret** på hvert spørreskjema, sjekk i SPSS filen hvilket nummer du må begynne med. Når du er ferdig med å punche dagens skjema sender du en mail til: tynke.toering@gmail.com med en kopi av SPSS filen. Gi også kort tilbakemelding om hvordan datainnsamlingen gikk (vær spillere seriøs, osv.).

Når dette er gjort sorteres de spørreskjemaene som er blitt utfylt av spillere og punchet i henhold til klubb i egen oppbevaringseske. Øverst i denne oppbevaringseske legger du samtykkeerklæringene fra den aktuelle klubben adskilt fra spørreskjemaene med et skilleark. Samtykkeerklæringene skal sorteres **i alfabetisk rekkefølge** i henhold til etternavn, har vedkommende flere etternavn ta utgangspunkt i det siste. På oppbevaringsesken skriver du: dato for innsamling, klubb, hva som er i boksen og antall utfylte skjema.

Når du kommer tilbake til NIH, tas de spørreskjemaene til Tynkes kontor. Hvis du har spørsmål om oppbevaring eller punching, tar du kontakt med Tynke.

Oppsummering:

- Skriv ID nummeret på spørreskjemaene.
- Send SPSS filen med tilbakemelding til Tynke.
- Samtykkeskjema i alfabetisk rekkefølge.
- Utfylte skjemaer tas til Tynkes kontor.

Vedlegg 4 – Instrumenter: Bakgrunn

1. Klubb: _____
2. Din vanligste posisjon og side på banen:
(eks. høyre back, sentral midt osv.) _____
3. Fødselsdato: _____(d) _____(m) _____(å)
4. Høyde: _____cm
5. Vekt: _____kg
6. Antall eldre søsken: _____ Antall yngre søsken: _____
7. Nasjonalitet: _____
8. Fødested (by/bydel/tettsted): _____
9. Er begge foreldrene dine født og oppvokst i Norge?
Hvis nei, hvilke(t) land kommer de fra opprinnelig?
Ja: _____ Nei: _____
Mor: _____ Far: _____
10. Har du spilt landskamper? (offisielle/treningskamper): Svar (ring rundt): Ja Nei
- Hvis ja, hvor mange (ca.) har du spilt på de ulike nivåene?":
A: _____	U-21: _____
G-19: _____	G-18: _____
G-17: _____	G-16: _____
G-15: _____	

Vedlegg 5 – Instrumenter: Overgang til profesjonell fotball

Her er vi interessert i hva som var viktig for deg i de siste årene frem til du signerte din første profesjonelle kontrakt.

Ranger fra 0 til 10 hvor viktige du mener de har vært (ring rundt)

“For at jeg tok steget opp til å bli profesjonell spiller, var det viktig at jeg...”:	Ikke viktig										Ekstremt viktig
1. Var fokusert på hver trening	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2. Taklet kritikk på treningsfeltet på en hensiktsmessig måte	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3. Var i stand til å heve mitt eget prestasjonsnivå (på trening) dersom jeg merket at jeg ikke presterte godt nok	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4. Satte klare mål for hver trening	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5. Hadde gode rutiner for å være best mulig forberedt til trening (søvn, hvile, mat osv.)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6. Brukte alle tilgjengelige hjelpemidler for å bli en bedre fotballspiller (se fotball på TV, se egne kamper på video, lese om fotball osv.)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7. Forsøkte å gjennomføre alle øvelser perfekt uansett hvor enkel øvelsen var	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
8. Selv tok ansvar for min egen utvikling	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
9. Bevisst sørget for å søke folk/ha folk rundt meg som jeg mente ville hjelpe meg til å bli en bedre fotballspiller	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
10. Ikke slappet av når jeg presterte bra, men stadig fokuserte på å bli bedre.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11. Bevisst søkte tøffere utfordringer (på trening) for å bli bedre	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12. Spilte med/mot eldre/bedre spillere	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
13. Håndterte medgang på en bra måte	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
14. Håndterte motgang på en bra måte	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
15. Håndterte press fra omgivelsene på en bra måte	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
16. Var i stand til å kontrollere min egen totalbelastning	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Vedlegg 6 – Instrumenter: Målsetting

11. Har du som mål å spille på et høyere liganivå enn du nå gjør?

Svar (ring rundt):

Ja Nei

Hvis ja, hvilket nivå ønsker du å nå?

--	--

Europa:

Tippeliga:

UAVHENGIG AV HVA DU HAR SVART OVER:

Hvilke(t) mål har du som fotballspiller?

a) Hvor sterkt ønsker du å nå dette målet? (ring rundt tallet)

0	0,5	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	*
Ikke i det hele tatt	Veldig lite	Veldig lite	Lite	Mode-rat	Sterkt	Sterkt	Sterkt	Veldig sterkt	Veldig sterkt	Ekstremt sterkt	Ekstremt sterkt	Maks

b) Hvor sikker er du på at du vil nå dette målet? (ring rundt tallet)

0	0,5	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	*
Ikke i det hele tatt	Veldig lite	Veldig lite	Lite	Mode-rat	Sikker	Sikker	Sikker	Veldig sikker	Veldig sikker	Ekstremt sikker	Ekstremt sikker	Maks sikker

c) Hvor sikker er du på at du vil gjøre det du kan for å nå dette målet? (ring rundt tallet)

0	0,5	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	*
Ikke i det hele tatt	Veldig lite	Veldig lite	Lite	Mode-rat	Sikker	Sikker	Sikker	Veldig sikker	Veldig sikker	Ekstremt sikker	Ekstremt sikker	Maks sikker

Vedlegg 7 – Instrumenter: TOSCA

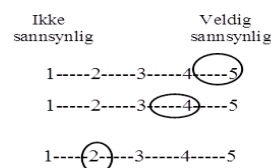
På de kommende sidene beskrives 10 ulike situasjoner som er vanlige for fotballspillere.

Forestill deg at du befinner deg i de ulike situasjonene. Indiker hvor sannsynlig det ville vært for deg å reagere på de ulike måtene som står beskrevet. Vi ber deg rangere **alle** beskrivelsene (a, b, og c).

Eksempel:

Du våkner veldig tidlig en morgen, det er kaldt på soverommet og det regner ute. Du bestemmer deg for å sove videre

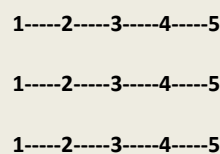
- a) Du ville tenkt: «Det var smart av meg å sove videre slik at kroppen fikk hvile».
- b) Du ville fått dårlig samvittighet fordi du ikke sto opp og hadde brukt tiden til å trene.
- c) Det ville tenkt: «Jeg må ha vært ganske trott siden jeg klarte å sovne igjen.

1. Du gjør en utrolig viktig involvering som viser seg å være avgjørende for utfallet av kampen. (Eks: redning/takling, assist, mål).

- a) Du ville følt deg helt unik og viktig for laget.
- b) Du ville vært stolt over hvordan du løste situasjonen.
- c) Du ville tenkt: «Det var egentlig flaks, det kunne skjedd alle de andre spillerne».

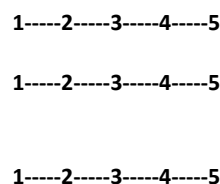
Ikke Sannsynlig	Veldig Sannsynlig
--------------------	----------------------

2. I en kamp gjør en av medspillerne dine et helt fantastisk forarbeid og setter deg opp på åpent mål og du scorer. Treneren gir deg ros men ikke medspilleren din.

- a) Du ville tenkt: «Treneren kan ikke ha sett hele situasjonen».
- b) Du ville gledet deg over at du klarte å komme deg i scoringsposisjon og at du satte ballen i mål.
- c) Det ville ikke føltes rett, du ville passet på å feire målet sammen med medspilleren slik at du fikk vist at han var arkitekten bak målet.

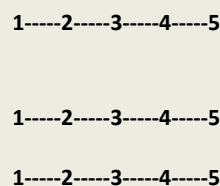
Ikke Sannsynlig	Veldig Sannsynlig
--------------------	----------------------

3. Fysioen foreslår at dere skal møtes på feltet tidlig før trening. Han vet du er et B-menneske. Du glemmer avtalen og møter på treningen til normal tid.

- a) Du ville kontaktet fysioen etter trening og bedt om unnskyldning og sørget for å huske neste avtale.
- b) Du ville tenkt: «Det var bare en fysiotime».
- c) Du ville syntes det var tåpelig av fysioen å foreslå at dere skulle møtes så tidlig på morgenen.

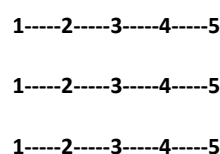
Ikke Sannsynlig	Veldig Sannsynlig
--------------------	----------------------

4. Du vinner en tøff, men helt ren duell med en ung spiller på trening. Du merker ingen ting, men han blir skadet.

- a) Du ville følt deg fornøyd med at du duellerte så bra.
- b) Du ville ha tenkt: «Sånn er det når man skal spille med de store gutta».
- c) Du ville følt deg sterk og uovervinnelig.

Ikke Sannsynlig	Veldig Sannsynlig
--------------------	----------------------

5. I en kamp mister du ballen i en farlig posisjon som fører til scoring i mot. Treneren blir skikkelig forbanna og skjeller deg ut.

- a) Du skulle ønsket du var alle andre steder enn akkurat der.
- b) Du ville tenkt: «Jeg burde skjønt at det kunne blitt farlig og valgt en annen løsning».
- c) Du ville tenkt: «Det var da voldsomt til reaksjon, det er typisk ham å over reagere på den måten».

6. Laget ditt har vunnet en hjemmekamp og stadion er full av folk. Du blir kåret til banens beste og får trampeklapp av publikum.

- a) Du ville vært stolt og følt deg overlegent best, som om du var i egen klasse.
- b) Du ville ha vært godt fornøyd med jobben du gjorde og fokuset du holdt gjennom kampen.
- c) Du ville tenkt at dere vant sammen som et lag og de andre fortjente dette like mye som deg.

7. Spissen på laget ditt ligger an til å bli toppscorer i serien. Han er i ferd med å score, men i det ballen triller forbi deg stikker du ut en tå og tildeles scoringen.

- a) Du ville tenkt: «Typisk meg, jeg er alltid på rett sted til rett tid».
- b) Du ville følt deg som en skikkelig dårlig lagkamerat.
- c) Du ville tenkt: «Det skjedde automatisk, jeg gjorde det ikke med vilje».

8. Du har lite tillit fra treneren. Du unngår å ta det opp med ham, men til slutt tar han det opp med deg. Det blir en god samtale og du føler deg forstått.

- a) Du ville tenkt: «Dette håndterte jeg bra».
- b) Du ville tenkt: «Det er trenerens oppgave å ta opp slike ting med spillerne sine og ikke motsatt».
- c) Du ville følt deg skikkelig feig.

9. Du og en medspiller kommer alene med keeper. Lagkameraten din er bedre posisjonert enn deg. Du bestemmer deg for å skyte selv, men bommer.

- a) Du ville tenkt: «Det var et utrolig dårlig valg».
- b) Du ville følt deg skikkelig egoistisk og arrogant.
- c) Du ville tenkt: «keeperen var utrolig god».

10. Du scorer slik at laget ditt tar ledelsen 10 min før slutt. I det 90 min får du rødt kort. Motstanderlaget utnytter overtallet og scorer 2 min på overtid. Kampen ender 1-1.

- a) Du ville tenkt: «Jeg er en spiller som preger kamper».
- b) Du ville følt deg helt udugelig siden du ødela for de andre ved å få rødt kort.
- c) Det ville tenkt: «Det går bra, slikt skjer alle spillere før eller siden».

NB. Rangeringen mangler på denne siden på grunn av problemer med formatering ved flytting av dokument

Vedlegg 8 – Instrumenter: Selvregulering

*Disse spørsmålene har fem svaralternativer som du kan velge fra. Les spørsmålene nøye og ikke hopp over noen spørsmål. **Ring rundt** det svaret som passer best for deg. Det er ikke noe rett eller galt svar!*

1. Etter hver trening tenker jeg tilbake og evaluerer (vurderer) om jeg gjorde de riktige tingene for å bli en bedre spiller.

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**

2. Jeg har et klart individuelt mål før hver trening.

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**

3. På hver trening tenker jeg både på mine styrker og svakheter i fotball og måter jeg kan forbedre dem på.

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**

4. Etter hver trening tenker jeg tilbake på situasjoner jeg opplevde under treninga, og bruker denne informasjonen til å trene på spesifikke situasjoner aleine eller med andre.

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**

5. Før hver trening planlegger jeg hvilke ferdigheter jeg ønsker å jobbe med på treningsøkta.

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**

6. Under hver trening sjekker jeg om jeg har framgang på ferdighetene mine.

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**

7. På hver trening bruker jeg informasjon fra kamper jeg har sett på TV/internett/live til å bli en bedre fotballspiller.

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**

8. Under hver trening følger jeg med på fotballprestasjonene mine i forhold til mitt treningsmål (slik at jeg ser hvor jeg står).

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**

9. På hver trening prøver jeg å identifisere mine sterke sider og finne måter jeg kan gjøre disse sterke sidene enda bedre.

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**

10. Før hver trening planlegger jeg handlingene mine i forhold til målet jeg vil oppnå i løpet av treningsøkta.

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**

11. Etter hver trening tenker jeg tilbake og vurderer (evaluerer) om jeg har gjort de rette tingene for å nå mitt treningsmål.

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**

12. På hver trening bruker jeg informasjon fra bøker, aviser og intervjuer om toppspillere til å utvikle meg til en bedre spiller.

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**

13. Jeg kjenner mine styrker og svakheter, og på hver trening planlegger jeg hvordan jeg kan forbedre dem.

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**

14. Jeg følger med på mine prestasjoner på hver trening, slik at jeg kan se hvilke ferdigheter (taktiske, tekniske) jeg må forbedre.

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**

15. På hver eneste treningsøkt jobber jeg med mine styrker og svakheter fordi jeg tror på mitt potensial som fotballspiller.

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**

16. Jeg kommer tidlig til hver trening, for å jobbe med spesifikke ferdigheter.

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**

17. Etter hver trening tenker jeg på hva jeg gjorde rett og galt under treningsøkta.

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**

18. På hver trening fokuserer jeg på mitt treningsmål.

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**

19. Under hver trening sjekker jeg hva jeg fortsatt må gjøre for å nå mitt treningsmål.

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**

20. Jeg blir igjen etter hver trening, for å jobbe med spesifikke ferdigheter.

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**

21. På hver trening prøver jeg å identifisere mine svakheter og tenke på hvordan jeg kan forbedre disse.

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**

22. Etter hver trening tenker jeg tilbake på spesifikke situasjoner under treninga og hva jeg gjorde rett eller galt.

Aldri **Sjelden** **Noen ganger** **Ofte** **Alltid**